

KURTULUŞ PROGRAMI

Değerli Halkımız,

Laikliği, bağımsızlığı, sosyal devleti, kurallı emeği, halkın seçme seçilme hakkını, dolayısı ile Cumhuriyet'i kaybedeli çok oldu.

24-25 Mayıs 2025'te aynı endişeyi taşıyan ancak farklı geleneklerden gelen cumhuriyetçiler ortak bir dil ve yol haritası oluşturmak üzere Cumhuriyetçiler Kurultayı'nda bir araya geldiler. Çok olgun bir havada farklı yaklaşımların dile getirildiği Kurultay sonrasında tarihsel bir sorumluluk bilinciyle cumhuriyetçilerin birliği sürecine devam edilme kararı alındı. Oluşturulan Cumhuriyetçiler Kurultayı Koordinasyon ve Danışma Kurulları aralıksız olarak çalışmalarını sürdürdüler.

Cumhuriyetçilerin birliği konusunda zor olan başlıklarda altı çalışma grubu 23 Kasım 2025 Kurtuluş Programı Çalıştayı'nda bir araya geldi, programa şu anki halini verdi. Altı başlıktan oluşan program, halkımızla buluşabildiğimiz her noktada paylaşılacak ve geri bildirimleri alınarak değerlendirilecek.

Öte yandan Cumhuriyetçiler Kurultayı-2026 için çalışmalarımıza başlamış bulunuyoruz. Kurtuluş Programının eksiklerini tamamlamak üzere bir emekçi cumhuriyetinde sağlık, eğitim, bilim ve üniversite, sanayi, tarım ve planlama, medya, gençlik ve kadın gibi birçok başlıkta çalışma grupları sorumluluk alacak, en geniş katılımı alt başlıklardaki programlar hazırlanacak ve birçok noktada halkımızdan geri bildirim alınacak olanaklar yaratılacak ve Haziran 2026'da Cumhuriyetçiler Kurultayı toplanacak.

Kurtuluş Programını oluşturan raporları ekte sizlere sunuyoruz.

CK Koordinasyon Kurulu

15 Ocak 2026

İçindekiler

NASIL BİR CUMHURİYET İSTİYORUZ? DEVRİMCİ CUMHURİYETİN İLKELERİ.....	- 1 -
CUMHURİYETÇİLİK AÇISINDAN KÜRT MESELESİ	- 6 -
SAVUNMA VE DIŞ POLİTİKA	- 11 -
DÜZENİN İKTİDARI DA MUHALEFETİ DE KRİZDEDİR	- 28 -
CUMHURİYETÇİ BİR HALK HAREKETİNİN TEMELLERİ VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	- 34 -
EMEĞİN CUMHURİYETİNİN KURULUŞU İÇİN TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI	- 39 -
<i>EK-1 KAMUCU MALİYE POLİTİKALARI ERTELENEMEZ</i>	<i>- 51 -</i>
<i>EK-2 SANAYİ, TİCARET VE ENERJİ POLİTİKALARINDA DEĞİŞİM VE KAYNAK YARATILMASI</i>	<i>- 57 -</i>
<i>EK-3 KURTULUŞ VE YENİDEN KURULUŞ İÇİN TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: SAĞLIK POLİTİKASI</i>	<i>- 64 -</i>
<i>EK-4 IMF VE DB TARIM PROGRAMLARI VE TÜRKİYE’NİN BAĞIMLILIKTAN KURTULUŞ YOLU</i>	<i>- 67 -</i>
<i>EK-5 TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: HAYVANCILIĞIN STRATEJİK ROLÜ</i>	<i>- 72 -</i>
<i>EK-6 EMEĞİN CUMHURİYETİ – EMEK KAYNAKLARIMIZ: İNSAN GÜCÜ</i>	<i>- 77 -</i>

NASIL BİR CUMHURİYET İSTİYORUZ? DEVRİMCİ CUMHURİYETİN İLKELERİ

Ahmet Saltık, Ali Rıza Aydın, Başak Yılkırkan, Ceren kalay Eken, Cihan Demirci Tansel, Emrah Maraşo, Müjde Tozbey, Nevzat Evrim Önal, Nurcan Korkmaz, Ömer Atagenç, Senem Doruk, Serdar Şahinkaya

1. Cumhuriyetimiz bugün, politik, ekonomik, toplumsal ve ekolojik bir yıkımla karşı karşıyadır. Küresel düzeyde neoliberalizmin, ulusal düzeyde ise AKP iktidarının, bütünsel olarak kapitalizmin, emperyalizmin ve gericiliğin hızlandığı bu yıkımı tersine çevirebilmek ancak devrimci bir programla mümkün olacaktır. Devrimci bir program, mevcut burjuva düzen siyasetinin kayıkçı kavgasının ötesine geçen, yalnızca iktidar olmayı değil aynı zamanda düzeni değiştirmeyi hedefleyen bir ideale sahiptir. Devrimci bir Cumhuriyet programı gücünü, düzen siyasetinin kişisel ikbal kavgalarından değil, 1923 Cumhuriyeti'nin ve tüm devrimci toplumsal dönüşümlerin mirasından alır. Mevcut düzeni koruyan değil onu halkçı ve kamucu temelde dönüştüren bir niteliğe sahiptir. Bugün bizim, kişilerde değil ilkelere buluşan bir cumhuriyete ihtiyacımız bulunmaktadır. Yeniden inşa edeceğimiz cumhuriyetimizin ilkelerini belirlemek ise devrimci bir Cumhuriyet programı ile mümkündür.
2. Ülkemizin bugün içinde bulunduğu koşullardaki en temel sorunların başında yurttaşların eşitsizliği gelmektedir. AKP iktidarı ile yükselen neoliberal saldırı, yalnızca kamusal kaynakların peşkeş çekilmesi ve ülke sınırlarının güvenlik tehdidi altına girmesi ile sınırlı değildir. Kapitalizmin tükenmekte olan sureti neoliberalizm, tüm bu etkenlere paralel olarak toplumu kutuplaştıran, halkı her türlü kolektif düşünme ve faaliyet gösterme imkanından yoksun bırakan bir parçalanmayı beraberinde getirmiştir. Kemalist Cumhuriyetin kolektif yurttaşlığının reddi üzerine kurulu kimlik siyaseti ulusal ve kamusal çıkarların aleyhine bir toplumsal yıkım projesi haline gelmiştir. Yurttaşlığı seçimden seçime oy vermeye indirgeyen ve yurttaşlığın emekçi karakterini yok sayan dinsel ve/veya etnik kimlik siyaseti, neoliberal saldırı altında yoksullaşan emekçi sınıfları kendi içinde kamplara ayırmış, egemen siyaset her geçen gün daha da derinleşen sınıfsal krizi kendi lehine çevirerek sanal bir çatışma ortamı içinde sermayenin egemenliğinin devam etmesini sağlamıştır. Sınıf ve emek gerçekliğini mevcut hâkim sınıflar lehine yorumlayan, kamucu aklın yerine kimlikleri koyan bu siyaset, toplumsal alandaki ekonomik ve politik yarıkların derinleşmesinden başka bir sonuç vermemiştir. Liberal düzenin “demokrasi” adı altında dayattığı bu atomizasyon, eşitlikçi ve kamucu bir demokrasinin kurulmasının önünde en büyük engeldir. Bu bağlamda hiçbir ayırım gözetmeden ve biçimsel eşitliğe sarılıp kalmadan bu ülkenin tüm emekçi yurttaşlarının yalnızca siyasi değil aynı zamanda maddi eşitliğini de talep ediyoruz.

3. 1923 Cumhuriyetinin belkemiği olan laikliğe dönük tehdit AKP iktidarıyla zirveye taşınmıştır. AKP dönemi, İslam'ın siyasallaşmasının tüm kamusal alanda yükselişinin zirve dönemini temsil etmektedir. Aklın yerini dogmaların aldığı bu dönem, toplumun dünyayı ve yaşadığı ülkeyi sorgulamasına ket vurduğu gibi aynı zamanda tarikat ve cemaatler aracılığı ile kamusal kaynakların gasp edilmesini de sağlamıştır. Bilim ve akıl sermaye sınıfı ve iktidarın eline terk edilmiş, insanlar özgür iradesini sömürücülere, yöneticilere, ağalara ve şeyhlere devretmiştir. Dini değerleri ve din özgürlüğünü savunma adı altında mezhep, toplumsal cinsiyet ve siyasal tercihler ekseninde oluşturulan “öteki” kimliği bir nefret nesnesine dönüşmüş ve iktidarın kendine “itaat etmeyen” bireylerine karşı bir cadı avı başlatılmıştır. Kimlik eksenli ortaya çıkan bu ayrımcılığa yine temelde emekçi sınıflar ve yoksullar maruz kalmaktadır. Laiklik, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini de yeniden gündeme taşımalıdır. Laiklik bu bağlamda yalnızca eğitimin tarikat ve cemaatlerden kurtarılması değil, aynı zamanda burjuva düzenin de elinden kurtarılmasıdır. Yalnızca ekonomik gücü olanın “nitelikli” eğitim alabileceği kurumlarda kamucu ve toplumcu bir bilim anlayışının gelişmesi mümkün değildir. Tarikat ve cemaatlere ait eğitim kurumları ile yurtların sahip olduğu güç, kapitalizmin eşitsiz ve adil olmayan eğitim anlayışının doğrusal bir sonucudur. Bilimsel eğitim ve faaliyetlerin mevcut liberal düzeninin yeniden ürettiği bir “özel” eğitim sistemi içinde halkçı ve kamucu bir cumhuriyetin kurulması mümkün değildir. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanmadığı müddetçe, emekçi ailelerin çocukları ve gençleri tarikat ve cemaat okulları ile yurtlarına ve piyasaya mecbur bırakıldığı müddetçe laik ve bilimsel bir eğitimden söz etmek mümkün olmayacaktır. Bizler, kamucu ve halkçı bir laik eğitim talep ediyoruz.
4. Türkiye'nin tüm emekçi kesimleri hem ekonomik hem de politik baskıya maruz kalmaktadır. Tüm özgürlüklerin halkın elinden alındığı baskıcı bir yönetim çağında cumhuriyeti yeniden inşa edebilmenin yolu, emekçi sınıfların gözünden ülkeye bakmaktan geçmektedir. 1923 devriminin mirası olan altı okun halkçılığı bugünün şartlarında yeniden yorumlanarak yeni bir cumhuriyet ana zemini olacaktır. Bu düzen, sürekli halk adına konuşan ve halkın sorunlarını çözme iddiası ile yönetici elitlerin ve sermayenin sorunlarına çözüm üreten bir kısır döngü içindedir. Siyasal ve iktisadi karar alıcılar kendi oligarşik heveslerini “halk” paravanını kullanarak tatmin etmeye çalışmaktadır. Kendi sınıfsal çıkarlarını toplumsal çıkarların önüne koyan düzen siyaseti son tahlilde halkın çıkarlarını değil yalnızca kendi konumlarını koruma kaygısı içinde hareket etmektedir. Temsilcilerin halkın talepleri doğrultusunda değil siyasi ve iktisadi güç ekseninde belirlendiği ve halka dayatıldığı, delege ağalığı sistemiyle parti içi iktidar statükolarının korunduğu ve emekçi sınıflara halkı temsil hakkı tanımayan mevcut düzen Türkiye'nin geleceği açısından imkanlarını tüketmiştir. Dolayısıyla bu zeminden halkçı bir çözüm beklemek mümkün değildir. Öte yandan iktidarı ve muhalefetiyle “lider” merkezli bir siyaset inşa eden ve halkın umutlarını liderlerin ikbaline bağlayan bir siyasetin de halkçı bir

çözüm üretmesi mümkün değildir. Bu ülkenin tüm emekçi yurttaşları olarak halkın çıkarlarını onun adına konuşanların eline terk etmeyecek gerçek bir halkçı düzen istiyoruz. “Halkın egemenliği” şiarıyla kurulan cumhuriyetimizin ayağa kalkması emekçi halkımızın yeniden gücü eline alması, aşağıdan yukarıya doğru inşa edilecek gerçek bir “halk cumhuriyeti” istiyoruz.

5. Çürümekte olan neoliberal düzen, kapitalizmin tabiatına uygun olarak, tüm toplumsal ve kamusal yarıkları derinleştirmiştir. Bir yanda kamusal varlıklar kişisel zenginleşmenin aracı haline gelirken öte yandan 12 Eylül ile tamamen yok olan planlamacı aklın yanısıra AKP ile kamusal akıl ve kamusal vicdan da terk edilmiştir. Emekçilerin alın teriyle ortaya çıkan üretimden emekçi sınıfların payına yalnızca yoksulluk düşmekte ve tüm ekonomik kalkınma hikayeleri son tahlilde alanı giderek daralan bir oligarşik çemberin zenginleşmesi ile sonuçlanmaktadır. Öte yandan uluslararası finans-kapitale olan bağımlılığın her geçen gün daha arttığı bir ülke, Osmanlı’nın yarı-sömürge dönemlerini hatırlan bir acziyet içindedir. İktidarı ve sermayesiyle ülke kaynaklarını küresel sermayeye peşkeş çekmekten başka özelliği olmayan bu yapı Kemalist devletçiliğin tüm kazanımlarını yok ederek ülkeyi daha bağımlı hala getirmiştir. Devletçilik, kamusal kaynakların yöneticilerin kişisel sömürüsüne kurban edilmesi değildir. Mevcut sömürü düzenini devletçilik olarak tarif etmeye çalışan bu zorlamanın karşısına tüm kamusal kaynakların tasarrufunun hiçbir ayrıcalıklı zümreye değil yalnızca halka ait olduğu kamucu ve planlamaya dayanan bir ekonomik modelin inşasını talep ediyoruz.
6. Kamusal olanı savunmak ancak kamusal bir aklın yeniden iktidar olması ile mümkündür. Neoliberal düzenin derinleştirdiği yarıklar toplumun her kesiminin çok dar bir alanda hak ve özgürlük talep etmesi ile sonuçlanmıştır. Halbuki Türkiye’de kapitalist baskı altında ezilen tüm emekçi sınıfların hiçbir ayırım gözetmeksizin çıkarlarının savunulmasına ihtiyaç vardır. 1923 devrimi, bu ülkede yaşayan tüm vatandaşların ortak geleceğini inşa projesidir ve elindeki tüm imkanları ile kamucu bir rejimin inşasını gerçekleştirmiştir. Türkiye’nin hiçbir emekçisinin ve yoksulunun gündemi diğerinden daha önemli ya da önemsiz değildir. Tüm emekçi sınıfların kolektif çıkarlarını aynı zeminde savunacak ve yapay ayrımlarla birbirinden koparılan kitleleri yeniden aynı rotaya sokacak kamusal bir akla yeniden ihtiyacımız bulunmaktadır. Cumhuriyetçilik, yurtseverlik, bağımsızlık, kamuculuk, laiklik, planlı ve kalkınmacı bir ekonomi, barış, eşitlik ve kamusal vicdan Türkiye’nin emekçi sınıflarının müşterekleridir. Bizler de devrimci bir cumhuriyet için bu müşterekler zemininde yeniden buluşan bir ülke talep ediyoruz.
7. Türkiye halen emperyalizmin kılık değiştirerek müdahale ettiği coğrafyalardan biridir. I. ve II. Paylaşım Savaşlarından bu yana Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasında emperyalist müdahaleler hız kaybetmeden devam etmektedir. Soğuk Savaş döneminden itibaren Batı’yı kendisine rehber edinmiş olan Türkiye, hem kendi ulusal güvenliğinden mahrum kalmakta hem de çevre ülkelere

yapılan emperyalist işgallerde bir kalkan görevi görmektedir. “NATO şemsiyesi”, hiçbir güvenlik garantisi vermediği gibi Türkiye’nin ülkesel güvenliğine karşı ortaya çıkan tüm tehditlere yeri geldiğinde suskun yeri geldiğinde ise perde arkasından destek vermektedir. Türkiye’nin de emperyalist işgallerle sınırları yeniden çizilen bir coğrafyadan sorumlu olduğu görülmektedir. Her fırsatta uluslararası kamuoyuna karşı verilen “liderlik” mesajlarının arkasındaki güçlü bağımlılık ilişkilerinin Türkiye’yi neden edilgen kıldığını ve sık sık “oyun kuran” değil, kurulan oyunlarda rolünü oynamak zorunda kalan bir aktör konumuna gerilediği ortadadır. Yalnızca komşularını tehdit ederken kendi sınırlarını da tartışmaya açacak boyutta emperyalizmin işbirlikçisi olan bir iktidar, bölgede yaşanan krizleri bir gelir kapısı haline getirmiştir. Cumhuriyetimiz, tıpkı kuruluş döneminde olduğu gibi anti-emperyalist kurtuluş savaşının mirasını unutmadan önce bölgesel sonra da küresel barışa hizmet etmelidir. Yurtseverlik ancak emperyalist tehditlere karşı ülkesini ve bölgesini hiçbir çıkar odağına bağlanmadan savunmakla mümkündür. Yurtseverlik yalnızca toprakların ve sınırların korunması değildir. Yurtseverlik, bu topraklar üzerinde yaşayan tüm insanların, tüm hayvanların ve tüm bitkilerin yaşam hakkının da savunulmasıdır. Üzerinde yaşanılacak bir toprak, solunacak bir hava ve içilecek su kalmadığı bir coğrafya yurt özelliğini kaybetmiş demektir. Köpek katliamlarından kaçak maden sahalarına, ormanların yangınlarından elde edilen ranttan fabrika atıklarıyla denizlerde oluşan müsilaja kadar tüm canlı yaşamını tehdit eden ekokırımına karşı durmak da yurtseverliğin görevidir. Bir yandan elindeki her kamusal kaynağı satarak gelir elde etmeye çalışan, diğer yandan küresel emperyalist işgal planlarının savaş çıkırtkanı edilgen aktörü olan iktidarın, öte yandan da insan sağlığı ve doğayı tahrip etmeyi kendine görev bilmiş sermayenin elele yaptığı bu katliamlara karşı yurtseverlik bayrağını yeniden yükselten ve doğayla bir arada barış içinde yaşamayı savunan bir cumhuriyet talep ediyoruz.

8. Bağımsızlık, emperyalist işgal altına uğramış ve sömürge altında yaşamış tüm halkların esas tarihsel mirasıdır. Emperyalist işgalden bağımsız bir devlete kavuşan tüm halklar açısından bağımsızlığın korunması temel gündem maddesidir. Kurtuluş Savaşı, dünyanın o güne dek gördüğü tüm devrimci süreçlerin bir halkası olmuş ve kendisi gibi emperyalist işgal tehdidi altında yaşayan tüm halklara örnek teşkil etmiştir. Sınıf mücadeleleri ve ulusal kurtuluş savaşlarının anti-emperyalist karakteri her iki mücadelenin ortak bir karaktere sahip olmasını sağlamıştır. Türkiye’nin bağımsızlığının anti-emperyalist bir direniş sonucunda ortaya çıkmasına rağmen 1945 sonrası süreçte ülkenin yeniden Batı ile ilişkilerinin bir bağımlılık ilişkisi içine girdiği görülmüştür. “Sovyet tehdidi” başlığı altında Amerikan emperyalizmine icazet veren dış politika aklı ülkede yeniden anti-emperyalist, bağımsızlıkçı ve savaş karşıtı dinamiklerin harekete geçmesine neden olmuştur. Bu bağımsızlık talebi yalnızca Türkiye’nin bağımsızlığının değil tıpkı geçmişte olduğu gibi emperyalist baskıya maruz kalan tüm halklarının bağımsızlığının talep edilmesidir. Gerek Türkiye’nin içinde olduğu gerekse

Türkiye'nin maruz kaldığı tüm emperyalist plan ve projelere karşı ülkenin bağımsızlığını ve birliğini savunmak devrimci cumhuriyetin en temel niteliklerinden biri olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasındaki en temel düsturlardan olan “İstiklal-i Tam” yani “Tam Bağımsızlık” ilkesi bugün halen düzen içi iyileştirmelerle oyalanmayacak, bağımlılığı yeniden üretmeyecek devrimci bir cumhuriyet özlemi taşıyan herkesin esas talebidir. Bağımsızlık geri plana atıldığı müddetçe hangi isim ve rejim altında olursa olsun bir ülkede gerçek anlamda eşitlikçi, halkçı ve kamucu bir düzen kurmak mümkün değildir. Dün olduğu gibi bugün de yalnızca Türkiye'nin değil emperyalist baskı ve işgale maruz kalan tüm halkların bağımsız olarak yaşadığı bir dünya talep ediyoruz. Türkiye'nin bağımsızlığının aynı zamanda komşularının bağımsızlığından geçtiğini biliyoruz. Başta neo-Osmanlılık olmak üzere bölgeye barış haricinde her türlü yıkımı ve çöküşü getiren ideolojilere karşı, Batı'nın ve müttefiklerinin uydusu haline gelen tüm liderlere karşı, komşularımızın sınır güvenliğini tehdit eden her unsura karşı ülkemizin ve komşularımızın bağımsızlığını talep ediyoruz.

9. Cumhuriyetimiz yurttaşların eşitliğine dayalı, kamucu bir anlayışa sahip, halkçı ve devletçi bir ekonomi politika ile ülkenin ve içinde yaşayan herkesin egemenliğini ve özgürlüğünü savunan, bu topraklardaki tüm canlıların yaşam hakkını savunan, kapitalizmin yıkıma uğrattığı her türlü ortaklığı yeniden inşa eden, laik ve sömürsüz toplumu hedefleyen, ilkelerine ihanet etmeyen devrimci ve dinamik bir cumhuriyet programı ve mücadelesi ile yeniden ayağa kalkacaktır...

CUMHURİYETÇİLİK AÇISINDAN KÜRT MESELESİ

*Aydemir Güler, Barış Terkoğlu, Fahri Kaan Arslan, Mehmet Ali Güller, Selin Hakkani,
Taylan Polat Toraman*

1. Bugün Kürt yurttaşlarımızın önemli bir bölümüyle Türkiye Cumhuriyeti arasında bir yabancılaşmanın, en azından bir mesafenin olduğu görülmelidir.

Türkiye’de Cumhuriyet yıkılmaya çalışılmakta ve emperyalizm-sermaye-dinci gerici cepheleri Kürtlerin sorunlarını istismar ederek, yıkıcı eylemlerine güç toplamaya çalışmaktadır. Oysa geçmiş uygulamalarla içinin nasıl doldurulduğundan bağımsız olarak, Cumhuriyet yurttaşlığın, yani özgürlüğün, eşitliğin, adaletin başlangıç noktası demektir. Cumhuriyetin öncesi, bağımsız olmayan bir devlet, dinin toplumsal yaşamı belirlediği bir toplum, eşitliğin kâğıt üstünde bile reddedildiği bir rejim, her zaman yoksulların ve emekçilerin aleyhine işleyen bir keyfîlik anlamına gelir. Böylesi bir yıkıma yuvarlandığımızda hangi kimliğe sahip olursak olalım, hangi etnik kökenden gelirsek gelelim, hangi anadile doğmuş olursak olalım, hak kavramının bizlere kapalı olacağı açıktır. Cumhuriyet bütün sorunların çözümünün zeminidir.

Önce Cumhuriyeti kurtarmalı, ayağa kaldırmalı, gerekiyorsa yeniden kurmalıyız. Ama kesinlikle hep birlikte!

2. Yurttaşlık, ulusu oluşturan farklı kökenlerden topluluklar arasında da eşitliği, tanıma gereği içerir. Ancak bu ilkesel tanım siyasal ve toplumsal iktidarın içine yerleşen türlü gerici güç tarafından aşındırılmış, hatta kadük hale getirilmiştir.

Yurttaşların eşit olamaması, egemen güçlerin yararlandığı sömürü ve ezme ilişkilerinin özünü gözlerden saklamaya, sömürülen ve ezilen halk kitlelerinin sorunların kaynağı olarak birbirlerini görmelerine neden olur. Bir toplumsal yapıda ekonomik sömürü varsa, sömürülenlerin kol kola girmelerine engel olmayı amaçlayan ideolojiler ve politik müdahaleler de mutlaka olacaktır. Başka türlü düzenin sürdürülmesi mümkün değildir. Yalnızca Kürt sorunu değil, halkımızı bölen, düşmanlaştıran bütün başlıklar bu sınıfsal temelde ele alınmalıdır.

Bizleri bölen dilimiz, etnik kökenimiz, doğduğumuz coğrafya değil, içinde yaşadığımız sömürü düzenidir. Her kökenden halkımızın gönüllü birlikteliği, sömürüye karşı Cumhuriyetçi mücadele içinde örülecektir.

3. Bir tarihsel ileri hamle olan Cumhuriyet'in aşiret ilişkilerini çözmesi, toprak ağalığını tasfiye etmesi, eğitimi hızla yaygınlaştırması beklenirdi.

Kürt toplumunu karakterize eden feodalitenin aşılmasının yolu topraksız, yoksul köylülerin ve Kürt aydınlarının enerjisinin devrime kanalize edilmesinden geçmeliydi. Ancak sınıfsal güç dengeleri buna elvermemiş, Türkiye egemenleri, Kürt köylüsü ve aydınını Cumhuriyet devrimini için harekete geçirmek yerine, feodal ağaları, aşiret reislerini, şeyhleri iktidar yandaşı ve karşıtı diye tasnif etmeye yönelmiştir. Bu koşullarda Cumhuriyet düşmanlığının öncü kolu olarak misyon üstlenen dinci gericilik de tarikat örgütlenmeleri aracılığıyla varlığını örtülü veya açık biçimlerde sürdürmüş, çeşitli sağcı hükümet dönemlerinde devlet aygıtına yerleşebilmişlerdir. Önemli bir bölümü Kürt toplumunda kök salmış bulunan bu tarikatlar bugün aynı zamanda birer kapitalist holding kimliği kazanmışlardır. Geleneksel yapıların çözülmesi emekçilerin lehine gerçekleşmemiş, zaman içinde Kürt zenginleri Türkiye kapitalizminin sömürücü sınıfına eklenmiştir. Kürt emekçileri ise kentte ve kırdaki Türkiye işçi sınıfının parçası haline gelmişler, bir yandan da aşiret bağları tarafından kuşatılmaya devam etmişlerdir. Bugün farklı sınıfsal konumlara dağılan Kürtlerin “Kürt sorunundan” aynı payı aldıklarını söylemek mümkün değildir. Kürt zengin sınıfları sadece kendi bölgelerinde değil, ülkenin bütününde egemendir. Kürt emekçileri başka anadilleri olan yurttaşlarımız gibi ağır biçimde sömürülmekte, her geçen gün yoksullaşmaktadırlar. Kürt sorunu bu anlamda sınıfsaldır. Kürt çözümü de sınıfsal olacaktır.

Sınıflara bölünmüşsek, etnik kökenimiz, anadilimiz, topluluk kültürümüz bizi ortak çıkarlara taşımaya yetmez.

4. Kürtlerin varlığını tanıyıp tanımama konusu artık tarihe gömülmüştür.

Türkiye’de Türkçenin dışında tarihsel olarak yerleşik toplulukların ve çeşitli dönemlerde gelen göçmen toplulukların konuştuğu çok sayıda farklı dil bulunmaktadır. Bugün kendilerini topluluk, milliyet, ulus veya halk olarak adlandırabilen bu unsurların, birinden diğerine farklılaşsa da, kimliklerinden kaynaklanan hakları olduğunu reddetmek, hem nefret suçu kapsamına girer, hem de Cumhuriyet yurttaşlığına içkin eşitlik kavramına ters düşer. Herhangi bir ulusal topluluk bir diğerini ezme veya aşağılama hakkına sahip değildir. Herhangi bir dil ve kültür, en az diğerleri kadar yaşatılmayı, geliştirilmeyi, saygı duyulmayı hak eder. Bu temel değerlerin yadsınmasının suçlusu ise Türkler değil, yönetilenleri birbirine düşürmeyi, bu yolla düzenin çarklarını döndürmeyi amaçlayan egemen güçlerdir. Dar bir milliyetçiliğin peşine takılarak bir başka kimliği aşağılamak Türk emekçilerine yarar sağlamamış, tersine onları da mağdur etmiştir. Halkımızın bütün anadilleri “bizim dillerimiz” olarak görülmelidir.

Cumhuriyet bütün kimliklerden halkımızın omuzlarında yeniden ayağa kaldırılacaktır. Bütün yanlışlara, kışkırtmalara, yaşanan acılara karşın ülkemizin kimlik temelli bölünmeye sürüklenmemiş olması bu iddiamızın temelidir.

5. Emperyalizm, büyük sermaye ve dinci gericiliğin Cumhuriyeti tasfiye programı yürürlüktedir.

Bu program Ortadoğu'daki gelişmelerle bütünleşmektedir ve artık ülkemizin gelecekteki varlığı tartışılır hale gelmiştir. Türkiye'nin herhangi bir biçimde bölünmesi, bundan yarar sağlamayı uman sınıfsal ve politik güçler bir yana, bütün halkımız için yıkım anlamına gelir. Bölünen bir ülkede toprakların, kaynakların düşmanlaşmaksızın, ağır çatışmalara yuvarlanmaksızın paylaşılması, emperyalizmin kol gezdiği ve şoven milliyetçileri, mezhepçi hareketleri beslediği bir dünyada mümkün olmaz. Karşımızdaki tehlike kardeş savaşından başka bir şey değildir. Milliyetçi ve dinci rotalara umut bağlayan Kürtlerin kanı üstünden yeni devlet hayali kuran Kürt zenginleri, bir ulusal özgürleşmeye değil, emperyalizmin ve siyonizmin boyunduruğuna girmeye doğru yürümektedirler. Cumhuriyetçiler olarak Kürt kardeşlerimizin bu yolda bir bataklığa gömülmemeleri için sorumluluk üstlenmeliyiz. Etnik/ulusal boğazlaşmaları önlemek bize düşmektedir.

Ayağa kaldıracağımız Cumhuriyetimiz bütün etnik ve ulusal kimliklerin eşitlik ve özgürlükte buluşacakları bir emekçi cumhuriyeti olmalıdır.

6. Ademi merkezietçi yönetim seçenekleri dağılmaya giden yolun kilometre taşlarıdır.

Emperyalist bölücülük, devletlere ademi merkezietçi, gevşek yapıları layık görmekte ve hatta dayatmaktadır. Devlet yönetiminin federal, konfederal esnemelerle veya kimliklere yönetsel kontenjanlar atanması yoluyla gevşetilmesi, demokratikleşme değildir. Demokrasi halk kitlelerinin örgütlenmeler aracılığıyla siyasal ve toplumsal karar süreçlerine aktif katılımıyla ölçülür. Gevşek idari yapılar ise, uluslararası sermayenin denetimsiz hareket özgürlüğünün, emperyalizmin siyasete artan müdahalesinin, ülke kaynakları üstünde şiddetlenen rekabetin, dolayısıyla toplumsal eşitsizliklerin önünü açacaktır. Türkiye söz konusu olduğunda idari yapının gevşetilmesi, bölünmeye ve Cumhuriyetin yıkımına giden yolda bir aşamadan başka anlama gelmez. Öte yandan böyle bir adım Kürtlerin daha fazla demokrasiye kavuşmasını, haklı taleplerinin karşılanmasını da getirmeyecektir. Karar süreçlerinden dışlananlar bütün Kürtler değil, Kürt emekçileridir. Kürt tarım işçileri her yıl hasat için yüzlerce, binlerce kilometre yol kat etmekte, aylarca çadırlarda yaşarken çocuklarının okul hakkından feragat etmektedir. Bu insanlarımız, ister merkezi ister ademi merkezi bir modelde yaşasınlar, karar süreçlerine katılamazlar. Büyük kentte birkaç ay inşaatta çalıştıktan sonra memleketine dönüp küçük tarlasına veya ağının toprağına sığınan, yarı işsiz Kürt emekçiler hangi modelde yaşarsak yaşayalım kaderlerine sahip çıkamazlar. Bu sorunların çözümü için devletin merkezi bir

planlamayla hangi bölgede, hangi yerleşimde ne kadar istihdam gerektiğini saptayıp iş olanakları yaratması gerekir. Sağlıklı bir yaşama elverecek düzenli ve insanca bir gelir ve çalışma güvencesi sermayenin keyfine bırakılamaz. Ademi merkezileşme yerelliklerde yönetimin sermaye kuşatmasına daha da açık hale gelmesine, sömürünün ve yağmanın denetimden hukuken de kurtulmasına yarar.

Her kökenden halkımız üniter, merkezi bir devlet çatısını eşit şekilde ve özgür yurttaşlar olarak paylaşmalıdır. Merkezi planlama sayesinde topluca kalkınmanın stratejisi pekâlâ geliştirilebilir.

7. Emperyalizme karşı ortak yurdu savunmalıyız.

Emperyalist devletler otuz yılı aşkın zamandır dünya siyasi haritasını yeniden çiziyorlar. Emperyalizmin tahakkümündeki bir dönemde, yine emperyalizmle işbirliği yaparak doğan devletleri, “ulusların kendi kaderlerini tayini” çerçevesinde ele alamayız. İnsanlığın tarihsel ilerlemesinin, halkların ileri kazanımları olan bütün yapıların saldırı altında olduğu karanlık bir çağdan geçiyoruz. Emperyalizmi ve gericiliği durdurmak temel güdümüzdür. Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırlarının değiştirilmesine yönelik girişimlerin, 1919-1922 Kurtuluş Savaşı’nı, 1923 Lozan Antlaşması’nı ve 1923 Cumhuriyetini, bu sürecin parçası olan devrimleri itibarsızlaştırma çabalarının karşısına birlikte dikilmeliyiz. Türkiye Cumhuriyeti’nin içine yuvalanan, hatta giderek onu ele geçiren gerici sınıflar eliyle eşitlikten, adaletten uzaklaştırılması, Cumhuriyetin etnik Türk, Kürt, Arap, Rum, Ermeni, Arnavut, Laz vd. herkes için ilerleme anlamına geldiğini değiştirmez.

Türkiye Cumhuriyeti’ni ve mevcut sınırlarını savunmak ülkemizin bütün etnik ve ulusal kimliklerinden halkımızın ilkesi olmalıdır.

8. Türkiye Cumhuriyeti etnik, ırk temelli değildir; “Türk vatandaşlığı” anayasal bir kavramdır. Ama uygulamada ayrımcılıklar yaşandığı açıktır.

Gerek devlet katında gerekse toplumsal ilişkilerde söz konusu olan ayrımcı uygulamaların, düşmanlaştırma politikalarının sistematik hale getirilmesini savunan ırkçı akımlar da her dönem var olmuş, zaman zaman merkezi siyasette ciddi ağırlık kazanabilmişlerdir. Yurttaşları birbirine karşı konumlandırmak, kardeşlik yerine düşmanlıkları körüklemek Cumhuriyetin altını oyan politik girdilerden biridir.

Bu anlamda ırkçılığa uzanan yaklaşımların Cumhuriyetçilik çatısında yeri olamaz. Irkçılığın her türü bölücülüğün bir diğer türüdür.

9. Türkiye'nin çok dilli, çok kültürlü karakteri birliğimizin önündeki tehdit değildir.

Türkçe ülkemizin resmi dili, eğitim dili, temel ve ortak iletişim dilidir. Diğer dillerin yoğunluk gösterdiği yörelerde bunların da toplumsal iletişimde kullanılması bölünmeye değil kucaklaşmaya götürecektir.

Ülkemizde yaşayan tüm toplulukların dilleri devletin koruması ve güvencesi altına alınmalı, kültürel gelişim desteklenmelidir. Öte yandan herhangi bir çocuğumuzun temel eğitim süreçlerinde kendi anadilinden kaynaklanan nedenlerle bir adım bile geriden başlamasına izin verilmemelidir. İsteyen her vatandaşın kendi anadilini ve resmi dil Türkçeye ek olarak ülkemizin diğer dillerini öğrenmesi imkânı sağlanmalı ve teşvik edilmelidir. Milliyetçi saflaşma ve kışkırtmalara karşın ulusu oluşturan toplulukların kültürü iç içe geçmiş, ortak kültürümüz etnik veya bölgesel alanlara sıkıştırılamayacak geniş bir çerçeveye oturmuştur. Bu, Türkiye'nin üzerine titremesi gereken zenginliğidir. Başta ülkemizin en yaygın ikinci dili olan Kürtçe olmak üzere farklı dil ve kültürlerin araştırılması, özgürce geliştirilmesi için sanattan akademiye kadar devlet tarafından adım atılmalı, söz konusu toplulukların kendi girişimleri devlet tarafından desteklenmeli, yardımcı olunmalıdır.

SAVUNMA VE DIŞ POLİTİKA

Engin Solakoğlu, Erhan Nalçacı, Murat Akad, Yalçın Özkütük

1.0. Türkiye'nin savunma ve dış politikada yaşadığı sorunların tanımlanması

1.1. Emperyalist rekabet Türkiye'de halkımızı ne şekilde tehdit ediyor?

Emperyalist düzen hiçbir zaman krizsiz ve rekabetsiz olmaz. Zaman içinde emperyalist hiyerarşide güçlenen kapitalist devletlerin dünyanın yeniden pay edilmesi talebi hızla militarist bir özellik kazanır. Dünya emekçi halklarının kapitalist şirketlerin çıkarları için birbirine kırdırılacağı bir ortam oluşur.

Halkımızın 1. Dünya Savaşı'na sürüklenmesi tam da bu şekilde olmuştur. İktisadi ve siyasi olarak emperyalizme bağımlı olan Osmanlı Devleti'ni yöneten egemenler halkı ve ülkeyi çok yıkıcı sonuçları olan bu savaştan koruyamamıştır.

Buna karşılık, 1923 Devrimi sonrası Sovyetler Birliği'nin de desteği ile ülkenin siyasi ve iktisadi bağımsızlık yolunda ilerlemesi Türkiye'yi 2. Dünya Savaşı'nın yıkımından koruyabilmiştir.

Sovyetler Birliği'ndeki karşı devrim sonrası ise daha önce köylülüğe dayanan Asya ülkeleri ucuz ve örgütsüz emek gücünü piyasaya sürerek çok hızlı bir sermaye birikimi elde ettiler. Bu şekilde hızla büyüyen kapitalist devletlerin ABD hegemonyasındaki emperyalist düzene karşı dünyanın yeniden pay edilmesi talebi günümüzde tüm dünya halklarını tehdit eden bir askeri rekabet ortamı yarattı.

Türkiye'nin Batı emperyalizminin kurumlarına olan bağımlılığı, bölgemizde yoğunlaşan çatışmalar ve Türkiye sermaye sınıfının maceracı/yayılmacı hırsları halkımızı ağır ve gerçek bir tehdit altında bırakıyor.

Başkalarının savaşını engelleme ve halkımızı koruma görevi sadece emekçi halkımızın örgütlü gücü ve siyasi iradesi ile gerçekleştirilebilir duruyor.

1.2. NATO üyeliği, emperyalist devletlerle ikili anlaşmaların ve Türkiye'deki askeri üslerin Türkiye'nin savunulmasına katkısı olmuş mudur? Bu bağlanma sürecinin bedeli nasıl tanımlanabilir?

Türkiye 1930'larda planlı, devletçi ekonomisi ile hızla gelişen siyasi ve iktisadi olarak bağımsızlık yolunda ilerleyen bir ülke görünümündeydi ve bu doğrultuda askeri sanayisi de

planlamaya ve devletçiliğe bağlı olarak geliyordu. Ülkenin silahlı kuvvetleri yayılmacı bir eğilime değil, gerçek anlamda ülke savunmasına dönük örgütlenmişti.

Ancak 1947'de Marshall Yardımı'nın kabul edilmesi ve 1952'de NATO'ya girilmesi her şeyden önce Türkiye'nin iktisadi ve siyasi bağımsızlık hattından ağır bir sapmaya işaret etti. ABD silahlarına bağımlı hale gelen Türkiye'nin askeri sanayisi büyük bir yara aldı. Türkiye ABD emperyalizminin ülkeleri kendi yörüngesinde tutma tuzağına düşmüş oldu. Ordusu ABD çıkarları doğrultusunda örgütlenmeye başladı.

NATO üyeliği, bu doğrultudaki askeri ikili anlaşmalar ve Türkiye'yi kaplayan ABD üsleri ülkenin savunmasıyla veya emekçi halkın çıkarlarıyla tamamen alakasızdı. Söz konusu emperyalist yapılar Türkiye emekçi halkının eşitlik ve özgürlük için ayağa kalkmasına karşı örgütlenmiş, her türlü yasa dışı yolu kullanan iç savaş aygıtlarıydı. Türkiye'ye yerleştirilen silahlar ülke savunmasına yönelik değil, ülke içindeki bir emekçi ayaklanmasının engellenmesi ile ilgiliydi.

12 Mart ve 12 Eylül Askeri Darbeleri bu doğrultuda sermaye sınıfını ve emperyalizmin çıkarlarını korumak için gerçekleştirilmişti. Ayrıca NATO sadece ordunun yurtsever, emekçi kimliğini bozmadı, siyasileri, gazetecileri, bilim insanlarını da satın alarak çürüttü.

Ülkenin NATO'ya dahil olmasının getirdiği bedel rakamlarla ifade edilemez, birkaç nesli bozan, ülkenin gelişme için çok değerli on yıllarını yok eden bu bağlanma bugün halkımızı bir emperyalist paylaşım savaşına sürüklenme riskini giderek daha çok taşıyor.

1.3. Türkiye'de piyasa egemenliği orduyu, insan niteliğini ve ülke savunmasını nasıl etkiledi?

Ülkenin devletçi ekonomiye dayanan ve sosyal devlet özellikleri gelişkin yapısı az çok 1990'lara kadar korunabilmişti. Bu yapının, parasız sağlık ve eğitim hizmetlerinin örneğin, insanların topluma karşı sorumluluk duygusu ile yetişmesinde büyük katkısı bulunuyordu. Aşılma, askerlik görevi, topluma yararlı bir insan olarak yetişme isteği hep sosyal devletin yarattığı kamusal insanın özellikleriydi.

Ancak özellikle Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların öncülüğünde başlatılan özelleştirme ve piyasalaştırma hamlesi sadece büyük bir yağmaya ve sermaye birikimine yol açmadı Türkiye'de, topluma karşı sorumluluk duygusuyla yetişen bireyleri de biçti ve onları her şeyin fiyatının olduğu bir piyasada beşeri sermaye unsuru haline getirerek bencilleştirdi. Bu birçok olayın yanı sıra belki ülke savunmasına büyük bir darbe anlamına geldi. Örgütsüz, kendinden başka bir şey düşünmeyen bireylerle ülke savunmasından bahsedilemez çünkü. Bedelli askerlik

uygulaması toplumsal eşitsizliğin olduğu kadar yurtsever/kamucu bireyin çöküşünün bir yansıması olarak alınmalıdır.

Askerler ise sermaye sınıfı tarafından 1960'lerden itibaren düzen ile barıştırmak için hedeflenmişlerdi. Ayrıcalıklı sosyal hizmetlerin yanında 1960'larda asker kooperatifi olarak kurulan OYAK'ın 1980'lerden sonra Türkiye'nin önemli kapitalist tekellerinden biri haline gelmesi ordunun halktan koparılmasında önemli bir rol oynadı. NATO üyeliği zaten bir yabancılaşma yaratırken yüksek rütbeli askerlerin holdinglerin yönetim kurullarına da yer alması halktan uzaklaşmayı hızlandırdı.

1.4. Türkiye'nin yabancı ülkelerde bulundurduğu askerlerin Türkiye'nin savunulmasına katkısı var mı?

Türkiye'nin yabancı ülkelerde asker bulundurmasının nasıl tanımlanacağı büyük ölçüde bakış açısına bağlıdır. Savunma odaklı bakış açısına ve Türkiye'nin resmi söylemine göre bu askeri varlıklar genellikle; "sınır ötesinde tehditleri kaynağında bertaraf etme" veya benzer şekilde **"ileriden savunma maksatlı stratejik derinlik kazanma"**, "müttefik ülkelerin talebi", NATO, BM veya ikili anlaşmalar çerçevesinde "barışı koruma/istikrarı sağlama görevleri" ve "ekonomi ve enerji güvenliği" ile meşrulaştırılmaktadır. Maksat ise, Türkiye'nin güvenliğini sağlamak ve bölgesel istikrara katkı yapmak olarak sunulmaktadır. Sonuçta, Türkiye'nin yabancı ülkelerde bulundurduğu askerler sadece ev sahibi ülkeler için değil, Türkiye'nin güvenliği için de önemli bir "savunma hattı" işlevi gördüğü ileri sürülmektedir.

Alternatif bakış açısına göre ise; Türkiye'nin özellikle Ortadoğu, Afrika ve Balkanlar'da artan askeri varlığı egemenlik ihlaline dayalı "yayılmacı" ve/veya "neo-Osmanlı" bir çizgiye sahiptir. Osmanlı coğrafyasına yönelik yoğun ilgi, sembolik ve ideolojik bir "tarihsel Osmanlı devamlılığı"na işaret etmektedir. Aynı zamanda yabancı ülkelerde oluşturulan askeri üsler, insani yardım ve kültürel-diplomatik girişimlerle birleştğinde, Türkiye'nin bölgesel liderlik, nüfuz elde etme veya nüfuz alanını genişletme arayışı olmaktadır. Güvenlik gerekçeleri "yayılmacı hedefleri"ni maskeleyen aracı olarak kullanılmaktadır. Daha alt seviyede ise Türkiye burjuvazisi, asker bulundurulmuş genelde geri kalmış ülkeleri, "hamilik ve minnettarlık" ilişkisinin bir çıktısı olarak ticari rekabet alanında "pazar" şeklinde görmektedir.

Uluslararası ilişkilerde genellikle bu tür politikalar hem güvenlik kaygısı hem de güç/nüfuz arayışı içerir. Geline nokta itibarıyla Türkiye'nin güvenliğine doğrudan katkı yapmayacak şekilde birçok ülkede asker bulundurma, ülke çıkarlarından ziyade emperyalizmin çıkarlarına katkı, neo-Osmanlı yayılmacılığı ve burjuvazinin kazanç kapısı arayışı maksatlardır.

1.5. Türkiye'de savunma sanayisinin özel sektöre bağlı olarak gelişmesinin etkileri neler oldu?

Savunma sanayi harcamaları ekonomik anlamda dünyada çok önemli bir ticaret kalemidir. Üretimini bu alana yönlendiren ülkeler/şirketler çok büyük kârlar elde ederken, gelişmemiş ülkelerin bütçelerinin önemli bir bölümü silah alımına ayrılmaktadır. Bu anlamda her ülke için vazgeçilmez olan savunma sanayisi ürünleri aynı zamanda sermaye için olağanüstü kârın elde edilebileceği bir sektör olmuştur. Bundan ötürü halkların çocuklarının yaşamlarını kaybettiği çatışmaların/savaşların sonu gelmemektedir.

Türkiye’de otoriter rejimin temel dayanaklarının başında gelen savunma sanayisinin, AKP iktidarı döneminde gelişerek ihracat yapar pozisyona geldiği her ortamda vurgulanmaktadır. Ancak bu gelişmenin altyapısı, NATO bağımlılığı sebebiyle ancak 1974 sonrasında başlatılabilen ve 1990’lardan itibaren ürün vermeye başlayan kamu kaynakları temelli girişimlere dayanmaktadır. Türkiye’nin kapitalist sisteme daha sıkı ve çok yönlü eklemlenerek sömürülmesi ve yörüngede tutulması hedefi doğrultusunda 2000’lerin başlarında AKP iktidarıyla birlikte hızlanan özelleştirme furyasıyla, savunma sanayisine ait varlıkların da arasında olduğu halka ait kamu kaynakları/yatırımları/kurumları özel sektöre aktarılmaya başlanmış ve günümüze kadar bu yağma devam etmiştir. Bu süreçte kapitalist sistemin başat devletleri/silah tekelleri ise, savunma sanayisi ürünlerinin dünyaya ihracında Türkiye’ye belirli alanlarda ve oranlarda izin vererek toplumda “Türkiye’nin kendi silahını üretmesinin, üretmekle kalmayıp ihraç eder pozisyona gelmesinin mimarı AKP’dir.” algısının yaratılmasında ve sonuçta iktidarın savunma sanayisindeki rotasının belirlenmesinde en önemli unsur olmuştur.

Bu bağlamda savunma sanayisinde özel sektörün rolünün artmasına ilişkin piyasa esaslı yaklaşımları ve bahse konu yaklaşımları çürüttüğü için gözlerden uzak tutulmaya çalışılan gerçekleri ortaya koymak daha ufuk açıcı olacaktır. **Çalışanın emeğini sömürerek sadece kazanca odaklanan ve her tür kamu değerinden yararlanmakla birlikte kamu yararını dışlayan piyasacı bakış açısıyla;** özel sektörün esnek yapısı devletin bürokratik yavaşlığını dengelemiş, bu sayede ürün geliştirme süreçleri hızlanmış ve ticari mantıkla hareket edilmesinin sonucu olarak ürünler kısa sürede piyasaya sürülebilmiştir. Diğer yandan **kamu/kamu ortaklı** kurumlar (ASELSAN, TUSAŞ, Roketsan, Havelsan vb.) ile özel sektör şirketleri (Baykar, Otokar, FNSS vb.) arasındaki rekabet, maliyet/performans dengesi güçlü, ihracata uygun ürünleri ortaya çıkarmıştır.

Bunlarla birlikte; gelir dağılımı adaletsizliğinin çok yüksek seviyede olduğu bir toplumda, belirli bir kesimin emeğini sömürerek kısıtlı bir istihdam yaratması sebebiyle yılların kabullenışı sonucunda özel sektörü meşrulaştıran ve kulağa hoş gelen bu piyasacı yaklaşımlar hiç de masum değildir. Nitekim özel sektörün öne çıkışı, iktidarla yakın ilişkileri de beraberinde getirmiştir. Baykar örneğinde olduğu gibi, şirketin iktidarın koruma şemsiyesinden ve kayırmasından yararlanması gelişimini hızlandırmış, fakat kamu altyapısının ve tecrübesinin

kullanımı göz ardı edilerek elde edilen kazanç sadece şirkete ait olmuştur. Ayrıca **yaratılan “yerli ve milli” algısına rağmen** sektördeki; motor, optik, elektronik gibi kritik ve yüksek teknoloji esaslı parçalarda Batı’ya bağımlılık kırılmamış, özel sektörün iddia edilen avantajları yapısal bağımlılığı tam olarak ortadan kaldırmamıştır. Aynı zamanda AKP iktidarı dönemindeki, savunma sanayisi ile bağlantılı kamucu bürokrasiden piyasacı bürokrasiye dönüşümü, rejime en büyük tehditlerden biri olarak görülen TSK’nin gücünü zayıflatma stratejisinde bir adım olmuştur.

Kapitalist sistemin başat unsurlarının savunma sanayisi ürünlerinin dünyaya ihracında Türkiye’ye “izin” vermesinin temelinde, bahse konu güçlerin çıkarları çerçevesinde değişik dengeleri gözeterek belirli alanlarda ve oranlarda müttefiklerinin gelişimine göz yumması ya da destek vermesi bulunmaktadır. Bu kapsamda, Rusya ve Çin’e tamamen bağımlı olmadan, NATO’ya koşulsuz bağımlı olarak bölgesel aktör rolünü oynaması beklenen Türkiye’nin; tekeli sarsmayacak şekilde alt-orta segmentte rekabet yaratan, çatışmanın sonucuna halihazırda doğrudan etkilemeyecek, görece yüksek teknoloji içermeyen, içerdiği teknolojik parçalarda ise Batı’ya bağımlı olan, düşük maliyetli olması sebebiyle maliyet/etkinlik avantajı sunan İHA/SİHA teknolojilerine odaklanması ve Batı’nın çıkarları ile ters düşmeyen, kazanç açısından Batı tekellerinin girmeye değer bulmadığı ülkelere ihracat yapması uygun görülmüştür. Batı, stratejik üstünlüğünü koruduğu sürece Türkiye’nin bu ve benzer alanlardaki varlığı “yararlı ve kontrol edilebilir bir bağımsızlık” olarak görülecektir. Nitekim son dönemde meydana gelen bazı çatışmalarda/savaşlarda bunların kullanılmasının “saha başarısı” olarak ambalajlanması bu yaklaşımın reklamı olmuştur.

1.6. Türkiye egemen sınıfının yayılmacı eğilimleri emekçi halkı tehdit ediyor mu?

Sermaye AKP iktidarı döneminde altın çağını yaşıyor. İş yaşamı tümüyle patron denetimine girmiş, sendikalar ya yandaş ya etkisizken, emekçilerin haklarını savunma alanları son derece daraltılmış halde bulunuyor.

Ekonomik kriz söylemleri esas itibarıyla emekçi kesimleri ilgilendiren bir boyut taşıırken sermayenin kârları artıyor. Yapısı gereği büyüyen sermaye faaliyet alanını genişletmenin peşine düşüyor.

Bu bağlamda AKP’nin yeni Osmanlı hayalleri sermayenin genişleme emeliyle tam anlamıyla örtüşüyor.

Buna karşılık Türkiye’nin içinde bulunduğu Ortadoğu bölgesi uluslararası sermayenin Türkiye dışındaki diğer uzantılarının da pozisyon almaya çalıştıkları bir yer haline geldi. Bu da bölgede zaten devam eden yerel nitelikte çatışmaların topyekûn bir savaşa dönüşmesi riskini yükseltiyor.

Tarih kadar eski olan bir gerçektir, sermayenin çıkarları için başlatılan savaşlarda emekçilerin can verdiğidir. Savaşı sermaye çıkarır bedeli halk öder.

Bu işin bir tarafı.

Diğer mesele ise, Türkiye'nin kapasitesiyle ilgili. AKP Türkiye'sinde sermaye büyüyor ama ülkenin ekonomik yapısı son derece kırılganlık gösteriyor. Enerji konusunda dış bağımlılığın yüksek oluşu ulusal güç bakımından önemli bir zaaf yaratıyor. Türkiye'nin mevcut ulusal gücü emperyalizmin arzuları doğrultusunda yeniden şekillendirilmekte olan bölge ölçeğinde 780 bin kilometrekarelik topraklarını korumak için yeterlilik sınırında bulunuyor. Bütün "yerli ve milli" edebiyatına rağmen, savunma alanında dışa bağımlılık da son derece yüksek olarak saptanıyor.

Bu tabloda genişleme girişimi, Türkiye'nin gücünün derinliğini azaltmakla, bir anlamda savunma yoğunluğunu seyreletmekle eş anlamlıdır. Daha açık bir şekilde söylemek gerekirse genişleme girişimlerinin daralmaya/küçülmeye yol açma riski mevcuttur. Böyle bir durumun doğrudan kurbanı emekçi halk olacaktır.

Benzer bir durum ekonomik anlamda da geçerlidir. Okullarında sabun bulunmayan, yoksul halkın hastanelerde yeterli sağlık hizmetine zaten ulaşamadığı, emekçi ve emekli maaşlarının açlık sınırları etrafında dolaştığı bir ülkenin savaşa girmesi yaşam koşullarının dayanılmaz seviyeye inmesiyle eş anlamlıdır.

1.7. Montrö Anlaşması korunabilecek mi?

Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası meşruiyetinin temel belgesi Lozan Antlaşmasıdır. Montrö Boğazlar Sözleşmesi ise o meşruiyetin perçini olarak tanımlanabilir. Montrö, dönemin koşulları gereği Lozan'da tam olarak ulaşılması mümkün olmayan tam bağımsızlık ve egemenlik hedefine ulaşıldığını müjdelere. Montrö düzeni Türkiye'ye Boğazlar ve kıyılarında tam egemenlik tanımakla kalmamış bir de tümüyle kendisine ait bir deniz kazandırmıştır.

Montrö'nün salt Türkiye açısından değil Karadeniz bölgesi bakımından da bir nevi egemenlik garantisi olduğunu söyleyebiliriz. Montrö Sözleşmesi ile SSCB'nin Montrö sürecinde Türkiye'ye verdiği desteğin altında yatan temel faktörlerden birisi de Sözleşmenin Karadeniz'i bölge dışı müdahalelere kapatan içeriğidir. Dünyanın bütün denizlerinde donanmasını gezdirmekle övünen ABD'nin destursuz giremediği tek deniz Karadeniz'dir ve bunu sağlayan da Montrö sözleşmesidir.

İşte tam da bu yüzden, 1936 tarihli Montrö özellikle Türkiye'nin Batı ittifakına net olarak yöneldiği 1946 yılından bu yana emperyalizmin hedefindedir. Türkiye'nin NATO ve Batı ittifakına yaranmak isteyen yöneticilerinin zaman zaman sözleşmenin Türkiye'ye verdiği geniş

yetkileri kullanarak, hükümleri NATO lehine yorumladıkları da bir vakıadır. Bununla birlikte, Türkiye bugüne kadar Montrö rejimini korumakta genel olarak kararlı davranmıştır.

Ne var ki, son dönemde bölgenin yeniden tasarımına yönelik olarak ABD öncülüğünde yürüten süreçte Montrö de hedef alınmaktadır. Montrö Boğazlar Sözleşmesi Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı'nı bir bütün olarak ele alır. Sınırlama ve yetkiler bu alanın tamamına saridir. Montrö Sözleşmesinin değiştirilmesi hukuken mümkündür. Taraflardan birinin çağrısı ve diğerlerinin onayıyla yeniden müzakereye açılması gerekir. Ancak esas ve yakın tehdit hukuki değil, siyasedir. AKP iktidarının her alandaki hukuk tanımaz niteliği, ABD'ye artan bağımlılığı ve ABD'nin uluslararası hukuku çiğnemek konusunda giderek daha serbest davranması gibi olgular düşünüldüğünde Montrö'nün fiilen geçersiz kılınacağı bir senaryonun gerçekleşmesi uzak bir ihtimal değildir.

1.8. Suriye Cumhuriyeti'nin emperyalizmin güdümündeki şariatçılar tarafından yıkılmasının sonuçları neler olabilir?

Suriye'ye yönelik emperyalist müdahale 2011 yılında başladı. Arap Baharı adı verilen, halkın haklı tepkileriyle başlamakla birlikte daha sonra emperyalizmin manipülasyonuna açık hale gelen sürecin bir ayağı da Suriye'de örüldü. Kendi özgün siyasetini yürütmek isteyen Beşar Esad iktidarının yerine, manipülasyona daha açık bir yönetim oluşturmayı tercih eden emperyalizm ülkeye müdahale etti. Şariatçı çeteler çeşitli noktalarda silahlı mücadeleye başladı ve Türkiye'ninki de dahil olmak üzere dış destekle varlıklarını sürdürdü.

Bu dönemde Suriye halkı ve hükümeti emperyalizm destekli müdahaleye direnerek önemli bir baraj oluşturdu. Bu direnç yalnızca askeri değil, siyasi bir nitelik taşıdı ve emperyalizmin Ortadoğu'ya yönelik girişimleri sekteye uğradı. Ayrıca Suriye İsrail saldırganlığına direnen bir ülke olmaya devam etti. Bu nedenle Esad iktidarının devrilmesi önemli bir amaç haline getirildi.

Bu hedefe 2024'ün Aralık ayında ulaşan emperyalizm, geniş bir bölgeyi yeniden tasarlamak için önemli bir fırsat elde etmiş oldu. HTŞ'nin ülkeyi bir arada tutabilecek nitelikte bir siyasi yapı olmaması nedeniyle ortaya ciddi bir iktidar boşluğu çıktı. Bu boşluktan ilk yararlanan İsrail oldu ve Suriye'nin bir bölümünü daha işgal etti. Kürtlerin yaşadığı Fırat'ın doğusundaki bölge zaten başka bir siyasi öznenin denetiminde iken, şimdi Dürzilerin, Alevilerin de özerklik ya da bağımsızlık talepleri ortaya çıktı. Ülke paramparça hale geldi.

Bu koşullarda ve emperyalizm güdümlü HTŞ'nin iktidarda olması nedeniyle Suriye'nin egemenliği ve bağımsızlığı da ortadan kalktı.

Bir başka önemli sorun laikliğin de ortadan kalkması oldu. Baas Partisi'nin iktidarı döneminde laiklikten geri adım atılmamış ve İslam ülkelerinin genelinde görülen gericileşmenin etkileri görece sınırlı kalmıştı. Yeni durumda kaçınılmaz olarak tam tersi gelişmeler yaşanıyor.

Bu tablo ortaya çok ciddi bir boşluk çıkarmış durumda. Hem emperyalizmin müdahalelerine daha açık hale gelindi hem de gerici ideolojiler yeni bir alan buldu. Siyasi boşluk nedeniyle İsrail'le Türkiye bir anda komşu hale geldi.

Elbette bu koşullarda Türkiye'nin egemenliği de tehdit altına girdi. Zaten Suriye ile olan sınırın önemli bir bölümü, bu ülkeye yapılan müdahaleler nedeniyle geçişken hale gelmişti. İsrail'in Kürt siyasi hareketleri olan yakın ilişkisi dikkate alındığında, Kürtler üzerinden ülkemizi de etkileyecek yeni devlet oluşumlarının ortaya çıkma olasılığının arttığı görülüyor.

Böylece, yalnızca Suriye değil bütün Ortadoğu'da zaten kırılğan olan sınırlar iyice belirsizleşiyor. Bölgede sınırlar belirsizleştikçe emperyalizmin müdahaleleri için daha elverişli bir zemin ortaya çıkıyor.

1.9. ABD'nin bölgede üniter devlete karşı geliştirdiği söylem nasıl bir tehdidi barındırıyor?

Suriye'de yaşanan gelişmelerle birlikte, zaten kırılğan olan sınırlar iyice belirsizleşti. Sınırlar tartışılır hale geldi. Balkanlarda Yugoslavya'nın dağılmasının ardından yaşanan sürecin bir benzeri, muhtemelen daha kötüsü Ortadoğu'da yaşanmaya başladı. Irak'ın emperyalistler tarafından işgal edilmesi ülke içinde özerk bölgelerin ortaya çıkmasına neden olmuştu. İsrail'in Lübnan'ın bir bölümünü işgal etmesi, ardından Suriye'de ilerlemesi ile birlikte o bölgedeki sınırlar belirsizleşti. Suriye'nin kuzeyi zaten bir süredir TSK varlığı nedeniyle benzer bir durumda.

Yüz yılı aşkın bir süre önce Sykes-Picot Antlaşması ile belirlenen sınırlar giderek belirsizleştikçe ve tartışmaya açıldıkça, örneğin Ürdün gibi başka bazı ülkeler de aynı kaderi paylaşmaya aday.

Bu gelişmelerin, Türkiye'nin sınırları üzerinde de etkisi olması kaçınılmaz. AKP hükümetinin ümmetçi yaklaşımı bu gelişmeyi daha da olası kılıyor.

Ülkelerin parçalanması, devletlerin başkalaşmasının kaçınılmaz hale geldiği Ortadoğu'da emperyalizm ve onun başlıca müttefiki İsrail için büyük olanaklar ortaya çıkıyor.

1.10. AKP'nin göçmen politikası ulusal güvenliği nasıl tehdit etti?

AKP'nin göçmen politikası dendiğinde akla ilk gelen Suriye'de yaşanan savaş dolayısıyla ülkemize gelen milyonlarca Suriyeli olmakla birlikte, meselenin bununla sınırlı olmadığı açıktır. Türkiye'deki göçmen toplamı içinde Afganistan, Pakistan, Orta Asya Cumhuriyetleri gibi Asya ülkelerinin yanında Afrikalı göçmenler de bulunmaktadır.

AKP göçmenlere açık kapı politikasıyla birden fazla kuşu aynı anda vurmayı hedeflediği görülmektedir.

Öncelikle açık kapı politikasının sadece girişi kapsadığının altının çizilmesi gerekir. AKP'nin göçmen politikası, güney ve doğudan gelen ve nihai amacı Batı'ya gitmek olan göçmenlerin çıkış kapısını salt fiziki değil ve ahdi anlamda da kapatmıştır.

AB'yle 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan Geri Kabul Anlaşması bu siyasetin temel belgesi ve göstergesidir.

AKP böylelikle göçmenleri Türkiye'de tutma karşılığında Avrupa Birliği'nden iktidarına siyasi destek ve fon elde etmiştir. Ancak AKP'nin kazancı bununla sınırlı kalmamıştır.

AKP büyük çoğunluğu yoksul olan göçmenleri iş piyasasına sokmuş, patronların bu emek gücünü sigortasız çalıştırmalarını sağlamış, böylelikle bir yandan sermayeye ilave kaynak aktarırken diğer yandan da Türkiye emekçilerinin saten daralmış olan pazarlık güçlerini adeta sıfırlamıştır. Başka bir deyişle göçmenler, emekçi kesimden sermayeye kaynak aktarmanın bir aracı olarak kullanılmıştır.

Bu politika, toplumun özellikle emekçi kesimlerinde bir göçmen düşmanlığı yaratarak, yoksulluk ve devletin temel hizmetlerindeki gerilemenin uyguladığı liberal politikalardan değil göçmenlerden kaynaklandığı iddiasına zemin hazırlamak için de elverişli bir araçtır.

Ekonomik getirinin ötesinde, AKP toplumsal gelişmişlik düzeyi Türkiye'nin altında kalan bir toplamı ülkeye kalıcı olarak yerleştirerek, Türkiye halkının kabullenmediği hayalindeki düzen için siyasal bir taban oluşturmayı da hedeflemiştir.

Türkiye halkı nezdindeki desteğini giderek yitiren AKP'nin büyük ölçüde denetimi altına aldığı resmi kolluk güçlerinin yanında, sokağı kontrol için gerektiğinde bu tabanı harekete geçirme niyeti bulunduğu kanaati yaygındır. Aslında bu da bir tür "korkutma/sindirme" yöntemidir.

Esasen, bunların tamamı halkın hoşnutsuzluğunu, ülkeye/devlete duyduğu bağlılığı ve güveni eriten, dolaylı olarak da ulusal güvenliği tehdit eden adımlardır.

Meselenin ulusal güvenliği doğrudan tehdit eden boyutu ise AKP'nin başta Suriye olmak üzere, dış politikaya din ve mezhepçiliği araçsallaştırmaya dayalı bakışıdır.

AKP, Suriye'de BM tarafından tanınan meşru bir rejimi devirme konusunda oluşturulan koalisyonu genişleme kaygısıyla katılmıştır. AKP'nin Suriye'de emperyalizme hizmet etmesini kolaylaştıran faktör ise dünyaya dinci/mezhepçi bir gözlükle bakmasıdır.

AKP kadrolarının çekirdekten edindikleri mezhepçi bakış Suriye politikasına yön vermiştir. AKP bu amaçla dünyanın dört bir köşesinden gelen cihatçı terör örgütleriyle iş birliği yapmış, bunlara doğrudan destek sağladığı gibi, Batının bu örgütlere sağladığı yardıma da seve seve aracılık etmiştir.

AKP kendi topraklarında köktendinci/şeriatçı ağırlıklı çeteleri, komşu ülkedeki meşru iktidarı devirmek için eğittiği gibi, bunların Suriye'de kontrol altında tutukları bölgelerde devletin güvenlik ve istihbarat güçleriyle temasını da kurumsallaştırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, AKP'nin yaklaşımı sebebiyle uluslararası literatürde "Peşaver" sendromu olarak adlandırılan duruma düşme tehlikesi içine girmiştir.

Özetlemek gerekirse, Peşaver Sendromu, Pakistan'ın zaman içerisinde, Afganistan Savaşı sırasında, Suudi Arabistan'ın parası, ABD'nin silahlarıyla SSCB'ye karşı donattığı Taliban'ın hedefi haline gelmesidir.

Cihatçı Taliban örgütünü ABD ve Pakistan'ın çıkarları için yönlendirmek amacıyla kullanılan ve örgüte sızdırılan ordu ve istihbarat uzmanlarının bir bölümü süreç içinde Talibanlaşmış, sonuçta Taliban Pakistan'a nüfuz etmiştir. Pakistan o dönemden beri bir daha kendine gelememiş, kurucusu Cinnah tarafından gösterilmiş olan kalkınma hedeflerinden çok uzakta kaldığı gibi, hızla gericileşmiştir. Bugün Pakistan, ABD ve Çin'in desteğine rağmen bölgede "failed state/başarısız devlet" dendiğinde akla gelen ilk ülkelerden biridir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet yapısı ve derinliği Pakistan'dan farklıdır denilebilir ancak özellikle geçtiğimiz yıllarda başta IŞİD olmak üzere Suriye bağlantılı cihatçılar tarafından ülkemizde gerçekleştirilen kanlı eylemler, bu eylemlerin bir bölümünün faili meçhul kalması, son olarak IŞİD tarafından bir kiliseye karşı düzenlenen bir terör eyleminde, kiliseyi korumakla görevli polisin işe gitmediği bir günün seçilmesi gibi işaretler Türkiye'nin Peşaver sendromundan muaf olmadığını göstermektedir.

Göç insanlık tarihinde sürekli yaşanan ve bundan sonra da yaşanacak bir olgudur. Kendi başına bir tehdit sayılamaz. Göçün ulusal güvenliğe karşı tehdit hale gelmesi aslında ulusal güvenliğin emanet edildiği kadrolar ve onlara hükmeden iktidarın tercihleri sonucu mümkün olur.

Özetlemek gerekirse, ulusal güvenliğe karşı en büyük tehdit dar bir kesimin çıkarlarını korumak için emperyalizmin hizmetine giren bir iktidara sahip olmaktır.

2.0. Bir emekçi cumhuriyetinde savunma ve dış politika konusunda ön görüler

2.1. Bir emekçi cumhuriyeti olarak ülkemizde dış politika ve savunmanın temel karakterleri neler olacaktır?

İnsanlarımız emekçi sınıfların siyasi olarak geri çekildiği 40 yıla yayılan gericilik döneminden sonra cumhuriyetçi olsalar bile emekçilerin yönetime gelebileceğini, bir emekçi cumhuriyetinin kurulabileceğini, kurulsun bile bağımsızlığını koruyabileceğini düşünemiyor.

Oysa emperyalist düzenin içindeki büyük bir çürüme ile birlikte giden siyasi kriz hızla büyüyor, toplumsal eşitsizlikler dünyanın birçok yerinde dayanılmaz bir boyut kazanıyor ve bir ayaklanmaya dönüşüyor. Türkiye’de bir emekçi cumhuriyeti kurulduğunda dünyanın bugünkünden çok farklı bir siyasi görünüm kazanacağını, emperyalizm dünyadan tam olarak silinmese bile orada burada emekçi cumhuriyetlerinin kurulduğu ve birbirleriyle ilişkilendiği bir ortamla karşılaşacağımızı gözümüzde canlandırmamız gerekiyor.

Bu koşullarda Cumhuriyetimizin dış politika ve savunma ilkelerinin neler olacağını sıralayabiliriz.

2.1.1. Cumhuriyet kesinlikle siyasi olarak bağımsız olacak, hiçbir güçlü kapitalist ülkenin veya uluslararası bir sermaye grubunun hegemonyasını kabul etmeyecektir.

2.1.2. Cumhuriyet diğer emekçi cumhuriyetleri ve henüz emekçilerin yönetime gelmediği ülkelerdeki emekçi sınıflarla dayanışma içinde olacaktır. Dünya emekçi cumhuriyetleri ile iktisadi, askeri, kültürel iş birliği ve eşgüdüm öncelikli bir hedef olarak alınacaktır.

2.1.3. Avrupa Birliği gibi sermaye iktidarlarının hiyerarşik birlik projelerinden uzak kalınacaktır.

2.1.4. NATO’dan çıkılacak, tüm yabancı askeri üsler kapatılacak, ikili anlaşmalar iptal edilecektir.

2.1.5. Cumhuriyet diğer ülkelerdeki askeri birliklerini geri çekecektir. Sadece gerektiğinde talep olması durumunda diğer emekçi cumhuriyetlerle dayanışma amaçlı olarak yurt dışında asker bulundurulacaktır.

2.1.6. Kıbrıs için anti-emperyalist bir tutum alınacak emperyalizmin uçak gemisi olmasına izin verilmeyecektir.

2.1.7. Ege Denizi'ndeki Yunan Adalarının karasularının 12 mile çıkarılması Yunan sermaye sınıfının yayılmacılığı olarak görülecek ve buna izin verilmeyecektir, ancak Yunan emekçi sınıfları ile dayanışma zaten günümüzde görülen bu tip yayılmacı politikaları engelleyecek ve Ege'yi bir barış denizine dönüştürecek.

2.1.8. Doğu Akdeniz başta olmak üzere Türkiye'nin kıyısı olan denizlerdeki doğal zenginliklerin diğer kıyıdaş ülkelerle adaletli paylaşımı için çaba sarf edilecektir.

2.1.9. Çevrenin korunması ve emperyalist saldırganlık döneminde tahrip olan doğanın rehabilitasyonu halklarla dayanışma içinde öncelikli bir hedef olarak görülecektir.

2.1.10. İsrail devletinin bir halkı ezmesi ve soykırıma uğratması gibi utanç verici olaylara seyirci kalınmayacaktır.

2.2. NATO ve ikili anlaşmalardan çıkılması Cumhuriyet'e neler kazandıracaktır? NATO'dan çıkmak mümkün mü?

NATO'dan eğer bugüne kadar çıkılamadıysa bu emekçi sınıfların örgütsüzlüğü veya diğer yanı sıra sermaye düzeninin ideolojik hegemonyası nedeniyledir, yoksa NATO'nun Türkiye'ye en küçük bir yararı olduğu için değildir.

Bir emekçi cumhuriyetini kuracak halkın örgütlü gücü zaten kendi ideolojik hegemonyası ve siyasi iradesi ile Türkiye sermaye sınıfı kadar, NATO'yu da dize getirecek güce kavuşacaktır. Ayrıca sadece geçen 10 yıl içinde bile NATO'nun bir zafiyete uğradığı fark edilmişken, emperyalist devletler arasındaki çelişkiler ve dünyada emekçi sınıflarının hareket yeteneğinin artması NATO'nun sanıldığı kadar yenilmez bir güç olmadığını ortaya koyacaktır.

NATO ve emperyalist devletlerle yapılan ikili anlaşmalardan çıkılmasının neler kazandıracığını şöyle sıralayabiliriz:

2.2.1. Her şeyden önce ülkemiz halkının bize ait olmayan bir emperyalist paylaşım savaşına sürüklenmesi ve bu savaşta hedef hakine gelmesi NATO'dan çıkılarak büyük ölçüde engellenmiş olacaktır. Halkımız eğer bir savaşa girecekse buna kendisi karar verecek hale gelecektir.

2.2.2. NATO'dan çıkmak siyasi bağımsızlığın olmazsa olmazıdır. Bu ülkenin halkın refahı ve mutluluğu için bir gelişim çizgisine girmesi NATO üyeliğinden çıkana kadar mümkün olmayacaktır.

2.2.3. NATO ve ABD'ye bağılı askeri üs ve radarlarının kapatılması siyasi bağımsızlık için elzemdir. Örneğin, Kürecik Radarının Türkiye halkının siyasi iradesinin dışında İsrail'e bilgi aktarıyor oluşu gibi utanç verici tarihsel olaylar sonlanmış olacaktır.

2.2.4. NATO'dan çıkmak NATO'nun ülkemizde kurduğu kontrgerillasından siyasetçisine, gazetecisinden bilim insanına tüm işbirlikçilerin boşa düşmesi anlamına gelecektir. Bu emekçi halkın iradesini güçlendirirken ve karşı-devrimci güçleri zayıflatacaktır.

2.2.5. Ayrıca Türkiye'nin NATO'dan çıkması bütün dünyada karşı-devrimci ve saldırgan bir halk düşmanı olan NATO'nun daha da zayıflamasına neden olacaktır.

2.3. Emekçi Cumhuriyet'inde savunma sanayisinin temel ilkeleri ve uygulamaları ne şekilde olmalıdır?

2.3.1. Emekçi Cumhuriyet'indeki savunma sanayisinin temel hedefi; sermaye birikimi ya da ihracat yoluyla kâr elde etmek değil, **ülkenin bağımsızlığı ve toplumun güvenliği için silahlı kuvvetlerin ve aynı doğrultuda talep olması durumunda diğer Emekçi Cumhuriyet'lerin ihtiyaçlarını karşılamaktır.** Bu kapsamda; savunma sanayisi işletmeleri kamunun (dolayısıyla toplumun) mülkiyetindedir. Bu çerçevede “Askeri-endüstriyel kompleks” veya “savunma sanayisi” ifadeleri yerine, halkın sahipliğini ve önceliğini vurgulayacak şekilde “halkın savunma kompleksi” gibi kolektif bir kavramsallaştırma geliştirilir.

2.3.2. Savunma sanayisinde; altyapı yatırımları, ihtiyaç öncelikleri, kaynak tedariki ve tahsisi, ham madde girdisi, yerileştirme alanları ve oranları, üretim planlaması, ihracat ve ithalat politikası, kritik bileşenlerde stoklama, Ar-Ge çalışmaları gibi konulara ilişkin karar alma süreçleri, merkezi planlama mekanizmaları aracılığıyla yürütülür. **Toplumsal hesap verebilirlik**, meclis ve bağımsız denetim kurumları aracılığıyla sağlanır ve denetim sonuçları halka açık olur. Araştırmaların ve yeniliklerin bireysel değil, kolektif bilimsel emeğin ürünü olarak değerlendirilmesi doğrultusunda ülkede bütüncül bir teknolojik gelişmeye katkı maksadıyla, Ar-Ge çalışmalarında üniversitelerle ve diğer ilgili kuruluşlarla ortak projeler yapılır, çalışma çıktıları kamuoyu ile paylaşılır. Yerel üretim birimleri/bölgesel üretim kooperatifleri, merkezi planlamayla uyumlu olarak savunma sanayisine katkı sunar. Açık ara yüzler sayesinde sivil sanayi ile entegrasyon, sivil-asker teknoloji transferi ve bakım-onarım kolaylığı alt hedef olarak görülür.

2.3.3. Savunma sanayisinde çalışanlar; “emekçi sınıfın çıkarları için üretim” ve “bilim ve teknolojinin halkın hizmetinde olması” bilinciyle eğitilir. İşgücünün niteliksel (teknik eğitim, mühendislik) açıdan geliştirilmesi süreklilik içerir. Mesleki eğitim merkezleri, teknik okullar ve üniversiteler, eğitim iş birliğinde vazgeçilmez paydaşlar olarak değerlendirilir. Sendikal ve

siyasi örgütlenme, toplumcu retoriğin özüne uygun olarak teşkil edilir ve faaliyet gösterir. İşçilerin, teknisyenlerin, mühendislerin ve yöneticilerin, her tür karar mekanizmasında temsil edilmesi sağlanır. Emekçilerin adil ücret alması ve refahı devlet politikasıyla güvence altına alınır.

2.3.4. Silah ihracatı, kâr amacıyla değil ideolojik ve destek (ulusal kurtuluş hareketlerine destek gibi) amacıyla, insan hakları ve bölgesel istikrar kriterleri çerçevesinde talep eden **Emekçi Cumhuriyet'lere yapılır.** İhracat anlaşmaları mecliste denetlenir ve kamuya açılır. Aynı zamanda dayanışma çerçevesinde teknoloji paylaşımı yapılabilir. İthalatta da aynı hususlar geçerlidir.

2.4. Emekçi Cumhuriyet’inde silahlı kuvvetlerin temel ilkeleri ve yapılanması ne şekilde olmalıdır?

2.4.1. Emekçi Cumhuriyet’inde silahlı kuvvetlerin birincil görevi; güç gösterisi yapmak ve yayılcılık unsuru olmak değil, halkçı bir yaklaşımla ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamaktır. **Silahlı kuvvetler,** içerisinden çıktığı halkla organik ilişki içinde olur ve bu bağlamda asker/asker aileleri ile askeri birimler halka yabancılaşmaz. Her tür harekâtın; hukuka, evrensel insan haklarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olması esastır. Silahlı kuvvetlerin faaliyetleri, meclis ve bağımsız denetçi kurumlar tarafından denetlenir. Silah tedariki saldırıdan ziyade savunma ve caydırma maksatlı olarak ve ihtiyaç temelli olarak yapılır.

2.4.2. Hiyerarşik organizasyon kapsamında; sivil sorumluluğu temsil eden sivil bir bakanın idaresindeki Savunma Bakanlığı tepede, stratejik planlama, doktrin geliştirme, koordinasyon faaliyetlerini yürüten Genelkurmay Başkanlığı ile fonksiyonel görevleri icra eden Kara, Deniz, Hava Kuvvet Komutanlıkları bir alt kademede yer alır.

2.4.3. Kendine özgü özelliklere istinaden askeri sağlık, eğitim-öğretim, yargı, lojistik vb. sistemleri teşkil edilir. Özellikle sağlık birimlerinde doğabilecek kapasite boşluklarından, asker aileleri/halk yararlandırılır. Askeri yargı kararları temyize götürülebilir ve denetlenebilir, askeri yargı bünyesinde personelin şikâyetlerini değerlendiren bir mekanizma oluşturulur. Özellikle yolsuzluk, suistimal, insan hakları ihlali durumlarında sivil yargıya başvurulur. Doğal afetlere müdahale, sivil savunma, sağlık hizmetleri konularında sivil kamu ve kamu harici sektörler ile çok yönlü iş birliği içinde olunur, asli görevleri aksatmayacak şekilde özellikle doğal afetlere (deprem, orman yangınları, sel, çığ düşmesi vb.) müdahalede sivil otoritelerin talepleri doğrultusunda koordineli bir şekilde fiili yardımda bulunulur.

2.4.4. Zorunlu temel askerlik, tüm uygun yaş grubu kadın ve erkek yurttaşlara; Emekçi Cumhuriyet’in ideolojisi, savunma bilinci, temel askerî beceriler, sivil kriz yönetimi içerikli ve kısa süreli (6–12 ay) uygulanır. Zorunlu askerlik hizmeti yapması gereken ancak çeşitli

nedenlerle silahlı altına alınamayacak yurttaşlar için, daha farklı sürelerde; sivil savunma, doğal afet müdahalesi, sağlık hizmetleri, eğitim-öğretim hizmetleri gibi zorunlu, ancak silahlı hizmet alternatifleri sunulur. Teknik ve uzmanlık görevleri ile komuta fonksiyonları için, askeri okullarda yetişen ve ihtiyaç durumuna bağlı olarak sivil okullardan, zorunlu temel askerlik hizmeti yapan yurttaşlardan tedarik edilecek, sözleşmeli (3-6 yıl) profesyonel personelden (Subay, Astsubay ve sivil personel) yararlanılır. Bahse konu personelin sözleşme bitiminde kariyerine uygun sivil bir sektörde çalışma hayatına devam etmesini sağlayabilecek düzenlemeler yapılır.

2.4.5. Seferberlik durumunda; bölgesel savunma, kritik altyapı koruması, istihbarat desteği, lojistik yardım görevleri için, zorunlu askerlik hizmetini yapan yurttaşlardan ve sözleşme feshi yapan personelden halk savunma (milis) kuvvetleri oluşturulur, anılan kişilere yıllık olarak kısa süreli tazeleme eğitimleri verilir.

2.4.6. Silahlı kuvvetlerde görev yapan personelden, görevi esnasında yaşamını kaybedenlerin ailelerine ömür boyu gerekli yardımlar ve öncelikler sağlanır, yaralananların ve psikolojik destek ihtiyacı olanların tedavileri, bakımları yapılarak, sivil hayata dönüşü için eğitim, iş garantileri ve sosyal yardım mekanizmaları oluşturulur.

2.4.7. Silahlı Kuvvetler personelinin halk ile dayanışma içinde olacağı ortak projeler yürütülür, askerlik alanındaki yetkinliğin gelişmesi elden bırakılmaksızın halkı ilgilendiren gündemlerde de aktif yer alması sağlanır. Korunması gereken personel haricindeki silahlı kuvvetler personeli ve aileleri, halkın da yararlandığı kamu tesislerinden yararlanır, özel statüde tesisler (lojman, konaklama, dinlenme tesisi vb.) oluşturulmaz.

2.4.8. İç güvenlik bağlamında; polis, jandarma, sahil güvenlik, bekçilik ve koruculuk gibi uygulamaları bir araya getirecek, silahlı kuvvetler yapısı ile benzerlik gösteren bir iç güvenlik teşkilatı oluşturulur.

2.5. Cumhuriyet yayılcı bir politika izleyecek mi?

2.5.1. Dünyada ve özellikle ülkemizin içinde bulunduğu bölgede savaşlar yaşanıyor. Kapitalizmin gelişimi yeni ve muhtemelen daha kapsamlı savaşların çıkma olasılığını da giderek artırıyor. Böylesi bir durumda insanlığın bir uçurumun eşiğine yaklaştığını söylemek abartılı olmayacaktır.

Emperyalizmin temel özelliklerinden biri yayılcı olmasıdır. Sömürgecilik döneminde, daha önce görülmemiş ölçeğe ulaşan yayılcılık, emperyalizmin ortaya çıkması ile birlikte yeni boyutlar kazanmıştır. Günümüzde de genel bir eğilim olarak varlığını sürdürmektedir.

Yayılmacılığın başta gelen çıktısı savaşlardır. Emperyalist ülkelerin ve sermaye çevrelerinin başka ülkeler üzerinde hegemonya kurabilmeleri için savaşa ihtiyaçları vardır.

Ülkemizdeki sermaye iktidarı da savaşlardan kaçınmak yerine, özellikle Yeni Osmanlıcı politikalar uğruna savaşlardan nemalanmanın hayallerini kurmaktadır. Yeni Osmanlıcılık yalnızca sınırların genişletilmesini hedeflememekte, Türkiye sermayesinin alanının genişlemesini de hedeflemektedir. Bu tehlikeli hayaller Türkiye'yi savaşa sürüklemek ve ateşe atmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

2.5.2. Yeni emekçi cumhuriyetinin ilk görevi bu politikalara son vermek, egemenlik ve halkların dostluğunu öne çıkaran bir dış politika izlemek olacaktır. Öncelik, ülkemizi emperyalizmin boyunduruğu altına alan bütün yükümlülüklerden kurtulmaya verilecektir.

2.5.3. Emekçilerin cumhuriyeti emperyalizmin doğrudan siyasi ya da askeri saldırısına maruz kalan ülkelerle dayanışma sergileyecektir. Türkiye'nin dış ticaretinde saldırmazlık politikalarına, su, enerji ve ticaret yollarının ortak kullanımına ihtiyacı olacağı açıktır. Bu ihtiyacı karşılamak adına özellikle komşu ülkelerle sınırları garanti altına alan, akarsular denizler ve enerji paylaşımlarını adil bir şekilde çözen anlaşmalar yapılmaya çalışılacaktır.

2.5.4. Emekçilerin Türkiye'si yayılmacı özellik göstermeyecek, hiçbir ülkeden toprak kazanmak, hammadde kaynaklarına el koymak, haksız bir ticari kazanç elde etmek, borç batağına sürüklemek gibi uluslararası sömürü araçlarını kullanmak üzere hareket etmeyecektir.

2.5.5. Türkiye'nin komşularına ve başka ülkelere dönük yayılmacı politikalarına son vermesi ülkemizin delik deşik olmuş sınır güvenliğini de onaracaktır. Bu sayede sınırlardan insan kaçakçılığı uyuşturucu ticareti gibi sermaye hareketi için de normalleşmiş girişimlere kesinlikle taviz verilmeyecektir.

2.5.6. Türkiye güvenliği açısından gerektiği kadar silahlanacak, öte yandan dünya çapında barışın sağlanması için mücadelede öncü rolü oynayacaktır. Genel silahsızlanma için çaba harcayacak ve kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların yasaklanması da barış mücadelesinin bir unsuru haline getirilecektir.

2.6. Boğazlar üzerinde egemenlik hakları nasıl savunulacak?

Emperyalist hegemonya mücadelesinin devam ettiği bir dünyada Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarının korunması Emekçi Cumhuriyetin en önemli sınamalarından birini teşkil edecektir.

Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarının korunması için iki temel enstrüman mevcuttur. Bunlardan birincisi caydırıcı bir askeri güç, ikincisi ise diplomatik dayanaktır.

Emekçi cumhuriyetin yüksek caydırıcılık seviyesine sahip ve ağırlıkla yerli olanaklara dayanan bir ordu ve donanmaya sahip olması elbette önemlidir.

Bununla birlikte Emekçi Cumhuriyet Boğazlar üzerindeki egemenlik hakları bağlamında çok önemli bir diplomatik mirasın da taşıyıcısı olacaktır. O miras Montrö Boğazlar Sözleşmesi'dir.

Türkiye bakımından Montrö düzeninin korunması temel bir egemenlik meselesidir. Montrö Sözleşmesi esas itibarıyla Karadeniz'e kıyıdaş devletleri diğer devletlerden ayıran, onları ayrıcalıklı kılan bir düzen öngörmüştür. Boğazları ve Marmara'yı elinde tutan Türkiye ise Karadeniz'e kıyıdaş diğer devletlere göre daha fazla yetki sahibidir.

Montrö'nün düzeninin diplomatik anlamda korunması için Emekçi Cumhuriyetin önceliği ilke olarak Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerle dayanışma içerisinde kalmak olmalıdır.

Ancak günümüzdeki jeopolitik denge Montrö'nün imzalandığı 1936 yılından çok farklıdır. Montrö rejimine en büyük tehdidi teşkil eden NATO ittifakı o dönemden farklı olarak artık Karadeniz'de güçlü bir şekilde temsil edilmektedir. Romanya ve Bulgaristan NATO üyesidir. Günümüzdeki denklemin devamı durumunda Ukrayna da, NATO'nun üyesi olmasa dahi, yakın müttefiki olarak kalacaktır. Gürcistan Rusya ile NATO arasında gidip gelen oynak bir konumdadır. Bu durum ABD'nin Karadeniz'e Montrö'nün belirlediği sınırların ötesinde varlık gösterme iştahını kabartmaktadır.

Emekçi Cumhuriyetin NATO'dan çıkacağı da dikkate alınarak, Montrö dengesinin, daha açık bir deyişle Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarımızın korunabilmesi NATO etki alanı dışında kalan ülkeler ile bu alanda karşılıklı çıkarlara dayanan bir iş birliği ve dayanışma tesis etmekle mümkün olabilir.

DÜZENİN İKTİDARI DA MUHALEFETİ DE KRİZDEDİR

Aydemir Güler, Ceren Kalay Eken, Iraz Akış, Kaan Eroğuz, Neslihan Özfidan, Seher Ergin, Turgay Develi, Zülal Kalkandelen

1. AKP asla yenilmez değildir

AKP iktidarı alışılmadık ölçüde uzun zamandır sürmesi, başkanlık düzenlemesi, cumhurbaşkanına denetimsiz ve kuralları belirsiz yetki tanınması, yürütmenin yasama ve yargı denetiminden bağışık kılınması, Erdoğan özelinde özgün bir kişi kültürünün inşa edilmiş olması gibi nedenlerle “tek adam rejimi” olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım iktidara benzersiz, neredeyse yıkılmaz bir güç atfedilmesini çağrıştırdığı ölçüde ve arkasındaki dinamikleri, düzenin bütünlüğünü gizlediği için doğru değildir.

2. AKP’nin başarısının ardında emperyalizm, sermaye ve dinci gericiliğin ittifakı var

AKP’nin Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerini ağır biçimde tahrip ettiği ve ortadan kaldırdığı, bu anlamda kendi açısından başarılı olarak bir karşıdevrime imza attığı doğrudur. Bu başarı sadece bir siyasi partiye ve onun liderine ait değildir. AKP, emperyalizmin, büyük sermayenin ve dinci gericiliğin tarihsel ittifakını temsil etmiş ve bu nedenle büyük güce sahip olmuştur. Cumhuriyeti yıkmak, bu üçlünün ortaklaştığı ekonomik, siyasi ve toplumsal programdır.

Bu yıkıcı eylemin kökleri söz konusu odaklar açısından tarihsel derinliğe sahiptir. Emperyalizm bölgemizin egemen devletler temelinde şekillendiği 20.yüzyıl statükosunu lağvetmek istemektedir. Türkiye’de başta NATO üyeliği olmak üzere bu doğrultuda bir dizi dönüşüm yaşanmıştır. Büyük sermaye denetimsiz bir sömürü düzenini amaçlamaktadır ve başta özelleştirmeler olmak üzere neoliberal dönüşümlerle AKP öncesinde büyük mesafe kat etmiştir. Dinci gericilik saltanat ve hilafetin kaldırılmasıyla kaybettiği mevzileri geri almak için düzenin çeşitli kurumlarında uzun süre mücadele vermiştir. AKP bu çok boyutlu saldırının yarattığı altyapının üstünde yükselerek bugünlere geldi. Bu saldırı, her bir odağa ait gündemlerin laiklik, bağımsızlık ve emek düşmanlığında ortaklaşmasını ifade etmektedir.

3. Karşıdevrim Cumhuriyetçiliğin kök salmasına engel olamadı

AKP döneminde kurulan yapı kendi içinde kriz dinamikleri ve derin sorunlar barındırmaktadır. Öyle ki, Cumhuriyetin kazanımlarının yıkılmasına karşın, Cumhuriyetçilik toplumun geniş kesimlerine daha da kök salmıştır. Gericiliğin yıkılmaz bir güce sahip olduğu tezi, egemen

güçlerin yaratmaya çalıştığı temel yanılısamadır. Gerici iktidara karşı mücadelenin zaferi, eşzamanlı olarak ve uzlaşmaz biçimde emperyalizmi, sömürü sistemini ve dinci gericiliği hedef almasına bağlıdır. Cumhuriyetçilerin mücadelesi bu üç sacayağına oturmaktadır.

4. Karşıdevrimle uzlaşma olmaz

2002'den bugüne AKP'nin karşısında yükselen muhalefet hareketleri Türkiye'yi kuşatan ve içeriden teslim alan emperyalist bağımlılık ilişkilerine karşı tutarlı ve ilkel bir niteliğe sahip olamamıştır. Tersine NATO, ABD ve AB çoğunlukla olumlanmıştır. Yine muhalefet hareketleri büyük sermayenin geniş emekçi yığınları en temel yurttaşlık haklarından yoksun bırakmayı değil, demokratik bir düzeni tercih ettiği yanılısamadan kurtulamamıştır. Kurumlara ve düzenin siyasi akımlarına kök salan dinci gericiliğin geleneksel değerleri yansıttığı düşüncesi ve bu akımla bir uzlaşma arayışı muhalefet saflarında etkisini sürdürmüştür.

AKP'nin defalarca seçim ve referandum kazanması karşısında, muhalefet de, radikal kopuş yerine karşıdevrimin dinamiklerini kapsamaya kalkıştı. Oysa aslolan halk kitlelerinin mücadeleye kazanılmasıdır. Seçim mekanizması, siyasete katılım yollarından sadece biridir. Üstelik egemen güçlerin başka araçları tarafından hayli sınırlandırılmıştır; bütün dünyada gözlemlenebildiği gibi yozlaştırılması kolaydır ve örgütsüz emekçiler için ülkenin kaderine ortak olma yanılısaması yaratması nedeniyle tuzak rolü oynamaktadır. Bir halk hareketinin yokluğu ve kitlelerin örgütsüzlüğü koşullarında seçime bel bağlamak, düzen içi bir demokratikleşmenin, demokratik bir hukuk rejimine geçişin yine düzenin egemen güçleri tarafından benimsenebileceği anlamına gelir. Oysa egemen güçler halk kitlelerinin baskılanması önceliğiyle hareket etmektedirler.

Muhalefet, emperyalizmin ve büyük sermayenin desteği veya hoşgörüsüne oynamayı, dinci gerici yapılarla olumlu ilişkiler kurmayı temel strateji olarak sürdürmüştür.

Düzenin çoğu kurumunun Cumhuriyet döneminin ürünü olduğu ve içinde yurtsever, laik ve ilerici damarların, belirleyici olamasalar da varlık zemini buldukları doğrudur. Ancak düzen muhalefeti bu damarları halkçı, devrimci bir programın dayanakları olarak dönüştürmek yerine gerçekçi olmayan bir çerçevede ele almıştır. Bu yaklaşım karşıdevrimin ilerleyişi karşısında çaresiz kalmaktan başka sonuç vermemiştir.

5. Cumhuriyetçilerin yüzü CHP ile yakınlığa değil bağımsız ve devrimci halk hareketine dönüktür

AKP ittifak sistemini değiştirdikçe muhalefet akımları da değişti. Somut olarak bir dönem sol ve sağ milliyetçi akımlar, gerek CHP ve MHP gibi siyasi partiler, gerekse silahlı kuvvetler, akademi, yargı gibi kurumlar üstünden muhalefeti temsil ettiler. Dinci gericilerin ve sağ ve sol liberallerin ittifakı ve Fethullahçı örgütün kumpasları karşısında bu dönem büyük bir dağınıklıkla kapandı. Cumhuriyetçi kitlelerin önemli kısmının Cumhuriyeti koruyacağını varsaydığı devlet aklı ve mekanizması, AKP tarafından ele geçirildi, tasfiye edildi.

Ardından programatik zeminde yukarıda sözü edilen bulanıklığı aşamayan ve örgütlü değil kendiliğinden karakteri ağır basan halk hareketleri ortaya çıktı. Liselilerden kadınlara, stadyumlardan kampüslere ve emekçilere uzanan bu yükseliş 2013 Gezi direnişinde doruğa yükselse de programsızlık ve örgütsüzlük bir politik alternatifin şekillenmesini olanaksızlaştırdı. Bu kez de liberalizm muhalefeti kuşatarak kötürümleştirdi.

Bu iki evrede, bütün gerilim ve çatışmalara karşın Kürt milliyetçiliği iktidarın destekçisi olarak konumlandı. Kürt sorununa ülke içi bir çözüm arayışı terk edildi ve emperyalizmin bölgesel tasarımlarına bütün taraflar eklemlenmiş oldu. Ancak AKP Amerikancı Fethullahçı örgütlenmeyle ve Kürt milliyetçiliğiyle girdiği çatışmadan müttefiklerini değiştirerek çıktı. İslamcı-Milliyetçi ittifakı döneminde iktidar, uluslararası alanda büyük güçler arası rekabeti istismar edip dengelere oynayarak, içeride ise sermayeye yağma olanaklarını alabildiğine genişleterek yola devam etti. Ancak bu süreç AKP'nin seçim düzleminde adım adım gerilemesi ve birinci parti konumunu yitirmesine evrildi.

Bu gerilemeyle birlikte AKP, başka bir ittifak sistemine mecbur hale geldi. Öncelikle burada yeri olmayan bütün siyasal öznelerin devre dışı bırakılması gerekiyordu. Cumhuriyetçi bir seçenek arayışındaki kitleler dağıtılmalıydı. 2024 itibariyle Kürt milliyetçiliğini ve liberalleri, İslamcı-milliyetçi bloka katmayı öngören, emperyalizmle uyumu öne koyan yeni bir açılım başladı.

Emperyalizmin bölgesel açılımlarına uyumun, hatta teslimiyetin ve Kürt milliyetçiliğiyle uzlaşmanın damga vurduğu bu evrede CHP'nin yine emperyalizmden ve sermaye düzeninden kopmadığını gözlemliyoruz. Emekçi halkın alabildiğine yoksullaştırıldığı, laikliğe saldırıların toplumun genelinin tepkisini çektiği, keyfi baskıların sınır tanımadığı, bölgesel gelişmelerin bir ülke olarak Türkiye'nin varlığını tehdit ettiği koşullarda çare radikal bir kopuştan başka yerde aranamaz. Sokak eylemleri en fazla erken seçim talebine odaklanmaktadır, oysa ihtiyaç bağımsız ve devrimci bir halk hareketidir.

6. AKP iktidarı emekçi kitlelerin yoksullaşması karşısında bu duruma çözüm vaat etmemekte, yalnızca gücü elinde tuttuğu için kendisini topluma dayatmaktadır.

Emperyalizmle ilişkilerin yerli ve milli demagojisiyle örtülmesi, halkın gözünün bölgesel hatta küresel bir dünya gücü olarak Yeni-Osmanlı imajıyla boyanması olanaksızlaşmıştır. Kürt sorunundan barınmaya, enerjiden savunmaya iktidarın beklenti yaratan projeler üretme yeteneği kaybolmuştur.

Artık iktidarın bir ittifak sisteminden söz etmek zorlaşmıştır; devlet sayısız güç odağının paylaşım savaşına sahne olmaktadır. İktidar blokunu oluşturan partilerin siyasal ve örgütsel bütünlüğü kalmamıştır. Tarikatlar kendi aralarındaki rekabetin ötesinde içlerinde parçalanmaktadır. Özelleştirmelerin ülkenin yağmalanması, pahalılık ve kamusal hizmetlerin kadük olması anlamına geldiği açıklık kazanmaktadır. Liyakatsizlik öfke yaratmaktadır. AKP Kürt sorununu çözerek toplumun desteğini kazanmak yönünde ilerleyememektedir. Ana muhalefeti dağıtarak yeniden yenilmezlik zırhına bürünme projesi de patinaj yapmaktadır. Bu tablonun bütünü Türkiye'nin bir yönetme krizi yaşadığına tanıklık etmektedir.

7. İktidarın saldırılarından korunmanın yolu iktidarı hedeflemektir

AKP yerel seçimlerde açık bir yenilgiye uğradı. Ancak ana muhalefet bu üstünlüğünün karşılığını almak yerine erken seçim talebinde bulunmayacağı teminatını vererek, iktidarı hedeflemediğini ortaya koymuştur. Bu tercihin anlamı AKP eliyle izlenen çizgiden köklü biçimde farklı bir politik programın söz konusu olmadığıdır. Siyasi iktidar karşı saldırıya geçmek için elverişli bir zemin bulmuştur.

AKP'nin muhalif yerel yönetimlere açtığı savaşın hedeflerine ulaşamasa da muhalefeti de bir krize sürüklediği görülmektedir. Kendini savunmaktan öteye geçemeyen, içindeki dağınıklık nedeniyle sürekli açık veren muhalefet bir alternatifi temsil etmemektedir. Üstelik yoksulluk, dış ilişkiler ve laiklik gibi temel konularda AKP'den farklı ne yapacağı, kitlelere oy kullanmaktan öte bir rol tanıyıp tanınmayacağı da belirsizdir. Bu koşullarda kitlelere harekete geçiren, net bir alternatif hedefi değil AKP'ye "karşı" tepkiden ibaret kalmaktadır. Bugün gerici iktidarın bütün sorunlarına rağmen varlığını sürdürmesinin temel nedeni bu seçeneksizlik halidir.

Bu koşullar, 19 Mart 2025 sonrasında protesto gösteri ve mitinglerini repertuarına yeniden katmak zorunda kalan CHP hakkında kitlelerin "yok birbirlerinden farkı" algısını her zaman diri tutacaktır. Bu algının yolu umutsuzluğa ve teslimiyete açmaması için Cumhuriyetçilerin aynı Cumhuriyetçi tabana seslenebilmesi ve gerçek alternatifi sunabilmesi gerekir. Cumhuriyetçi hareket, merkezinde düzen partisi CHP'nin durduğu bir cepheye dâhil olmamalı,

bu muhalefete akıl öğretmeye kalkışmamalıdır. İktidarın saldırıları karşısında seçme ve seçilme, örgütlenme ve siyaset yapma haklarına sahip çıkmaktan geri durulamayacağı ise açıktır.

8. “Seküler milliyetçi” neo-faşist hareketler Cumhuriyetçiliği temsil edemez

Laikliğe dönük saldırılar, demografik yapıyı tehdit eden kitlesel göç, Türkiye’nin varlığına gölge düşüren bölgesel gelişmeler ve bu gelişmelerin Kürt kimliği üstünden bölünme olasılığını gündeme taşıması, küresel bir olgu olan ve sağ popülizm olarak adlandırılan akımın bizde “seküler” bir sağ milliyetçilik olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu hareket Cumhuriyetçi bir söyleme başvurmakla birlikte mevcut iktidar ile ana muhalefet arasında salınım göstermektedir.

Batı’nın milliyetçi eleştirisi tutarlı bir antiemperyalizme, dincileşmeye karşı çıkış ilkeli bir laikliğe varmamaktadır. Emekçilerin sorunlarının göçmenlerle açıklanması ise yağmacı neoliberal sermaye düzeninin aklanması ve sınıfsal bir mücadelenin saptırılması anlamına gelmektedir. Öte yandan düzenin krizine karşı canlanan gençlik kitlesinin arayışlarına ırkçı, lümpen yanıtlar verilmesi gerçek bir mücadele dinamizmini yozlaştıracaktır.

Sağcılık laiklik konusunda tutarlı olamaz. Sağcı milliyetçilik emperyalizmle ilişkilerde bağımsızlıkçılığa değil pazarlıkçılığa gider. Ülkenin birliği Kürt düşmanlığıyla sağlanamaz. Göçmen sorunu çaresiz insanları hedef göstererek değil tutarlı bir antiemperyalist çizgiyle, ülke çıkarlarını esas alan bir ulusal güvenlik politikasıyla çözülebilir.

Cumhuriyetçiler emekçi kitlelerin gerici iktidardan uzaklaşırken seçeneksizlik nedeniyle sağ radikal bir yöne savrulmalarına izin veremez. Bugün “seküler milliyetçi” akımın siyasi bir alternatif oluşturmaması bu başlıkların ihmal edilmesini haklı çıkarmaz. Türkiye’de söz konusu akımın belirli bir çekicilik kazanması, ırkçılığın, faşizmin yükselişiyle değil, Cumhuriyet’in uğradığı tahribata çözüm arayışıyla ilintilidir.

9. Düzen içi bir demokratikleşme beklentisi geçersizdir

AKP iktidarının temsil ettiği güçlerin ülke içinde tansiyonun düşmesinden, bir uzlaşmadan yana olmaları mümkün değildir. Emperyalizm Ortadoğu’yu sömürgecilik çağına geri döndürürken mutlak hegemonya ister. Büyük sermaye toplumun büyük çoğunluğunu yoksullaştırma pahasına ve Türkiye sınırlarının ötesine taşan biçimde daha fazla kâr peşindedir. Dinci gericilik işini yarım bırakabilecek durumda değildir.

Uzlaşma demokrasi anlamına gelmez. Demokrasi halk kitlelerinin siyasete aktif ve örgütlü katılımıdır. Ancak bugün düzenin egemenleri ve muhalifleri arasında bir uzlaşma bile muhtemel görünmemektedir.

Bir tarafta AKP'nin yeni ittifak denemelerinden kararlı bir sonuç çıkamayacaktır. İçinden bölünmüş durumdaki iktidar güç gösterisine yani baskıcı uygulamalara muhtaçtır. Öte tarafta düzen muhalefeti iktidarın güç kaynaklarıyla uyum aramaktan vazgeçmeyecektir. Gerçekçi olmamasına karşın bu uyum arayışı AKP düzeninin demokratikleşmesi beklentisine denk düşer.

Bu çıkışsız tabloda, düzeni kökten değiştirmek ve bir emekçi cumhuriyeti için harekete geçmek zorunludur.

CUMHURİYETÇİ BİR HALK HAREKETİNİN TEMELLERİ VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Berkay Önoğlu, Burçak Özoğlu, Emel Diril, Ercan Küçük, İskender Özturanlı, Mahmut Şengül, Mustafa Türkeş, Olgun Özden

Tema:

Cumhuriyetçiler Kurultayı'nın gösterdiği yol Yeni-Osmanlı karşı-devrimin, ülkemizin emperyalist tuzakların ortasında kalıp çözülme olasılığının karşısına bir halk hareketi çıkartmayı esas almaktadır. Yorgun düşmüş halkımızın geleneksel ve güncel olarak hareket kapasitesi konusunda gerçekçi olmalıyız. Üstelik karşımızda boyutlanmış bir örgütsüzlük travması vardır. Sosyalist cumhuriyetçi akımın geniş halk kitlelerine önderlik deneyimi hayli geçmişte kalmıştır. Kemalist cumhuriyetçiler ise devletten tasfiye edildikten sonra ve düzen muhalefetine kendilerine dayattıkları çerçevede, sadece oy veren seçmen konumunda kalarak derin bir örgütsüzlüğe sürüklenmişlerdir. Bu çalışma başlığında; Cumhuriyetçilerin birliğini hedefleyen bir halk örgütlenmesinin eşitlikçi bir zeminde nasıl sağlanacağı, başta emekçi sınıflar olmak üzere Cumhuriyetçi toplumsal kesimlerin düzen siyasetinden kopuşu için sürükleyici konu başlıklarının neler olduğu, Cumhuriyet değerlerinin savunulmasında düzen siyasetinden kopuş anlamına gelen, sınıfsal temellere dayanan yeni bir anlayışın hâkim olması için nelerin yapılması gerektiği, Cumhuriyetçi kurumlar arasındaki ilişkilerin halk örgütlenmesinin zeminini oluşturması bağlamında nasıl bir nitelik kazanması gerektiği irdelenmiştir. Yeni bir örgütsel form tanımlamak yerine “Cumhuriyetçilerin Birliği” ve bir “Kurtuluş Programı” doğrultusunda emekçi sınıfların önderliğinde bir halk hareketinin tetikleyicisi olabilecek argümanlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Giriş:

Türkiye toplumsal tarihinde halk hareketleri çok yaygın olmamakla birlikte ders çıkarılabilecek nitelikli olanları bulunmaktadır. Geçmişte yaşanan halk hareketlerinin önemli bir kısmı feodal ilişkilerin baskın olduğu toplumsal düzende, köylü talepleri olarak ortaya çıkmıştır. (Celali halk hareketleri) Bu bağlamda tarihimizdeki halk hareketlerinin günümüz ile ilişkisinin sınırlı olduğunu, günümüzde halk hareketlerinin ağırlıklı olarak kentsel bir olguya karşılık geldiğini, toplumsal sınıflar, gruplar vb. arasında yaşandığını söyleyebiliriz.

Türkiye tarihinde günümüzle ilgili olabilecek halk hareketlerinin en önemlisi ise emperyalizme karşı verilen mücadeledir. Bu hareket sonrası toplumsal düzenin yeniden inşası süreci de halk hareketine içkin olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir. Bağımsızlık Savaşı (1919-1922) emperyalizme karşı direnişi ve Lozan Antlaşması tanımlı coğrafyada yaşayan insanların bağımsızlığının tanındığını ifade eder. Bunu takiben, hemen hemen eş zamanlı, ikinci aşama

1923'te Cumhuriyet'in ilanı ve onu takiben gerçekleştirilen devrimlerdir. I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinde mutlak monarşiyi temsil eden padişahlık yönetiminin gücünü sınırlamakla sınırlı olan anayasal talep, Cumhuriyet'in ilanı ile egemenliğin halk tarafından kullanılması sürecine evrilmiştir. Kemalist devrim, Osmanlı bakiyesi monarşiyi geri dönülmez biçimde tarihe göndermiştir.

Buradan çıkarılacak dersler;

- i) Toplumun bitkin ve en zorda olduğu yıllarda bağımsızlığın ilkesel olarak benimsenebilmiş olmasıdır.
- ii) Cumhuriyet'in ilan edilmesi, egemenliğin herhangi bir kişi veya hanedanlığa bırakılmayıp halkın karar verici olduğunun ilkesel olarak kabul edilmiş olmasıdır.
- iii) Bunlarla beraber gerçekleştirilen önemli bir adım da bilginin dünyevileştirilmesidir.
- iv) İktisadi ilişkilerde yarı-sömürge durumuna düşürülmüş bir toplumu, 1930'lu yıllarda kamucu politikalarla destekleyerek çok önemli bir adım atılmıştır.

Ne var ki, İkinci Dünya Savaşı ve onu takip eden yıllardan itibaren karşı devrimci hamlelerle, sözünü ettiğimiz Cumhuriyet'in kazanımlarından bazısı yıkıma uğratılmış bazısı geriletilmiştir. Günümüzde Türkiye'nin bağımsız hareket ettiğini söylemek mümkün değildir. Vahamet bununla sınırlı değildir. Geleceğimiz yeni nesil, özellikle çocuklar, tarikatlara bağımlı kılınmakta, buralarda dinsel bilgi üzerinden çaresizlik öğretilmektedir.

Cumhuriyetçi bir halk hareketi için

2025 Türkiye'si'ne baktığımızda, Cumhuriyet'in kazanımlarının yok edilmesinin çok ötesine geçmiş, Cumhuriyet'in tamamen ortadan kaldırılmış olduğu bir aşamayı görüyoruz. Bu aşamada karşımızdaki "halk hareketlenmesinin" yönlendirilmesi söz konusu olacaktır.

Gezi, 19 Mart gibi tepkiler halk hareketlerinin örneklerindendir. Toplumsal tepkilerin nereye evrileceği önemli ölçüde halk hareketlerinin anlamlı bir programla işlerlik kazandırılmasına bağlıdır. Halk Gezi'de sokağa çıktığında ve direniş sergilediğinde bu süreç mevcut muhalefet tarafından yönetil(e)mediğinden, sokaktaki öfke örgütlenemediğinden sonuca ulaşamadı. Saraçhane'deki halkın öfkesi de düzen muhalefeti tarafından sönmüldürüldü. Halk sokaktan umudunu keser hale getirildi. Sokak hareketlerinin kitleselleşememesi katılanlarda umutsuzluk yarattı. Kurulacak olan halk hareketinin eylemliliği planlanırken halkı ortada bırakmayan, sokağın sesini duyan ve "sol kulağı açık olan bir yapı kurulması gerekir. Unutulmamalıdır ki halkın öfkesi çok boyutludur ve halk hareketlerinin ucu açıktır. Bu noktada hareketlenmeler ve eylemlere yön kazandırabilecek, sürekliliğini ve yaygınlaşmasını sağlayabilecek tek unsur, sınıfsal temelde bir bilinçlenme ve taraflaşmadır.

Kemalist devrimin kazanımlarının (Bağımsızlık ve Cumhuriyet kazanımları) içselleştirildiği ve bütün yönleriyle eşitliğin egemen kılınmasını amaçlayan sosyalizmin kazanımlarının (merkezi planlama, burjuvazinin tasfiyesi, ödünsüz dünyevileşme, emekçilerin iktidarı, dayanışmacı dış politika) eklendiği bir program üzerine çalışılmalıdır. Oluşturulması hedeflenen siyasi program çevresindeki ilkeli birlikteliğin dinamik ve örgütleyici bir form kazanması, düzen siyasetinin dışında, devrimci hedeflere sahip ve emekçi sınıflara ait bir irade içeren eylemliliklere de planlı bir şekilde odaklanması ile mümkündür.

Restorasyoncu bir pozisyon, hafife alınmamakla birlikte, umut yaratmakta zorlanır. Bu birlik programına bağlı olarak geliştirilen toplumsal hareketin umut yaratması gerekir. Cumhuriyet'in kazanımlarının sosyalizmin kazanımlarıyla taçlandırıldığında anlamlı bir ilerleme kaydedileceği açıktır.

Cumhuriyetçi bir halk hareketi, meşruiyetini halktan alır ve ancak meşruiyetini halktan alan bir halk hareketi hedefe ulaşabilir. Bu meşruiyetin kaynağını da eşitlikçi, dayanışmacı, adil ve insanın insanı sömürmediği bir ideolojik hat sağlayacaktır. Bu nedenle Cumhuriyet'in olmazsa olmazı olan meclis yapıları, Kurtuluş Programı'nın ülkenin dört bir yanına yayılması, tartışılması açısından en önemli araçlardan biri olmalıdır. Elbette katılımcı olan her yapının demokratik olduğundan söz edilemez. Burada meclise "kimin katıldığı" ve meclisteki halkın temsilcilerinin gerçekten halkı temsil edebilecek nitelikte olmaları önemlidir. Halkın yakıcı sorunlarını dile getirecek, mevcut korku ve hayal kırıklığı ikliminin yarattığı umutsuzluğu giderecek, program oluşturulması için bütün toplum kesimlerinin dahil olacağı bir tartışma zemini kurulmalı. Ekonomik, siyasal, sosyal ve entelektüel olarak yoksullaştırılmış halkımıza bu durumun kaderi olmadığı, sahipsiz olmadığı, kimsesizlerin kimsesi Cumhuriyet'in kapsayıcılığı ile sorunların çözülebileceği anlatılmalı. 2023 genel seçimlerinden sonra yola çıkan Türkiye Halk Temsilcileri Meclisi, yerel meclis ve temsilcilik çalışmaları ile bu çerçevede halkın gerçek sorunlarını ele alan, gündelik yaşam ile siyaset arasına düzen tarafından çekilen perdenin kaldırılması için kullanılacak araçlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Oluşturulacak ilkeli bir program ve planlı bir eylemsellik, ortaya çıkacak toplumsal hareketlere öncülük edebilecektir. Bu program, planlama ve çağrı, yurtseverleri bir araya toplamayı hedeflemeli, geleceği yeniden kurmayı vadetmeli, 23 seneden bu yana yapılan zulmün hesabının sorulacağını vadeden bir devr-i sabık yaratmalı, halk düşmanlarının egemen söylemlerine cevap üretmelidir. Mustafa Kemal Atatürk bir konuşmasında Cumhuriyet Devrimi'nden "mutlu bir devrim" diye bahseder. Oluşturulması hedeflenen bu program, "darağacı suratlı" hale gelen mutsuz ve umutsuz halkımıza mutluluk vadetmeli. Özellikle gençlerin ömürleri boyunca başka bir iktidar görmemiş olmaları nedeniyle yaşananları normalleştirmiş olmaları göz önünde bulundurularak onlara yönelik eylemler ve söylemler geliştirilmeli. Halka halkı hatırlatmalı. Örselenmiş duyguların, yıkılmış umutların,

yıkılan güvenin ve özgüvenin panzehiri olmalı. Halkımızın sahihsizliği göz ardı edilmeyerek oluşturulacak programın fikirler yanında, duygu temelli bir yaklaşım ile tasarlanması halkta daha çok karşılık bulacaktır. Bu çerçevede tutumun kapsayıcı, doğurgan, eril siyasetten arınmış “dişil” bir niteliği olmalı. Mevcut korku ikliminde halkın ne yapacağını bilemediği göz önüne alındığında, halkın siyasi bir program etrafında örgütlenebilmesi ve ortaya çıkabilecek toplumsal hareketlerin Cumhuriyetçi ve düzen dışı bir karakter ile ilerletilebilmesi için öncülere ihtiyaç duyduğunu görmekteyiz. Bu öncüler, mevcut siyasi elitlerden farklı olarak halkın sorunlarını bilen ve bunları çözmeyi dert edinen, halktan bireyler olmalı. Mağdurlar veya bedel ödeyenler edebiyatından vazgeçilerek en iyilerin en ön safta olduğu bir yapı kurmak, mevcut yakıcı sorunların çözümünde ihtiyacımız olan liyakatli öncüleri bulmamızı sağlayacaktır. Sözün ne olduğu veya nasıl söylendiğinin ötesinde kimin söylediğinin ön planda olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu öncülerin kim olduğunun da çok önemli olacağı ortaya çıkmaktadır. Yenilmekten yorulmuş halkın direnişe “alıştırılması” için topyekûn kurtuluşa giden yolda “küçük zaferler” elde etmek hedeflenirse, bu küçük zaferler elde edildiğinde halkta direnmenin bir sonuca ulaştığına ilişkin algı pekişecek ve halkın yıkılmış özgüveni yerine gelecektir. Halkla olan ilişkisinin adını koymak bağlamında, halkın örgütlenmesinin ve mücadelesinin öncülüğünü üstlenme hedefi olan bu birlikteliğin, kucaklayıcı ve umut verici bir adı olmalı. Adı konulunca, hedef de konulmuş olacaktır. Halk hareketlerine öncülük etme iddiası ile yola çıkan bu ilkeli birlik, bütün bunları planlarken ve yaparken, söylem ve eylemlerinde dimdik bir duruş sergilemeli.

Mevcut düzen siyasetinde siyasilerin ergenliklerini yaşadıklarını ve o şekilde davrandıklarını, siyasetin de bu itibarla hormon baskısı altında olduğunu söyleyebiliriz. Düzen muhalefetine de birçok dönemeçte halkı yalnız bıraktığını görüyoruz. Halk siyasetten ve siyasilerden umudunu kestiği için halka gelecek güzel günleri ancak kendi iradesiyle kurabileceği anlatılmalı, geçmişten buna dair örnekler gösterilmeli. Kurulacak olan birlik, düzen siyasetinin ötesinde, halkın gerçek ihtiyaçlarını, yakıcı sorunlarını gündeme taşıyacak ve çözecek yapıda olduğunu ortaya koymalı. Eskimiş yüzlerin siyasi bagajlarını taşımaktan yorulmuş siyasi hareketler yerine yepyeni yüzler, sözler ve eylemlerle ortaya çıkan, halkı kucaklayan bir yapı oluşturulmalı. Halkın en sevdiği ve her eylemde yürekten söylediği sloganın hep hesap sormak üzerine olduğu düşünüldüğünde, düzen siyasetinden kopuşun bir gereğinin de hesap sormak ve devr-i sabık yaratmak olduğu hatırdan tutulmalı ve bu bir vaat olarak ortaya konulmalı. Halkı peşinden sürükleyebilecek bir yapı oluşturulabilmesi için duyguların da yönlendirilmesi gerekecektir. Örneğin; adaletin ve refahın kaybedilmesi nedeniyle ortaya çıkan hüznün, isyana dönüştürülebilir. Hayal kırıklıklarının panzehiri olarak direniş gösterilebilir.

Cumhuriyetçilerin Birliği güçlü bir çekim merkezi haline gelebilmek için hayatın her alanında mücadele etmelidir. Bu birlik kendisine sloganlar üretebilir, yürüyüşlerde kullanmak üzere söz-

beste çalışması yapılabilir. Nerede bir halk hareketi kıvılcımı çakarsa Cumhuriyetçilerin Birliği orada kendisini göstermeli, duruşunu sergilemelidir.

İrdelemeye çalıştığımız bu başlıkta, Cumhuriyetçiler Kurultayı içinde olan ya da olmayan kurumlara ve “Cumhuriyetçilere” ulaşmak amacıyla irade beyanını da içeren bir çağrı metni kaleme almayı ve sonrasında da sonrasında önümüze koyduğumuz hedeflerle, eşitlik, özgürlük ve aydınlanma hedefiyle, emekçi sınıflardan güç alarak Kurtuluştan Kuruluşa uzanacak bir program hattı tanımlanmasını öneriyoruz.

EMEĞİN CUMHURİYETİNİN KURULUŞU İÇİN TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI

Ali Somel, Aziz Konukman, Derya Uğur, Gamze Yücesan Özdemir, Gülay Dinçel, Gülay Ertürk, Hazım Gökçen, Hülya Küçükkaras, Nevzat Evrim Önal, Oğuz Oyan, Önder Demiraslan, Seher Ergin, Serdar Şahinkaya, Yael Taranto

GİRİŞ

1923’te Cumhuriyeti kuran irade, emperyalizmin kuşatmasını yararak ortaya çıkmıştı. Yüz yıl içerisinde emperyalizm ülkemiz üzerinde yeni ağlar ördü; ancak bu, dışarıdan bir kuşatma olmaktan çok, içeride emperyalizmle ortak çıkarlara sahip olan sermaye sınıfının gelişmesiyle gerçekleşti. Emperyalizm ve sermaye sınıfının ortak çıkarı, piyasa sisteminde emek sömürsüydü.

Piyasaya dayalı ekonomik sistem, dönem dönem daha liberal veya daha fazla devlet denetiminde olsa da Cumhuriyet tarihi boyunca sermaye sınıfını güçlendirdi. Sonuçta, ekonomide dışa bağımlı ve emekçi sınıfların köleleştiği bir Türkiye yaratıldı. Bugün sermaye sınıfının belirlediği devletten, cumhuriyet tamamen tasfiye edilmiştir. Cumhuriyeti ayağa kaldırma görevi, Türkiye’nin en büyük gücünü oluşturan emekçi sınıfların omuzlarındadır.

Cumhuriyet tarihinde halkçılık ve devletçilik ilkeleri, sosyal devlet ve kamu hizmeti değerleri, çeşitli dönemlerde ekonomi politikalarına yansiyarak emperyalizmin ve sermayenin sömürsünü sınırlandırdı. Bu sınırlama, sosyalizmin siyasi güç kazandığı ve işçi sınıfının örgütlü mücadelesinin yükseldiği koşullarda gerçekleşti. Sosyalizme ve işçi sınıfına dönük darbeler ise Cumhuriyet düşmanlığının ve son olarak da Cumhuriyetin yıkılmasının önünü açtı.

Peki, bugün geline nokta, bağımlılık zincirlerinden ekonomik olarak kopmak olanaklı mıdır? Türkiye’nin kaynakları, emekçilerin kurtuluşu için yeterli midir? Cumhuriyeti ayağa kaldırmak için dünyadan izolasyonu göze almak mı gerekir?

“Emeğin Cumhuriyetinin kuruluşu için Türkiye’nin kaynakları” raporunda, Cumhuriyetin ilkeleri ve değerlerinin yeni bir toplumsal ve ekonomik sistemde tutarlı ve kalıcı hale gelebileceğine işaret ediyoruz. Bağımsızlık ve halkın gönenci için emperyalist güçlerin ve sermaye sınıfının ekonomideki egemenliğini sınırlandırmakla kalmayıp onu ortadan kaldırmak gerektiğini savunuyoruz.

Neoliberalizme karşı çıkmak asgari adımdır, ama yeterli değildir. Bölüşüm ilişkilerini emekçi sınıflardan yana değiştiren bir düzen zorunludur. Bu da çifte meydan okuma anlamına gelir: Hem sermayeye hem de mali emperyalizme. Sermayenin çıkarları yerine emeğin/toplumsal çıkarlarını yeğlemek, kapitalist sisteme meydan okumak demektir.

Diyoruz ki: Emekçilerin örgütlü denetiminde devletçi ve planlanmış bir ekonomi, Cumhuriyeti ayağa kaldıracak sistemin anahtarıdır. Türkiye’nin kurtuluşu; doğal kaynakların, emek gücünün, tarım, hayvancılık ve sanayi potansiyelinin bir emekçi cumhuriyetinin öncelikleri doğrultusunda örgütlenmesinden geçmektedir.

Böylesi bir Türkiye, başta komşular olmak üzere, dışarıya dönük fırsatçı girişimlerden uzaklaştığı ölçüde emperyalizmle gerilimler yaşayan ülkeler açısından da dost kabul edilecektir. Bu tür ülkeler, emperyalist sistemin olası izolasyon çabaları karşısında güvenilir bir Türkiye'yi yanlarına çekmek için onunla eşit ve dayanışmacı ilişkiler kurabilirler. Dolayısıyla emperyalist merkezlerle ekonomik karşı karşıya gelişlerin kısıtları, Türkiye'nin gereksinim duyacağı bazı dış kaynaklara erişimde ortaya çıkabilecek yeni olanaklarla aşılabilecektir. Şu anda bölgemiz ve dünyamız yeni bir emperyalist paylaşım savaşının eşiğindeyken, emeğin cumhuriyetinin kendi egemenliğinden ödün vermeyen, işgal ve ilhaklara karşı çıkan, bağımsız, eşitlikçi ve devrimci bir örnek olması son derece değerlidir.

Sonuç olarak Türkiye'nin kurtuluşu, emeğin cumhuriyetini kuracak örgütlülük ve kararlı bir mücadeleyle mümkündür. Bunun dışındaki tüm seçenekler, ister dünyada farklı kutuplarla etkileşime ister sermayenin çeşitli bölmeleriyle uzlaşmaya dayansın, kurtuluştan ve Cumhuriyeti ayağa kaldırma çabasından bizi uzaklaştıracaktır.

Bu mücadeleyi emeğin örgütlü gücü başlatıp sürdürecektir. Dolayısıyla kurtuluşun ilk adımı, emekçilere, emeğin cumhuriyetinin kuruluşu coşkusuyla ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunma duygusuyla sömürsüz, tüm hakları sağlanmış bir iş yaşamında dayanışma ve güç birliği içinde çalışma inancının aşılması olacaktır.

İÇİNDEKİLER

Raporda öncelikle “Genel İlkeler” ile bir çerçeve çiziyoruz. Bu çerçevede alınacak somut önlemlerle ilgili “Kısıtlar”, “Olanaklar” ve “Emeğin Cumhuriyetinin Kuruluşu İçin Ne Yapmalı?” başlıklarını içeren uzman raporlarındaki saptamalar ve önerilerin derlemesini sunuyoruz. Ekte ise aşağıdaki başlıklardaki uzman raporlarına yer veriyoruz.

- Ek-1 KAMUCU MALİYE POLİTİKALARI ERTELENEMEZ
- Ek-2 SANAYİ, TİCARET VE ENERJİ POLİTİKALARINDA DEĞİŞİM VE KAYNAK YARATILMASI
- Ek-3 KURTULUŞ VE YENİDEN KURULUŞ İÇİN TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: SAĞLIK POLİTİKASI
- Ek-4 IMF VE DB TARIM PROGRAMLARI VE TÜRKİYE’NİN BAĞIMLILIKTAN KURTULUŞ YOLU
- Ek-5 TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: HAYVANCILIĞIN STRATEJİK ROLÜ
- Ek-6 EMEĞİN CUMHURİYETİ – EMEK KAYNAKLARIMIZ: İNSAN GÜCÜ

GENEL İLKELER

1. Mevcut kalkınma politikalarını köklü bir biçimde değiştirmeye yönelebilmek için, ilk koşul siyasidir. Bu tür bir dönüşümün doğuracağı büyük dış tepkilere karşı kararlı bir mücadeleyi göze alacak bir iktidar yapısı gerekir. Böyle bir iktidar, tüm ekonomik politikalarda bağımsızlığı ve kamusalılığı benimsemek zorundadır ve ancak güçlü bir halk desteğiyle ayakta durabilir. Hatta çevre ülkelerinden gelebilecek uluslararası desteklere de ihtiyaç duyabilir.

2. Özel sektörün finans, imalat, ticaret faaliyetleri, ekonomide bağımsızlığı ve kamusalılığı dışlayacak şekilde iç içe geçmiştir. Küçük ölçekli özel girişimler değer zincirleriyle tekellerin uzantısı haline gelmiştir. Öte yandan bu bütünleşik yapı, yaşanan sorunları köklü biçimde çözecek başlangıç adımını atmaya elverişlidir. Çözüm devletleştirmedir.
3. Devletleştirmeye, özelleştirilmiş ya da imtiyazla özele devredilmiş kamu kuruluşları ve KÖİ olarak işletilen KİT'ler ile hizmet faaliyetleri kamuya geri kazandırılmalıdır. Holdinglerin kontrolü altında üreticilerin emeğini sömüren ve stratejik kaynakları kontrol eden faaliyetler de devletleştirmeler sonucunda kamusallaştırılmalıdır.
4. Dışa ve tekellere bağımlılıkta finans sektörünün özel bir konumu vardır. Bu sektör, ağırlıklı olarak üretken ekonomiyi desteklemek yerine üretim dışı bir kazanç ekonomisi yaratmakta, borçlandırma yoluyla üretim faaliyetlerini belirlemektedir. Bağımsız ve üretken bir ekonomi için bankacılık sistemi de devletleştirilmeli ve sadeleştirilmelidir.
5. Türkiye'yi tarım ve hayvancılıkta, sanayide ve hizmetlerde dışa bağımlı ve serbest piyasaya tabi kılan Gümrük Birliği Anlaşması başta olmak üzere ülkelerarası anlaşmalar ilga edilmelidir. Yerli üretime zarar veren dış kaynaklı projeler derhal durdurulmalıdır.
6. Dışa bağımlılığa ve çokuluslu şirketlerin tekelleşmesine neden olan patent, fikri mülkiyet hakları, lisans ve standartlar gibi kısıtlayıcı uygulamalar, bilginin evrenselliği ve kamu yararı ilkesi temel alınarak gözden geçirilmeli; yurtiçinde üretimi engelleyici uygulama ve yaptırımlar sonlandırılmalıdır. Bu bağlamda, tekellerin kısıtlayıcılığına karşı politikalar uygulayan ülkelerle güç birliği yapılmalıdır.
7. Devletleştirme uygulamalarına tepeden başlayarak merkezi planlama eşlik etmelidir. Yeni bir Planlama Kurumu kurulmalı; "Başkanlık Sistemi" lağvedilerek yürütme yasamaya bağlı hale gelmeli, yasama organı olarak Meclis örgütlü halkın temsilcilerinden oluşmalı ve halkın plan-program-bütçe süreçlerine etkin katılımı sağlanmalıdır. Planlama ile (1) tarım ve hayvancılığın canlandırılması, (2) temel kamusal gereksinimlerin karşılanması, (3) bağımsız sanayileşmeye yönelik köklü adımların atılması sağlanmalıdır.
8. Tarım ve hayvancılığın canlandırılması, ülkenin gıda güvenliği açısından yaşamsal önemdedir. Bu amaçla büyük kapitalist tarım işletmeleri devletleştirilmeli, ihtiyaç duyulan alanlarda tarımda devlet işletmeleri/çiftlikleri kurulmalıdır. Ürünün tüketiciye ulaşmasında perakende şirket zincirleri yerine devletin müdahale ettiği yeni bir girdi-üretim-pazarlama yapısı kurulmalıdır. Ürün alım ve dağıtım sorumluluğunu devlet kapsamlı biçimde üstlenmelidir. Küçük üreticiler kolektif hale gelmeli ve güvenceye kavuşturulmalı, pazarlama zincirinin denetlenmesi için kooperatifleşmeye gidilmeli ve kooperatifler devletin Ziraat Bankası gözetiminde faaliyet yürütmelidir. Çiftçiye enerji, tohum, gübre, yem gibi girdiler sübvansé fiyatlarla devlet tarafından sunulmalıdır. Söz konusu girdilerin üretiminde, ilaç ve aşıda devletleştirmeye gidilmeli, kaldırılan KİT'ler yeniden kurulmalıdır. Üreticinin ziraat ve veterinerlik hizmetleriyle desteklenmesinde meslek örgütlenmeleri katılımcı olmalı, bağımsız veteriner otoritesi kurulmalıdır. Bu önlemler sonucunda kırsal alandaki üretim canlandırılacak ve ülke beslenebilir hale gelecektir. Sınai yatırımların tarım, hayvancılık, doğal

yaşam ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerine karşı da çözümler bulunmalı, zeytinlikler, meralar gibi sağlıklı üretim ve yaşam kaynakları öncelikli olarak korunmalı ve idameleri sağlanmalıdır.

9. Temel kamusal gereksinimler olan devletin yükümlülüğündeki eğitim, sağlık gibi kamu hizmetleri ile belediyelerin sorumluluğunda olan ulaşım, elektrik, gaz, su gibi yerel hizmetler, dışarıdan hizmet alımı yoluna gidilmeden doğrudan kamu idareleri tarafından yürütülmelidir. Ayrıca barınma, kentsel altyapı, iletişim, enerji gibi kamu hizmetleri insanlığın temel hak ve özgürlükleriyle belirlenmiştir; hiçbir biçimde devletin “kamu yararı” anlayışının dışına çıkmamalı ve daraltılmasına izin verilmemelidir. Buralarda devlet, kamu hizmeti tekeli kurmalı, özel sektöre aktarılan kaynaklar kamuya geri kazanılmalı ve kamu kaynakları merkezi planlamayla öncelikle bu ihtiyaçları karşılamalıdır. Kamu hizmeti faaliyetlerinin yürütülmesi için kamu idarelerinde ve kurumlarında liyakate dayalı personel alımlarıyla güvenceli istihdam yaygınlaşmalı, emeğin cumhuriyetinin kuruluşuna adanmış kadrolar yetiştirilmelidir. Devlet, kendi personel ve kaynaklarıyla kamu hizmet alanlarını genişletirken kamusal gereksinimlerin karşılanmasının ihale gibi yollarla özel sektörün kâr ve rant kaynağı olmasına izin vermemelidir. Böylece tüm emekçi yurttaşlar açısından nominal ücretlerin yaşam idamesinde yarattığı baskı da ortadan kalkacaktır.
10. Bağımsız sanayileşme için Türkiye’nin benzer ülkelere göre nicel ve nitel açıdan gelişkin imalat sanayi altyapısının toplumun çıkarları doğrultusunda dönüşümü sağlanmalıdır. Söz konusu dönüşüm aynı zamanda büyük ölçüde kendi kaynaklarını da yaratma potansiyeli taşımaktadır. Sanayileşme, teknolojik dışa bağımlılığı ve işsizliği ortadan kaldıracak yönde geliştirilmelidir. Sanayi üretiminin yeniden yapılanmasında iki ana eksen gözetilmelidir: i) Temel ihtiyaçların ücretsiz ya da düşük maliyetle karşılanmasına yönelik maddi üretimin güvence altına alınmasında, iç pazar ölçeği belirleyici olmalıdır. ii) Dışa bağımlılığın azaltılması ve sanayi üretim altyapısının güçlendirilmesinde, ağır sanayi üretim kapasitesini artıracak devlet yatırımları hedeflenmelidir. İthalat kısıtlamalarından sağlanacak değer artışı ile toplumsal önceliklere ve bağımsız dış ekonomik ilişkilere göre ihracattan sağlanacak ek değer bu yatırımlar için kaynak sağlayacaktır. Kısa ve orta erimde mevcut sanayi altyapısının tarım ve hizmet kollarıyla bütünlüklü olarak istihdamı artırması hedeflenmeli; orta ve uzun erimde bilişim ve iletişim, biyomedikal/biyomühendislik teknolojilerinin, ürünlerinin ve çözümlerinin ülke içinde geliştirilmesine ağırlık verilmelidir. İmalat sanayiinin toplumsal ihtiyaçlar öncelikli dönüşümü aynı zamanda daha yüksek teknolojiye sektörlere üretim kapasitesinin artışı anlamına gelecek, iç talebin karşılanmasına ek olarak yeni ihracat fırsatları da ortaya çıkacaktır. Türkiye’nin mevcut emek gücü havuzu nitelik açısından böyle bir dönüşümü gerçekleştirmek için uygundur.
11. Sanayi ile bağlantılı olarak son 20 yılda maliyetleri giderek azalan yenilenebilir enerji kaynakları, özellikle rüzgâr ve güneş enerjisi, Türkiye’nin enerjide dışa bağımlılığının azaltılması için önemli bir potansiyel haline gelmiştir. Her iki kaynak da rasyonel bir talep planlamasıyla Türkiye’nin gelecekteki enerji ihtiyacının büyük bölümünü karşılayabilecek yeterlilikte bulunmaktadır. Halihazırda yenilenebilir enerji teknolojilerinde ve ekipmanların yapımında kullanılan nadir minerallerin yerli üretimine yönelik strateji oluşturulmalıdır. Bu bağlamda madencilik de yabancı sermaye yağmasından çıkarılmalı, maden arama ve işletme faaliyetleri gerek sanayileşme ve

toplumsal önceliklere göre gerekse tarımsal üretime ve doğal yaşama zarar vermeyecek biçimde planlanıp gerçekleştirilmelidir.

12. Emeğin cumhuriyetinde tüm yurttaşlar için insanca koşullarda ve insana yakışır bir ücret ile çalışma hakkı temel hak kabul edilmelidir. Sağlığın korunması, tatil, emeklilik gibi haklar bunun parçası olarak dokunulmaz sayılmalıdır. Tüm sektörlerde otomasyon ve dijitalleşme, çalışma süresinin kısaltılması önceliğiyle yaygınlaştırılmalıdır. Serbest zamanların değerlendirilmesi için işyerlerinde veya mahallelerde ortak kültürel, bilimsel, sportif faaliyet olanakları sağlanmalıdır. Esnek ve güvencesiz çalışma biçimleri kaldırılmalı, çocuk işçiliğine derhal son verilmelidir. Genç emeği sömürü ilişkilerinden mutlak olarak çıkarılıp yaratıcı ve geliştirici biçimde değerlendirilmesine öncelik verilmelidir. Fabrikalara ve Organize Sanayi Bölgelerine hapsedilmiş emek, iş yaşamının ve geçim sıkıntısının baskısından kurtarılarak hayatın işten özgürleşmesi sağlanmalıdır. Emekçiler, işyerlerindeki iş süreçlerinin düzenlenmesinde söz sahibi kılınmalı; mesleki ve teknik eğitim ile kültürel aydınlanma olanakları bütünlüklü olarak çalışanlara sunulmalıdır.
13. Çalışma yaşamında ve kültürel yaşamda cinsiyete, kimliğe dayalı ayrımcılıklar kesinlikle yasaklanmalı; toplumsal yaşamda kadınlara yüklenen sorumlulukların kamu hizmetleri ve örgütlü toplum tarafından üstlenilmesiyle kadınlar, emeğin cumhuriyetinin kuruluşunda öncülük edecek yönde özendirilip yüreklendirilmelidir.
14. Yöresel ve bölgesel eşitsizlikler yine merkezi planlama yoluyla giderilmelidir. Her yerelliğin kendi koşullarına ve piyasa aktörlerine bağlı kalkınması yerine altyapı, üretim, tüketim, emek gücünün yetiştirilmesi ve istihdam tüm yöre ve bölgelerde eşitsizlikleri giderecek biçimde planlanmalıdır. Yerel ve bölgesel kimliklerin emperyalizmin ve piyasanın dayattığı mantıkla rekabet ve üstünlük arayışı içinde oldukları siyasi iklim ortadan kaldırılmalı, toplumun kültürel zenginlikleri ile ortak kalkınma iradesi geliştirmesi birbirini besleyen yapıcı güçler olmalıdır.
15. Türkiye’deki yoğunlaşmış sermaye birikiminin gerek işletmeler gerekse finansal kaynak düzeyinde devletleştirilmesi, özellikle değer zincirleri üzerinden uluslararası sermayeye entegrasyonla yurtdışına aktarılan değerün ülkede kalmasını sağlayacaktır. Dışa yönelik “yatırım” adı altında sömürü fırsatçılığı siyaseten sonlandırılmalı, özel sektör eliyle dışa kaynak transferi durdurulmalıdır. Ülkede üretilen değerlerin sermayenin bölgesel açılımlarına aktarılmasına izin verilmemeli, yurttaşların ürettiği toplumsal artık değer ve özel tasarruflar ülkedeki öncelikli kamusal ihtiyaçlara yönlendirilmelidir.

EMEĞİN CUMHURİYETİNİN KAYNAKLARI

KISITLAR

- 1) Türkiye ekonomisi, ABD ve Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığı anlaşmalar neticesinde emperyalist merkezlerin tayin ettiği iş bölümünde, ithal girdiye bağlı ihracata odaklı ve dışa bağımlı bir karakter taşımaktadır. İç pazara yönelik üretim alanlarında da tekelleşmiş olan özel sektör, “karma ekonomide” kamuyu yutan ve ithalat bağımlılığını pekiştiren sonuçlar doğurmuştur.
- 2) Cumhuriyetimizin kamucu, halkçı ve sosyal devlet karakteri, son yıllarda uygulanan piyasacı sağlık ve sosyal hizmet politikaları nedeniyle ciddi biçimde aşınmıştır. Siyasi iktidar, sağlık ve sosyal

hizmetleri kamu yararı temelinden uzaklaştırarak özel sektör mantığına göre yeniden şekillendirmiş; kamu kurumlarını sermayeye teslim etmiştir.

- 3) Sağlık sistemi, bir hak olmaktan çıkarılmış, parayla alınıp satılan bir meta haline getirilmiştir. Hastalar “müşteri”, hastaneler “ticarethane”, sağlık emekçileri ise sistemin “taşeron işçileri” konumuna itilmiştir. Bu yaklaşım, Cumhuriyet’in temel ilkeleriyle, yani yurttaşların eşitliği, sosyal adalet ve kamusal hizmet anlayışıyla tamamen çelişmektedir.
- 4) Emperyalizmin, sosyal devletin küçültülmesi ve özelleştirme politikaları ve uygulamaları sonucunda sağlık, eğitim, iletişim, enerji, ulaşım gibi devlet aracılığıyla örgütlenmesi gereken kamusal hizmet alanları yok edilmektedir. Kamusal alanın piyasaya açılmasıyla doğan sömür, emekçi sınıfları yaşamsal sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır.
- 5) Türkiye’nin işgücü kaynakları -özellikle genç nüfus dikkate alındığında- nicel açıdan yeterli düzeydedir; bununla birlikte çağın gerektirdiği bilimsel-teknolojik bilgi ve becerilerle yetişmiş, sorunlara çözümler üreten yaratıcı, tasarımcı ve geliştirici nitelikli insan gücü açısından yetersizlik yaşanmaktadır.
- 6) Eğitim, toplum çıkarlarına göre değil, emperyalist iş bölümüne ve bu bağlamda Türkiye’ye verilen role göre biçimlenmiştir. Her düzeydeki okul ve üniversiteler şirketleşmiş, eğitim ve öğretim hizmetleri piyasa ve sermayeye açılarak eğitim metalaştırılmıştır. Sömürü düzeninin devamını sağlamak için itaat eden, soru sormayan kuşaklar yetiştirilmesi hedeflenmektedir.
- 7) Bilimsel araştırmalara yeterli kaynak ayrılmayarak bilimsel gelişmelerin önüne geçilmektedir. Sanayi ile bilimsel araştırma kurumları arasındaki ilişkiler ulusal çıkarlara ve toplumun gereksinimlerine göre değil, sermayenin hedeflerine göre yapılanmakta; bilim ve teknik, piyasa ekonomisinin belirlediği amaca yönelik kullanılmaktadır. Bu anlayış, üretim kesimleriyle üniversite arasındaki ilişkileri ticarileştirmektedir.
- 8) Genç işsizlik oranı Türkiye’de genel işsizlik oranının belirgin biçimde üzerindedir. Eğitimle istihdam arasındaki kopukluk, gençlerin istihdam piyasasına geçişini zorlaştırmakta ve nitelikli işgücü atıl hale gelmektedir.
- 9) Kadın emeği, ücretli istihdamın dışında kalan kalmakta, ev içi ücretsiz bakım ve yeniden üretim faaliyetlerinde yoğunlaşmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranı düşük ve istihdam yapısı güvencesizdir.
- 10) Çocuk işçiliği, yoksulluk ve sosyal eşitsizliklerin sürekliliği içinde yeniden üretilmektedir. Gelir yetersizliği, kırdan kente göç ve eğitim sistemindeki eşitsizlikler, çocukları erken yaşta işgücü piyasasına itmektedir.
- 11) Dijital emek küreselleşmekte, özellikle mimari tasarım, endüstriyel tasarım, bilişim uygulamalarının geliştirilmesi ve bakımı-desteği gibi alanlarda yerden ve zamandan bağımsız uzaktan istihdam öne çıkmaktadır. Bu tür işleri yerine getirenler, çokuluslu şirketlerin geçici emek gücü olarak güvenceden yoksun biçimde uzaktan çalışmaktadır.

- 12) Sanayi üretim yapısı, doğrudan Türkiye'nin emperyalist-kapitalist sistem içindeki yerinin yansımasıdır; kapitalizm koşullarında düzeltilebilmesi, iyileştirilmesi mümkün değildir. Piyasanın herhangi bir formunun korunduğu bir ekonomik düzende güçlü bir sanayi atılımının hayata geçirilmesi bugünün dünya koşullarında olanaksızdır.
- 13) Hayvancılık yalnızca et ve süt üretmekten ibaret değildir. Sağlıklı hayvan, sağlıklı gıda ve sağlıklı toplum demektir. Bunun temeli ise aşı ve ilaç üretiminde bağımsızlıktır. Ülkemiz, en stratejik alanlardan biri olan hayvan sağlığı ürünlerinde tamamen dışa bağımlı hale gelmiştir. Bu durum yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ulusal güvenlik riskidir. Çünkü bir kriz anında ithalat kesildiğinde, hayvancılığımız çökecek, gıda güvenliğimiz doğrudan tehlikeye girecektir.
- 14) Türkiye'nin sahip olduğu üretim yapısı ileri teknoloji içeren ürünleri üretmek için henüz hazır değildir. Ülkemizdeki bilişim ürünleri, iletişim altyapısı ve araçları ile sanayide kullanılan otomasyon ürünlerinin hemen tümü çokuluslu şirketlerin ve tekelleşen büyük teknoloji şirketlerinin ürünleridir. Bu ürünlerin yatırım maliyetlerinin yanı sıra işletme maliyetleri de çok yüksektir.
- 15) Türkiye'de bütçe açıklarının artışının, bu nedenle borçlanmanın ve bütçe faiz giderlerinin büyümesinin en önemli sebebi ithalata bağımlılığın yanı sıra sermayenin vergi ödevini yerine getirmemesidir; ama sermayenin kamu açıklarında ve sosyal devletin işlememesindeki sorumluluğu vergi yükümlülüklerinden kaçmasıyla sınırlı değildir. Kamu varlıklarının yağmalanmasında, yeraltı kaynaklarının talanında, kentsel imar rantlarında, mafyalaşan sömürü düzeninde başroldeki oyuncu hep sermayedir.
- 16) Kamu ekonomisinin KİT ayağı hemen hemen tamamen tasfiye edilmiştir. Kamunun üretken yatırımlardan çekilmesi de buna koşut olarak gelişmiştir. Kamunun altyapı yatırımlarını doğrudan üstlenme politikalarını terk etmeye zorlanması ve KÖİ projelerine yönelmesi de kamuculuğun tasfiyesinde rol oynamıştır. Bunlar aynı zamanda bütçe açıklarının büyümesinin de kökenindedir.
- 17) Plansız ve kaotik yapıdan, monolitik bir iradeye bağlanmış bir kamu yönetimi şemasından, yasamanın "bütçe hakkı"nda sürekli gedikler açılmasından, yasamadan sonra yargının da yürütmenin kontrolüne girdiği despotik bir yapıdan kısmi düzeltmelerle çıkabilmek, işlerliği olan kamucu yeni bir kamu ekonomik yönetimi modelini çıkarabilmek mümkün değildir. Sermaye iktidarlara kamucu politikalar üretmek bir yana bu tür politikaların üretilebilme zeminini de ortadan kaldırmıştır.

OLANAKLAR

- 1) Üç kıtanın kesişim noktasındaki Türkiye, stratejik konum, ticaret, sanayi ve enerji açısından büyük bir jeopolitik üstünlüğe sahiptir.
- 2) Türkiye, Avrupa kıtasının tamamından daha zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Anadolu, tarih boyunca birçok evcil hayvan ırkının gen merkezi olmuş; koyundan keçiye, sığırdan tavuğa kadar yerli ırklarımız bin yıllar boyunca halkın emeğiyle şekillenmiştir. Bu genetik zenginlik, yalnızca ulusal kalkınmamız için değil, dünya için de paha biçilemez bir kaynaktır.

- 3) Türkiye, eşsiz coğrafi konumu, dört mevsimi aynı anda yaşayan iklim çeşitliliği, bereketli toprakları, su kaynakları ve bin yılı aşkın hayvancılık geleneği ile kendi kalkınma modelini inşa edebilecek güçtedir. Türkiye, doğal ve tarihsel kaynaklarını değerlendirip üretim gücünü doğru yönlendirerek tarım ve hayvancılığını geliştirebilir, kendine yeten ve gıda güvenliğini sağlayan bir ülke olabilir.
- 4) Türkiye, ekonomik ve toplumsal kalkınmasını sağlamak için gerekli tüm insan, doğal ve üretim kaynaklarına sahiptir. Doğal kaynakları, tarımsal üretimden enerji kaynaklarına, madenlerden su varlıklarına kadar geniş bir çeşitlilik sunmaktadır. Genç ve üretken nüfus, bilimsel ve teknik eğitim kapasitesiyle yüksek potansiyele sahiptir. Türkiye'nin kaynakları ve tüm eklektik yapısına rağmen sanayi üretim altyapısı, bir sanayi atılımı için yeterli potansiyeli taşımaktadır.
- 5) Türkiye'de sanayi üretimin önemsizleşmesinden, kapitalist ekonomi içinde ağırlığını yitirmesinden, orta gelişkinlikteki bazı kapitalist ülkelerde gözlenen türde güçlü bir "sanayisizleşme" dalgasından söz edilemez. Sanayi ile bağlantılı ve tamamlayıcı hizmet sektörleri de dahil edildiğinde sanayi proletaryası genişlemiş, ortalama beceriler ve eğitim düzeyi dikkate alındığında emek gücü kalifikasyonu artmıştır. Özet olarak "üretimden kaçış" ya da üretim temelinin kaybedilmesi söz konusu değildir, bilakis sanayi üretim genişlemiştir.
- 6) Türkiye'nin tarım ve hayvancılığı canlandırırken devletçi bir sanayi atılımına dayalı kalkınmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Enerji, hammadde, yatırım malı, ara malı ithalatı, finansman kaynakları, yabancı sermaye kontrolü gibi mekanizmalar üzerinden değişik biçim ve düzeylerde kurulan dışa bağımlılık mekanizmalarının aşılmasını kolaylaştıracak ve hızlandıracak en önemli unsur, Türkiye büyüklüğünde bir ülkede toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıyla ulaşılabilecek iç pazar ölçeğidir. Türkiye'nin ağır sanayi üretim kapasitesini artırmadan ileri teknolojilerde gelişkin bir üretim kapasitesi oluşturmalarının önünde engeller bulunmaktadır. O nedenle temel girdilerde ileri bağlantılı sektörlerin gelişimini destekleyecek kapasitenin yaratılması gerekmektedir.
- 7) Ülke kaynakları, kamu yararı yerine rant ve özel çıkar odaklı politikalarla yönetilmektedir. Ülkenin tüm bu zenginliklerinin yeniden halkın hizmetine sunulması, Cumhuriyet'in emeğin kurtuluşu temelinde ayağa kaldırılmasını olanaklı kılacaktır.

ÖNERİLER: EMEĞİN CUMHURİYETİNİN KURULUŞU İÇİN NE YAPMALI?

- 1) Ülkemizin kurtuluşu için en büyük güç kendi kaynaklarımız ve halkımızın emeğidir. Kurtuluşun ve yeniden kuruluşun yolu, kamucu, halkçı ve planlı bir cumhuriyet ekonomisine yeniden dönmekten geçmektedir. Türkiye, üreten, paylaşan ve halkın yararına yöneten bir devlet anlayışına yeniden kavuşmalıdır. Cumhuriyetin kuruluş felsefesine dönmek, üretim ekonomisini inşa etmek demektir.
- 2) Yeni bir Planlama Kurumu oluşturulmalı ve uzun erimli sanayileşmeye odaklanmalıdır. Yeni kalkınma planı anlayışının taşıyıcısı konumunda olan kamu yönetiminin sosyal ve ekonomik işlevlerle yeniden donatılması sağlanmalı, eğitim ve sağlıkta piyasalaşmaya son verilmelidir.
- 3) Türkiye'de sanayileşmeye dayalı planlı kalkınma uygulamaya konmalıdır. Toplumsal gereksinimlerle uyumlu, ülkenin sanayi üretimde kendine yeterli hale gelmesini hedefleyen bir

yeniden yapılanma, dönüşüm, bu bağlamda sanayi üretimin sektörel kompozisyonunun değişimi zorunludur.

- 4) Stratejik sektörlerden başlayarak sanayi tesisleri devletleştirilmelidir.
- 5) Eşitsizliklerin giderilmesi, emekçi yığınların, toplumun refahının artırılması için Türkiye'nin potansiyelinin yaşama geçirildiği güçlü bir sanayi atılımı yapılmalıdır. Sanayi atılımı için gereken kaynaklar; devletleştirmeler, merkezi planlama, toplumsal ihtiyaçlara yönelik üretim artışı, ithalat kısıtlamalarından sağlanacak değer artışı, bağımsız dış ekonomik ilişkilerle yapılacak ihracattan sağlanacak ek değer ve Türkiye'de yerleşik uluslararası tekellerin ve yerli tekellerin ülke dışına çıkardıkları varlıklarıyla yurtdışı yatırımlarına el konmasıyla elde edilmelidir.
- 6) Üretim sanayisi, ağır sanayiye/metal sanayisine görece olarak yatırım ve lojistik maliyetleri düşük, ancak bilimsel araştırma ve AR-GE yönüyle nitelikli insan gücü gerektiren bilişim ve iletişim, biyomedikal/biyomühendislik gibi alanlarda teknoloji, çözüm ve ürünlerin geliştirilmesine kaydırılmalıdır.
- 7) Dış ticaret devlet denetimine alınarak tüm dış ticaret hareketleri kontrol edilmelidir. Gümrük Birliği Anlaşması başta olmak üzere emperyalizme bağımlılığı artırıcı tüm anlaşmalar, uluslararası emperyalist kuruluşlarla ilişkiler sonlandırılmalıdır.
- 8) Uluslararası sermaye hareketleri kontrol altına alınmalıdır.
- 9) Zorunlu enerji kaynakları, hammadde, ara malları, yatırım malları ithalatında Türkiye ölçeğinin, dostane ilişkilerin avantajı kullanılarak uzun erimli ve düşük maliyetli alım koşulları sağlanması yoluna gidilmelidir.
- 10) Enerjide dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla rasyonel bir talep planlaması yapılarak Türkiye'nin gelecekteki enerji gereksinimi başta rüzgâr ve güneş olmak üzere yenilebilir enerji kaynaklarından karşılanmalıdır.
- 11) Enerji tüketiminde fosil yakıtların yerini elektriğin alması, yani elektrifikasyon, enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için bir strateji olarak değerlendirilmeli; bu bağlamda sanayi, ulaştırma ve ısıtmada elektrifikasyon için olanaklar sunan yeni teknolojilerden yararlanılmalıdır.
- 12) Toplumsal gönenci sağlarken enerji tüketimini olanaklı olduğunca en düşük düzeyde tutacak enerji verimliliği yöntemleri tanımlanmalı, toplum bu yönde bilgilendirilerek enerji sakınımı uygulamaları yaşama geçirilmelidir.
- 13) Sanayi politikaları ve planlamasında, enerjinin rasyonel kullanımı dikkate alınmalı; elektrifikasyon, sanayide enerji verimliliğini sağlayacak bir yöntem olarak değerlendirilmelidir.
- 14) Ulaştırmanın, özellikle ticari ürün taşımalarının karayolundan deniz ve demiryoluna kaydırılması sağlanarak enerji tüketiminde artışın önüne geçilmelidir. Etkin kent planlaması yapılarak yolcu taşımacılığında raylı sistemlere dayalı toplu taşımaya yönelinmeli, binek araçlara ihtiyaç duyulan durumlarda elektrikli araçların tercih edildiği paylaşımlı seçenekler geliştirilmelidir.

- 15) Konutlar için geliştirilecek enerji politikaları, barınma hakkını içeren konut politikasıyla bir arada ele alınmalı, enerji tüketimi bu çerçevede değerlendirilmelidir. Konutlar, katı yakıtlı sobalardan kurtarılıp sağlıklı ısıtma sistemleriyle donatılmalıdır.
- 16) İklim değişikliğinden üst düzeyde etkilenecek ülkelerden biri olan Türkiye'nin gerçekçi ve bütünlüklü bir enerji planlamasıyla yenilebilir enerjiye ve elektrifikasyona ağırlık veren enerji dönüşümüne yönelmesi sağlanmalı, böylece sera gazı salımı ve hava kirliliği azaltılmalıdır.
- 17) Rasyonel talep planlamasını merkeze alan enerji dönüşümüyle Türkiye'nin toplam enerji tüketimi azaltırken toplumsal gönenç artırılabilir ve sera gazı salımı sifıra yakın düzeye getirilebilir. Bu dönüşüm, enerji depolama ve dijitalleşme teknolojileriyle desteklenerek ivedilikle yaşama geçirilmelidir.
- 18) Uzun erimde enerji gereksinimini karşılamak amacıyla maddenin alt bileşenlerinden doğan enerjinin halkın yararına üretilmesi ve kullanılması için bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.
- 19) Küçük işletmeleri koruyan, yerli üretimi destekleyen, ilaç ve aşıda millileşmeyi sağlayan, bağımsız veteriner otoritesini kurmuş sürdürülebilir ve planlı bir hayvancılık politikası uygulanmalıdır.
- 20) Tarımsal destekler, tarımsal katma değerın üçte birinden az olmamalı, başka deyişle bugünkü desteğin en az 8-9 katına çıkarılmalıdır. Tarımsal girdi üretiminde devlet yeniden girişimci olmalı, tarımda dışı bağımlılık sınırlandırılmalıdır.
- 21) Tarım alanında gıda egemenliğinin benimsenmesi esas meseledir. Tarımsal destekleme modelleri bu amaca yönelik olmalı, arz açığı olan stratejik ürünler özellikle desteklenmelidir.
- 22) Çiftçi ailesinin kırsalda ve tarımsal üretimde kalmasını sağlamak için onun emeğinin karşılığını alabilmesini, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik koşullarının güvenceye alınmasını sağlamak gerekir.
- 23) Sağlık hakkı kutsaldır; hiçbir siyasi iktidarın tasarruf malzemesi olamaz. Sağlık hizmetleri tamamen kamusal temele oturtulmalı; özel sektörün belirleyici rolü sonlandırılmalıdır.
- 24) Koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilmeli; yurttaşın yaşam hakkı temel bir devlet sorumluluğu olarak ele alınmalıdır.
- 25) Katılımcı planlamanın gerektirdiği katılımcı bir bütçe anlayışı benimsenmelidir. Bütçenin tek sahibi halktır; saydamlık ve hesap verebilirlik temel ilkedir. Bütçe; yurttaşın sağlığı, eğitimi ve sosyal hakları için kullanılmalıdır. Bu yeni yaklaşım gereği, halkın Meclis dışındaki örgütlü temsilcileriyle birlikte bütçenin denetimi dahil tüm süreçlere aktif katılımı sağlanmalıdır.
- 26) Bütçenin hazırlanmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele esas alınarak, kadınların ekonomik kaynaklara, kamusal hizmetlere ve sosyal koruma haklarına eşit erişimi hedeflenmeli, bütçenin toplumsal cinsiyete olan duyarlılığı çevre ve çocuk hakları için de geçerli olmalıdır.
- 27) Bütçe dışındaki fon uygulamalarına derhal son verilmeli, başta Türkiye Varlık Fonu ve onun alt fonları derhal tasfiye edilmelidir.

- 28) Sayıştay yeniden kurulmalı ve yasama adına gerçek bir denetim kurumu olarak çalışabilmelidir. Sayıştay denetimiyle de yetinilmemeli ve halkın örgütlü kesimlerinin denetim sürecinde aktif rol üstlenmesini sağlayan daha kapsamlı kamusal/toplumsal denetim sistemine geçilmelidir.
- 29) Eğitim planlaması, ülke ve toplum çıkarları, kalkınma planlaması kapsamında ele alınmalıdır. Toplumcu eğitim-öğretim planlaması; uzmanlaşmış, bilimsel araştırma yapabilecek, bilimsel ve özgür düşünebilme yeteneğine sahip insanlar yetiştirme ilkesiyle ve dönüştüreceği topluma ve doğaya yabancılaşmamış insan gücü eğitimi hedefiyle oluşturulmalıdır.
- 30) Çalışan kitlelerin, özellikle kırsal kesimde yaşayanların temel eğitimden geçirilmesi için yaygın bir eğitim kampanyası başlatılmalı, eğitim kurumları ülke düzeyinde yaygınlaştırılmalı, çağdaş teknolojilerden yararlanılarak uzaktan öğretim altyapıları kurulmalıdır. Çalışanlar için bilgi ve beceriyi artırmaya yönelik meslek içi eğitim olanakları yaratılmalıdır.
- 31) Eğitim kampanyasına eşlik etmek üzere okullar, işyerleri ve mahallelerde bir aydınlanma seferberliği örgütlenmelidir. Seferberlik eğitsel olmanın yanı sıra örgütlü bir toplum yaratmayı hedeflemelidir. Eğitsel yönüyle ülkenin ve dünyanın sorunlarına ilişkin akılcı ve bilimsel bir kavrayış, yurtla kurulan bağın pekiştirilmesi, aydınlanmanın kazanımlarının çok yönlü olarak yurttaşlara kazandırması amaçlanmalıdır. Örgütleyici yönüyle yurttaşların serbest zamanlarında siyasal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılmaları özendirilmelidir.
- 32) Bilim, teknoloji ve eğitim altyapılarına, temel bilimlere, bilimsel araştırmalara ve AR-GE çalışmalarına kaynak ayrılmalı; özellikle sanayinin gelişmesi, ulusal güvenlik ve toplum sağlığına yönelik çözümlerin geliştirilmesine öncelik verilmelidir.
- 33) Bilginin evrenselliği ve kamusalılığı ilkesinden hareketle toplum ve doğa yararına üretilen bilgi, teknik, teknolojik çözümlerin uluslararası alanda emperyalist dayatmalara direnen kesimlerle paylaşımını sağlayan ortamlar oluşturulmalı; aynı anlayıştaki ülkeler ve bağımsız girişimlerle işbirlikleri yapılmalıdır.
- 34) Sanayide üretilen ürünleri kullananlar ve hizmet kesiminde üretilen hizmetlerden yararlananlar tüm enerji, madencilik, altyapı ve sanayi yatırımlarında söz sahibi olmalı; tesislerin bulunduğu bölgelerde yaşayanlar karar alma süreçlerinde ve kamu adına denetimde etkin kılınmalıdır.
- 35) Emekçiler, daha az ve daha iyi çalışma koşulları için bilinçlendirilmeli, teknolojinin verimli ve doğru kullanımıyla yaşam/hayat işten özgürleşebilmelidir. Otomasyon ve dijitalleşme, çalışma süresinin kısaltılmasını ve işin toplum içinde dengeli dağılımını sağlayan, yaratıcı faaliyetleri besleyen, yaşam niteliğini artıran bir araç olarak kullanılmalıdır.
- 36) Tüm yurttaşlar çalışma hakkına sahip olmalıdır. İnsanların, geçimlerini sağlayabilmeleri için üretmeleri gerekir. Çalışma yaşı gelmiş tüm emekçilerin çalışma hakkı olmalıdır.
- 37) Tüm yurttaşlar insan onuruna yakışır iş ve ücret hakkına sahip olmalıdır. Çalışma arası dinlenme ve vardiyalar insan onuruna yaraşır koşullarda düzenlenmelidir. İş yasasında esnek çalışma hükümleri (çalışma süreleri, esnek istihdam tipleri vb.) olmamalı, güvenceli çalışma tanımlanmalıdır.

- 38) Tüm yurttaşların güvenli yaşam ve gelecek hakkı tanınmalıdır. Hastalık, analık, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalığı, işsizlik gibi durumlarda emekçilerin güvende olacağı sosyal güvenlik hakları tanınmalıdır.
- 39) Esnek ve güvencesiz çalışma uygulamalarına son verilmeli, tüm emekçiler sosyal güvenceye kavuşturulmalıdır. Sosyal güvenlik uygulamaları ve sağlık sigortası, temel bir hak olarak doğumdan itibaren tüm yurttaşlar için geçerli kılınmalıdır.
- 40) “Önce işçi sağlığı ve güvenliği” kuralı ancak emeğin cumhuriyetinde mümkündür. İşçilerin sağlıklı ve güvenli koşullarda çalışması için tüm işyerleri denetlenmelidir. Sermayenin kâr hırsıyla, insan hayatını hiçe saydığı çalışma koşulları ve bunların yol açtığı iş cinayetleri son bulmalıdır.
- 41) Yeterli sayıda ve kolay erişilebilir kreş ve yaşlı bakımevi olmalı, buralarda 7 gün 24 saat kesintisiz hizmet sağlanmalı, sağlık hizmetleri sunulmalıdır.
- 42) Emekçiler sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabilmelidir. İşyerlerinin kümелendiği yerleşkelerde 7 gün 24 saat hizmet veren sağlık birimleri (hastane, acil servisler, aile hekimliği vb.) kurulmalı, çalışanlara yönelik dönemsel sağlık taramaları yapılmalıdır. Sağlık hizmetlerine, teknolojik olanaklardan yararlanılarak uzaktan erişim altyapısı kurulmalıdır.

EK-1 KAMUCU MALİYE POLİTİKALARI ERTELENEMEZ

Aziz KONUKMAN - Oğuz OYAN

KAMUCU POLİTİKALAR ZEMİNİNİN TASFİYESİ

Özal'ın 1980'lerde denediği “kamu mali-ekonomik yönetimini dağıtarak kendi emrinde merkezileştirme” hamlesi başarısız olmuş olsa da izleyen sağ-otoriter yönetim anlayışlarına cazip gelecek bir tortu da bıraktı. 1990'ların koalisyon iktidarları döneminde henüz ekonomi bürokrasisi tamamıyla siyasetin ve siyasetçinin güdümüne sokulabilmiş değildi. Gerçi IMF hem 1994 ve 1998 müdahaleleri bakımından hem de 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) üzerindeki etkileri bakımından, siyaset-bürokrasi kademelerini 2000'li yılların IMF/DB güdümündeki daha derin dönüşümlere hazırlamıştı.

2013'e kadar işleyen düzende, bürokrasi henüz tamamen devre dışı bırakılmamıştı. Düzenleyici ve denetleyici kurullar ve TCMB'nin görece özerkliği kısmen devredeydi. Gerçi 2004'ten itibaren kapsamlı özelleştirmelerin yapıldığı bir dönemde yolsuzlukların sistematikleşmesinin önlenmesi, liyakatin öncelik kazanması gibi IMF/DB patentli “demokratik görüntü ayarlarının” tutması beklenemezdi. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası (kabulü 10.12.2003, yürürlüğe girişi 01.01.2006), merkezi dağıtan/ufalayan görece âdemi-merkeziyetçi bir modelin parçası olmak ve DB'nin etkilerini taşımakla birlikte, gene de bir ölçüde DPT'nin, Maliye Bakanlığı'nın, Kalkınma Planları ve Orta Vadeli Programların (OVP'lerin) merkezde olduğu bir yapı kurgulanmıştı. Başka deyişle, henüz bürokrasi siyaset karşısında tamamen hiçleştirilmemişti. 2017 Anayasası ve 2018 uygulamalarıyla buna nihai darbeler vurulacaktır.

Haziran 2015'te siyasal İslamcı iktidarın Meclis çoğunluğunu yitirmesi, 2016'da fiili iktidar ortağıyla darbe hesaplaşmaları içine girmesi gibi kritik siyasi uğraklardan geçildikten sonra, illegal oylarla kazanılan 2017 Anayasası âdeta bir AKP Cumhuriyetinin temel harcını oluşturacaktır. Artık ne bir bakanlar kurulu ne bir hükümet programı ne de seçilmiş bakanlar olacaktır; yürütme organı tek bir kişiyle temsil edilecektir. 2018'de oluşturulan, aşırı kaslı bir Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi'dir (CYS). Bu yapıda üst düzey bürokrasi de iktidarın yamaçlarında siyasete bulaşmış simalardan seçilecektir. Dolayısıyla bunlar hem ideolojik bir misyonun aktif araçlarına hem de eş-dost kapitalizminin ve yolsuzluk ekonomisinin uygulama aparatlarına dönüşeceklerdir. Siyasetçi-bürokrat ilişkisi bir siyasi organik bütünün parçaları gibi çalışıyor gözükmekle birlikte, ekonomi kararlarında ekonomi üst bürokrasisi daha önce hiç olmadığı kadar dışlanacaktır. İktidarın/Cumhurbaşkanının, kendi getirdikleri de dahil olmak üzere, liyakatli bürokrasiye olan güvensizliği; CB tarafından atanan ve teknik olması gereken bakan yardımcılığı (eski müsteşarlık) pozisyonlarının, hatta TCMB Başkanlığının Cumhurbaşkanının doğrudan siyasi uzantılarına dönüştürülmesi, siyasi komiser rolünü oynayan bazı bakan yardımcılarının kendilerini bakanlarından ziyade CB'ye karşı sorumlu görmeleri, bakanlıkların hiyerarşik disiplinini altüst edecektir.

2018 Kararnameleriyle DPT gibi köklü bir kurumun tasfiyesini de bu çerçevede değerlendirmek gerekir. CYS'ye egemen olan mantığın, artık herhangi bir planlama anlayışıyla bir arada bulunması esasen mümkün olamazdı; bu nedenle Anayasal zorunluluk gereği yürürlükte kalan Kalkınma Planlarından sonra 5018 sayılı yasa gereği hazırlanan üç yıllık OVP'ler de şeklen korunan belgeler konumuna geriletilmiş oldular. Elbette bu belgeler iktidarın, sermayenin ve uluslararası finans kuruluşlarının Türkiye'nin mali/ekonomik gidişatını az-çok öngörebilmeleri veya bu çevrelerin kendi önlerini biraz da olsa görebilmeleri bakımından da vazgeçilmez oldukları için de korunmak durumundadır. Oluşturulan bu plansız ve kaotik yapıdan, monolitik bir iradeye bağlanmış bir kamu yönetimi şemasından, yasamanın "bütçe hakkı"nda sürekli gedikler açılmasından, yasamadan sonra yargının da yürütmenin kontrolüne girdiği despotik bir yapıdan kısmi düzeltmelerle çıkabilmek, işlerliği olan kamucu yeni bir kamu ekonomik yönetimi modelini çıkarabilmek mümkün değildir.

Sermaye iktidarlara kamucu politikalar üretmek bir yana bu tür politikaların üretilebilme zeminini de ortadan kaldırmıştır. Bu arada tek başlı yürütme sistemi, CB'ye doğrudan ulaşabilen dış ve iç sermaye çevreleri açısından büyük bir kolaylık yarattığı gibi özellikle emperyalist odaklar bakımından Türkiye'den ekonomik-siyasi ödünler koparmanın fırsatlarını da çoğaltmıştır.

KAMUCU POLİTİKALARIN FİNANSMAN AÇIĞI

Kamucu politikalar üretebilmek için kuşkusuz öncelikle bunun siyasi koşullarının oluşturulması gerekir. Üstelik bu koşulların öyle uzlaşmacı politikalarla oluşamayacağı, bugün tamamen emek aleyhine dönmüş siyasi ve toplumsal dengelerin çubuğu tersine bükme gibi tersyüz edilmesi gerekeceği açıktır. Buna rağmen böyle bir kamucu/toplumcu politikalar dönüşümünün, asgari hangi mekanizmaların hangi araçlar setiyle harekete geçirilmesiyle sağlanacağını ifade edilebilmesi gerekir. Böylece bu kadarının bile sermayeyi ve sermaye iktidarını ikna politikalarıyla başaramayacağı, ciddi bir sınıfsal talebe dönüşmesi gerekeceği daha iyi anlaşılabilir.

İlkönce nelerin kaybedildiğine bakılabilir. Kamu ekonomisinin KİT ayağı hemen hemen tamamen tasfiye edilmiştir. Kamunun üretken yatırımlardan çekilmesi de buna koşut olarak gelişmiştir. Kamunun altyapı yatırımlarını doğrudan üstlenme politikalarını 1980 sonrasında hızla terk etmeye zorlanması ve 2000'lerde KÖİ projelerine yönelmesi de kamuculuğun tasfiyesinde rol oynamıştır. Bunlar aynı zamanda bütçe açıklarının büyümesinin de kökenindedir. Demek ki bu politikaların tersine çevrilmesi gerekir.

1980'lerden itibaren sermayeden vergi almak yerine borç almak politikasına geçiş yapılmıştır. Gelir ve Kurumlar vergilerinde sermayenin payı geriletilirken (arz yönlü iktisat politikası) bütçe açıkları büyümüş, buna çözüm olarak hem iç borçlanmaya yüklenilmiş hem de dolaylı vergiler ve fon kesintileri üzerinden kamu gelirleri arttırılmaya çalışılmıştır. 2000-2001 yıllarında tüm

vergi gelirlerinin bütçe borç faizlerini bile karşılayamaz noktaya düşülmesinden sonra gene dolaylı vergiler üzerinden çare aranmaya yönelinmiştir. Bugün geline yapıda dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yüzde 65-70'lere yükselmiştir. Bu durum düşük gelirliler ve sabit gelirli ücretliler bakımından büyük bir vergi baskısı anlamına gelmiştir. Aynı adaletsiz vergi baskısı dolaysız vergilerde de yaşanmaktadır: Milli gelirin üçte biri kadar bir paya sahip olan ücret geliri sahiplerinin Gelir Vergisinin üçte ikisinden fazlasını ödemeleri aşırı negatif bir vergi baskısıdır.

Oysa sermaye geliri (kâr, faiz, rant) sahipleri açısından tam tersi geçerlidir. Milli gelirin yarısından fazlasını alıp Gelir Vergisinin beşte birinden azını ödemek tam da böyle bir durumdur. Sermaye kesimi Özal döneminden itibaren dolaysız vergiler (Gelir ve Kurumlar vergileri) yükünü üzerinden atmak için iktidarları doğrudan baskı altında tutmuştur. 1998'de bu süreçte bir kırılma yaratacağı sanılan "Temizel reformu" ise sermayenin kıvrak hamleleriyle sürekli olarak yürürlüğe girişi ertelenen bir mevzuata dönüşmüş, sonunda AKP iktidara gelince de tamamen rafa kaldırılmıştır. Bu arada büyük ölçüde sermaye lehine çalışan vergi harcamaları (vergi istisna ve muafiyetleri) yıldan yıla bir ur gibi büyümüş ve Merkezi Yönetim Bütçesi vergi gelirlerinin yüzde 30'a varan bir bölümünü oluşturmaya başlamıştır. Vergiden legal kaçınma olanaklarının büyütülmesi yanında hızla yayılan vergi kaçırma olgusunun da tek sorumlusu sermaye kesimleri ve denetim görevini yerine getirmeyen sermayenin iktidarı olmaktadır. Dolayısıyla bütçe açıklarının artışının, bu nedenle borçlanmanın ve bütçe faiz giderlerinin büyümesinin en önemli sebebi sermayenin vergi ödevini yerine getirmemesidir. Sermaye, bütçeye vergi katkısı yerine Hazine'ye borç verip bütçeden faiz transferi almayı tercih etmektedir. Bunun mutlaka tersine çevrilmesi gerekir.

Ama sermayenin kamu açıklarında ve sosyal devletin işlememesindeki sorumluluğu vergi yükümlülüklerinden kaçmasıyla sınırlı değildir. Kamu varlıklarının yağmalanmasında, yeraltı kaynaklarının talanında, kentsel imar rantlarında, mafyalaşan sömürü düzeninde başroldeki oyuncu hep sermayedir. Toplumsal çıkarlar aleyhine çalışan bu sömürü düzeninin çarkları, hep sermaye kesimlerine dönük çalışmaktadır. Çarklar dönemine göre farklı sermaye kesimlerine dönebilir, ama emekçi sınıfların siyasete ağırlık koymadığı koşullarda asla emekçiler yönüne dönmez. Demek ki kısmi çözümlerle sonuç alınamayacak denli sistemik bir mesele vardır. Bunu hesaba katmadan yola çıkılamaz ve yol alınamaz.

NE YAPILMALI?

- 1) Kamucu maliye politikalarının başlangıç noktası, CYS'den kurtulmak olmalıdır.
- 2) Parlamenter sisteme dönüşü de yeni bir içerik kazandırılmalıdır: Yasama yürütmeye değil, yürütme yasamaya bağımlı olmalıdır. Yargı bağımsızlığı sağlanmalıdır ama TBMM tüm güçlerin merkezinde olmalıdır.
- 3) Özelleştirmeler geri çevrilmeli, devletleştirmelerin anayasal yapısı hazırlanmalıdır.

- 4) Kamu varlıklarının satışı derhal durdurulmalı, oluşan imar rantları kamuya kalmalıdır.
- 5) Kamu ihale düzeneği baştan yazılmalı, istisnalara yer verilmemelidir.
- 6) Türkiye, ithal bağımlılığından ve dış mali bağımlılıktan hızla kurtarılmalıdır.
- 7) Sermaye yönlü vergi harcamaları derhal vergi sisteminden ayıklanmalıdır.
- 8) Gelir vergisi tarifesı, ücret gelirlerini kollarken sermaye gelirlerini etkin vergilendiren bir yapıya kavuşturulmalıdır. Tüm gelirler birleştirilip artan oranlı vergilendirilmelidir.
- 9) Vergi afları/prim afları/varlık barışları sistemden çıkarılmalıdır.
- 10) Düşük oranlı yıllık bir servet vergisi yanında başlangıçta yüksek oranlı bir kerelik bir servet vergisi getirilmelidir.
- 11) Vergi/sigorta primi kayıp ve kaçakları ile kayıtdışı istihdam kontrol altına alınmalıdır.
- 12) Uluslararası sermaye hareketleri kontrol altına alınmalıdır. (1989 kararından dönüş).
- 13) Sosyal yardımlar herkese istihdam sağlanana kadar sürdürülmeli, ancak partizanlığın aleti olmaktan çıkarılıp yasal haklara bağlanmalıdır.
- 14) Elektrik, su ve doğalgazda alt gelir gruplarına kamu desteği arttırılmalıdır. Kiraların sınırlandırılması için kiracı temsilcilerinin de katılacağı etkin mekanizmalar geliştirilmelidir.
- 15) Asıl destek, toplu iş sözleşmelerinde bağtlanan ücretlerin, asgari ücretin ve emeklilik aylıklarının insanca yaşamaya yeterli olan düzeylere çıkarılması olacaktır. Asgari ücret, tüm işçi konfederasyonlarının katılıp komisyonda çoğunluğu veya en azından eşitliği sağlayacağı bir yapıda belirlenmeli, müzakereler TİS gibi grev hakkını da içermelidir.
- 16) Tarımsal destekler, tarımsal katma değerin üçte birinden az olmamalı, başka deyişle bugünkü desteğin en az 8-9 katına çıkarılmalıdır.
- 17) Tarımsal girdi üretiminde devlet yeniden girişimci olmalı, tarımda dışa bağımlılık sınırlandırılmalıdır.
- 18) Meclisin bütçe hakkı güçlendirilmeli, ödenek üst harcamalara yol açılmamalı, torba kanun teklifleriyle CB'ye (veya Bakanlar Kuruluna) ek ödenek ekleme ve limit üstü borçlanma yetkileri verilmemeli, borçlanma limitlerinin ek bütçeler olmaksızın aşılması kesinlikle yasaklanmalıdır. (Bu bağlamda ek bütçelerin denkliği kuralından vazgeçilmelidir).
- 19) Bütçe hakkını âdeta sona erdiren Anayasa'nın 161/4. maddesi değiştirilmeli, böylece bütçe kanununun yürürlüğe girmemesi durumunda TBMM'nin devreden çıkarılması önlenmelidir.

- 20) OVP'ler Kalkınma Planlarına, Bütçeler OVP'lere uygun hazırlanmalı, 5018 sayılı yasa hükümlerine uyulmalıdır. Sonrasında 5018 sayılı yasa da yeniden yazılmalıdır.
- 21) Bu bağlamda Sayıştay da yeniden yapılandırılmalı ve yasama adına gerçek bir denetim kurumu olarak çalışabilmelidir. Sayıştay denetimiyle de yetinilmemeli ve halkın örgütlü kesimlerinin denetim sürecinde aktif rol üstlenmesini sağlayan daha kapsamlı ve etkin bir kamusal / toplumsal denetim düzeneği mutlaka oluşturulmalıdır.
- 22) TBMM'de Kesin Hesap Komisyonu kurulmalıdır.
- 23) Bütçe dışındaki fon uygulamalarına derhal son verilmeli, başta Türkiye Varlık Fonu ve onun alt fonları derhal tasfiye edilmelidir.
- 24) Yeni bir Planlama Kurumu oluşturulmalı ve uzun vadeli sanayileşme/kalkınma politikalarına odaklanmalıdır.
- 25) Yeni kalkınma planı anlayışının taşıyıcısı konumunda olan kamu yönetiminin sosyal ve ekonomik işlevlerle yeniden donatılması sağlanmalı, eğitim ve sağlıkta piyasalaşmaya son verilmelidir.
- 26) Katılımcı planlamanın gerektirdiği katılımcı bir bütçe anlayışı benimsenmelidir. İlk kez yerel yönetim düzeyinde uygulanmış bu katılımcı anlayış geçmişte olduğu gibi, *Fatsa* ve *Porto Alegre* deneyimlerinden dersler çıkarılarak yeniden yerel yönetimlere, oradan da merkezi bütçeye taşınmalıdır.
- 27) Bu yeni yaklaşım gereği, halkın Meclis dışındaki örgütlü temsilcileriyle birlikte bütçenin denetimi dahil tüm süreçlere aktif katılımı sağlanmalıdır.
- 28) Bütçe hakkının etkin kullanımını sağlayabilmek için mali disipline dayalı IMF tarzı bütçe anlayışına sahip "küçültülmüş kamu" anlayışı terk edilmelidir.
- 29) Bütçelerde bütçe hakkının olmazsa olmaz koşulu olan 'giderlerin önceliği' ilkesi temel alınmalıdır. (Önce toplumsal tercihlere göre harcama tutarları ve kalemleri saptanmalı, ardından bu harcamaların gerektirdiği kamusal gelirler belirlenmelidir.)
- 30) Bütçenin hazırlanmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele esas alınarak, kadınların ekonomik kaynaklara, kamusal hizmetlere ve sosyal koruma haklarına eşit erişimi hedeflenmelidir. Bütçenin toplumsal cinsiyete olan duyarlılığı çevre, çocuk ve hayvan hakları açısından da geçerli olmalıdır.

SİSTEM İÇİNDE KALINARAK ÇÖZÜM ÜRETİLEMEZ

Sonuçlandırıcı saptamalar:

- Kamucu/toplumcu programlar sadece sol bir iktidarın ürünü olabilir.
- Laikliği ve emeğin Cumhuriyetini savunmaktan kaçınanlar, bağımsızlığa sahip çıkmayanlar, kamucu/toplumcu bir programı da savunamazlar.

- Neoliberalizme karşı çıkmak asgari adımdır ama yeterli değildir. Bölüşüm ilişkilerini emekçi sınıflardan yana değiştiren bir model şarttır.
- Bu da çifte meydan okuma anlamına gelir: Hem **sermayeye** hem de **mali emperyalizme**.
- Sermayenin çıkarları yerine emeğin/toplumun çıkarlarını yeğlemek, sonuçta **kapitalist sisteme** meydan okumak demektir.

EK-2 SANAYİ, TİCARET VE ENERJİ POLİTİKALARINDA DEĞİŞİM VE KAYNAK YARATILMASI

Gülay DİNÇEL, Yael TARANTO

TÜRKİYE’DE SANAYİNİN DURUMU

Türkiye ekonomisinde 2001 krizi sonrasında büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Emperyalist hiyerarşiyle uyumlu bir şekilde uluslararası bağımlılığın artışı olarak özetlenebilecek söz konusu dönüşümde hem sanayi üretim hem de ekonominin bütünü açısından kritik öneme sahip TÜPRAŞ, PETKİM, Erdemir başta olmak üzere ağır sanayi tesislerinin özelleştirilmesi, piyasalaşmanın artması da hızlandırıcı bir rol oynamıştır.

Son 23 yılda sanayi üretim ve katma değer, milli gelir artışıyla paralel bir gelişim sergilemesine, sektörel çeşitlilik artmasına rağmen emekçilerin genişleyen değer havuzundan aldığı payın düzenli olarak azaldığı, uluslararası sermayeye değer aktarımında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Tekstil, otomotiv, elektrikli teçhizat (beyaz eşya) gibi sektörler başta olmak üzere AB merkezli uluslararası değer zincirleri üzerinden dış pazar odaklı kapasite ve üretim gelişimi, üretim mallarında (yatırım ve ara malları) dışa bağımlılığı artırıcı politikalar, yerli büyük sermaye gruplarının da işbirliğiyle daha fazla değer aktarımını mümkün kılmıştır. 1990’ların ortasında Gümrük Birliği Anlaşması ile bu ekseninde çizilen çerçeve 2001 krizi sonrasında büyük oranda AKP eliyle hayata geçirilmiştir.

Ana halkaları emperyalizme bağımlılıkta artış ve sermaye yoğunlaşması/tekelleşme olarak nitelenebilecek bu sürece ilişkin aşağıdaki saptamalar yapılabilir:

- Türkiye’de sanayi üretimin önemsizleşmesinden, kapitalist ekonomi içinde ağırlığını yitirmesinden, Güney Avrupa ülkelerinde ya da orta gelişkinlikteki bazı kapitalist ülkelerde gözlemlenen türde güçlü bir “sanayisizleşme” dalgasından söz edilemez. Sanayi üretim altyapısının kendine yeterlilik açısından kritik unsurların tahrip edildiği, sektörel önceliklendirme ve yatırımlarda toplum çıkarlarının arka plana atıldığı, sermayeye daha fazla alan açan bir gelişim çizgisi izlendiği açıktır. Dünyadaki gelişmelerle de uyumlu bir şekilde üretimin parçalanması, sanayi üretim kompozisyonunun uluslararası tekellerin çıkarları doğrultusunda yeniden şekillenmesi, geçmişten devralınan görece güçlü sanayi üretim altyapısının tamamen sermayenin çıkarlarına tabi hale getirilmesi eşitsizliklerin ve zayıflıkların arttığı bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bağlantılı ve tamamlayıcı hizmet sektörleri de dahil edildiğinde sanayi proletaryası genişlemiş, ortalama beceriler ve eğitim düzeyi dikkate alındığında emek gücü kalifikasyonu artmıştır. Özet olarak “üretimden kaçış” ya da üretim temelini kaybedilmesi söz konusu değildir, bilakis sanayi üretimi genişlemiştir. Ancak tüm bu gelişmeler, bir “sanayileşme hamlesi” ya da “sanayileşme dalgası” yaratmamıştır. Daha ziyade sanayi üretim, büyük zorlamalarla sofistike bir soygun mekanizmasının odaklarından biri olmuştur.
- Türkiye’ye özgü olmayan, eski sosyalist ülkelerden Uzakdoğu’ya, Orta-Güney Amerika’ya bir dizi ülkenin de maruz kaldığı artan sömür ve sınırsız genişleyen değer aktarımı, uluslararası kapitalizmin özel dönemlerinden birinin eseridir. Bu anlamda Türkiye kapitalizmini, üretim

temelli bir ekonominin istikrarlı bir şekilde emekçiler aleyhine çok güçlü sonuçlar doğurduğu en ileri deney alanlarından biri olarak değerlendirmek daha yerinde olacaktır.

- Sürecin uluslararası karakteri, Türkiye kapitalizminin yapısı ve temel yönelimleri üzerinden değerlendirildiğinde siyasi iktidarın tercihlerine ya da tasarruflarına daraltılabilecek bir sanayi üretim yapısından söz etmek mümkün değildir. “Devlet kumaş, ayakkabı üretmez”le başlayan ideolojik müdahaleden ülkenin pek çok temel üretim malını da üretmesine gerek olmadığı sonucuna çok hızlı geçilmiştir. Ülke bağlamında yapılanmış, sektörel, coğrafi önceliklerinde toplum çıkarlarının ağırlığını taşıyan, bir iç tutarlılığı, ölçek referansı olan bir yapıdan temel koordinatları muğlaklaşmış, ölçek referansı kalmamış, piyasa irrasyonelitesinin uç örneklerini barındıran bir yapıya geçilmiştir. Bugün akıl sınırlarını zorlayan tuhaflıktaki sanayi üretim yapısı, doğrudan Türkiye’nin emperyalist-kapitalist sistem içindeki yerinin yansımasıdır, kapitalizm koşullarında düzeltilebilmesi, iyileştirilmesi mümkün değildir.

Öneriler

- Türkiye’nin sanayileşmeye dayalı bir kalkınmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Eşitsizliklerin giderilmesi, emekçi yığınların, toplumun refahının artırılmasının önkoşullarından biri, güçlü bir sanayi hamlesinin yapılmasıdır. Piyasanın herhangi bir formunun korunduğu bir ekonomik düzende güçlü bir sanayi atılımının hayata geçirilmesi bugünün dünya koşullarında mümkün değildir. Türkiye’nin kaynakları ve tüm eklektik yapısına rağmen sanayi üretim altyapısı, bir sanayi atılımı için yeterli potansiyeli taşımaktadır.
- Türkiye’nin potansiyelinin hayata geçirildiği bir sanayileşme hamlesinin olmazsa olmazları:
 - Stratejik sektörlerden başlayarak sanayi tesislerinin devletleştirilmesi,
 - Önceliklerin/ihtiyaçların doğru saptanması, kaynakların toplum yararına en etkin şekilde kullanımı, ekonominin bütünüyle uyum için merkezi planlama yapılması,
 - Sanayi üretimde doğrudan ve dolaylı tüm boyutlarıyla dışa bağımlılığa son verilmesi,
 - Toplumsal gereksinimlerle uyumlu, ülkenin sanayi üretimde kendine yeterli hale gelmesini hedefleyen bir yeniden yapılanma, dönüşüm: Sanayi üretimin sektörel kompozisyonunun değişimi.
- Türkiye’de sanayi üretimin yeniden yapılanmasında, sektörel kompozisyonun değişiminde iki ana eksen belirlenebilir:
 - Beslenme, barınma, giyinme, eğitim, sağlık, ulaştırma, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar olmak üzere temel ihtiyaçların ücretsiz ya da düşük maliyetle karşılanmasına yönelik maddi üretimin güvence altına alınması. İnşaat malzemeleri ve ekipmanları, tarımsal üretim ve gıda sektörü, tekstil sektörü, taşıma/ulaştırma araçları ve ekipmanlarının üretimi, mobilya, beyaz eşya vb. temel tüketim malları gibi başlıklarda Türkiye’nin üretim kapasitesi, piyasanın bozucu etkilerinin devre dışı bırakılması koşuluyla, temel ihtiyaçların insana yakışır bir nitelikte karşılanması için yeterlidir. Enerji, hammadde, yatırım malı, ara malı ithalatı, finansman kaynakları, yabancı sermaye kontrolü gibi mekanizmalar üzerinden değişik biçim ve düzeylerde kurulan dışa bağımlılık mekanizmalarının aşılmasını kolaylaştıracak ve

hızlandıracak en önemli unsur, Türkiye büyüklüğünde bir ülkede toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıyla ulaşılabilecek iç pazar ölçeğidir.

- Dışa bağımlılığın azaltılması ve sanayi üretim altyapısının güçlendirilmesine yönelik ağır sanayi üretim kapasitesinin artırılmasından başlayan bir yatırım hamlesi: Rafineri, petrokimya, demir-çelik başta olmak üzere üretim malları kapasitesi artırılması, sanayi üretiminde bu alanlarda ülkenin kendine yeterli hale gelmesi sağlayacaktır. Türkiye ölçeğinde ve sanayi üretim yapısında bir ülkede ana girdi durumundaki petrokimya, demir-çelik gibi ürünlerin tüketimlerinin üçte ikisine ulaşan oranlarda ithalatla karşılanması uluslararası ve yerli tüketicilerin kârlarını artırmakta, ülkeyi büyük bir yıkıma uğratmaktadır. Artan döviz ihtiyacından enflasyona pek çok sorunun kaynağında bu sektörlerdeki akıldışı yapı durmaktadır. Sadece ithalat yoluyla değil, tedarik ve finansman politikaları, kritik ürün gruplarında büyük kapasite eksikleri bulunurken standart ürünlerde oluşan kapasite fazlasıyla şekillenen ihracat stratejisi nedeniyle de yaratılan tahribat her geçen gün derinleşmektedir. (En çarpıcı örneklerden biri en yüksek ithalat kalemlerinden demir-çelikte yurtiçinde kullanılan yassı ürünlerin yarıdan fazlası ithal edilirken, uzun ürünlerde kapasite fazlası bulunması ve ne pahasına olursa olsun dünyanın dört bir yanına ihracat yapılmasıdır. Hatta yassı ürünlerde de vasıflı ürün kapasitesi yetersiz kalmakta, standart yassı ürün ihracatı yapılırken daha ileri ürünler ithal edilmektedir.) Ağır sanayi sektörlerine ek olarak yatırım malları üretiminde Türkiye'nin mevcut teknik/teknolojik birikimine, nitelikli emek gücüne dayanarak sıçrama potansiyeli yüksektir. Görece standardize olmuş teknolojilerden yeni teknolojilere bir dizi alanda hem üretici olarak hem de kullanıcı olarak sahip olunan birikimin daha ileri bir noktaya taşınmasının önündeki temel engel, emperyalizme bağımlılık ve sermaye sınıfının dar çıkarlarına dayalı yönelimlerdir.

Bu iki ekseninde sağlanacak gelişim sadece sanayi üretimde ülkenin kendine yeterli hale gelmesini sağlamakla kalmayacak belirlenmiş sektörlerde ihracata yönelik üretimin bir değer aktarım mekanizması olmaktan çıkıp toplumsal refah artışına katkısını artırma olanaklarını genişletecektir. Aynı zamanda bir emekçi cumhuriyetinin henüz kuruluş aşamasında emperyalist dünya tarafından kuşatılmasına, izole edilmesine engel olmak için de belirtilen doğrultuda bir sanayileşme büyük önem taşımaktadır.

- **Sanayileşme atılımının kaynakları:**

- Devletleştirmeler, merkezi planlama, toplumsal ihtiyaçlara yönelik üretim artışı, ithalat kısıtlamalarından sağlanacak değer artışı. Yukarıda belirtilen ihracat kısıtlaması getirilmesi gereken sektörlerin hammadde, ara malı ve doğrudan ve dolaylı enerji kaynakları ithalatındaki payları hayli yüksektir. Dış ticaretin kontrol altına alınması ve sanayi üretim kompozisyonunun toplumsal yarar doğrultusunda planlanmasının sağlayacağı kaynak tasarrufu sadece üretim girdilerinden oluşmamaktadır. Türkiye'deki akaryakıt tüketiminin yüzde 40'ı üretimin türevi denebilecek ticari taşımalardan kaynaklanmakta, bu taşımalarda ihracat sınırlaması getirilmesi planlanan sektörlerin yükleri önemli bir paya sahip bulunmaktadır. Hem bu yüklerin azalması hem de yük taşımacılığında demiryolu, denizyolu

gibi seçeneklerin güçlendirilmesi de eklendiğinde sanayideki dönüşümün nihai enerji talebi üzerinde güçlü bir azaltıcı etkisi olacaktır. Yine bu bağlamda enerji yoğun sektörlerde yeni gelişmekte olan teknolojilerin -yeşil hidrojen kullanımı vb.- hem sanayide hem de ulaşırmada yenilenebilir kaynaklara dayalı enerjinin kullanımı vb kaynak tasarrufunda geniş bir hareket alanı bulunmaktadır.

2020’li yıllarda demir-çelik sektörünün elektrik tüketimindeki payı yüzde 10’a ulaşmıştır. Bu payda uzun ürün üreten elektrik ark ocaklı tesislerin ve artış gösteren ihracatın etkisi yüksektir. Demir-çelik sektöründe hem bu yapının değişimi hem de vasıflı çelik üretimine yönelirken yeni teknolojilerden yararlanmanın sonucunda ülkenin toplam enerji tüketiminde anlamlı bir paya tekabül edecek, yüzde 5’lere ulaşabilecek bir tasarruf sağlama potansiyeli bulunmaktadır.

- Toplumsal öncelikler/çıkarlar doğrultusunda, bağımsız dış ekonomik ilişkilerle yapılacak ihracattan sağlanacak ek değer. Tekstil, otomotiv, beyaz eşya gibi sektörler çok büyük oranda Avrupa Birliği’nin çıkarları doğrultusunda yapılanmış ve ihracat kompozisyonları uluslararası tekellerin inisiyatifiyle belirlenmiştir. Ancak başta bu sektörler olmak üzere bir dizi sektörde Türkiye’nin ihracata konu ürünlerde yerli üretim içeriğini dolayısıyla ülkede kalan değeri artırma ve emperyalist ülkeler de dahil ülke çıkarları eksenli bir ihracat kanalı oluşturma olanağı bulunmaktadır. Mevcut durumda bağımlılığın güçlü olduğu, sosyalist bir kopuşun emperyalist pazarları kaybetmekle sonuçlanacağı düşüncesi oluşturan sektörlerin önemli bir bölümünde Türkiye’deki üretim kapasitesinin nicel ve nitel durumu alternatif pazar bulmayı, bağımsız ekonomik ilişkiler tesis ederek ihracat yapmayı mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda emperyalist ülkeler açısından da kapitalizm koşullarında uluslararası sermayeyle iç içelikten dolayı değerlendirilmesi mümkün olmayan, Türkiye’deki altyapıya yönelik mecburiyetin ülke çıkarları doğrultusunda değerlendirilmesi de mümkün olacaktır.
- Türkiye’de yerleşik uluslararası tekellerin ve yerli tekellerin ülke dışına çıkardıkları varlıkları, yurtdışı yatırımlarına el konulması, bu varlıklar ve tesislerden sağlanacak kaynak.

DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Türkiye dış ticaretinin çok büyük bölümü sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Emperyalist ilişkiler içinde şekillenmiş dış ticaret yapısı, ithalat bağımlılığını artırmış, ihracatın ülke çıkarlarından ziyade uluslararası sermayenin öncelikleri ve çıkarları doğrultusunda gelişmesine yol açmıştır. Sanayi üretimde toplum yararına dönüşüm aynı zamanda dış ticaretin de kontrol altına alınmasıyla paralel ilerleyebilecek bir süreçtir.

- Dış ticaret devlet denetimine alınacak, tüm dış ticaret hareketleri kontrol edilecektir. Bu doğrultuda sanayi ihracat stratejisinin, ithalat düzeyi, teknik/teknolojik koşullar, uluslararası ilişkiler ve dayanışma, toplumsal faydası değerlendirilerek oluşturulması hedeflenebilir. Demir-çelik ürünleri, plastik ürünleri, ağaç ve kâğıt ürünleri, çimento gibi enerji ve/veya hammadde, ara malı ithalat bağımlılığı çok yüksek sektörlerde hızlı bir şekilde ihracata dayalı yapıdan uzaklaşılması önemli bir kaynak tasarrufu sağlayacaktır. Karmaşık mekanizmalarla değer aktarımının yüksek olduğu otomotiv, makine, elektrikli teçhizat gibi sektörlerde, emperyalist ilişkilerin, uluslararası

değer zinciri yapılanmasının dışına çıkılması, toplumsal fayda gözetilerek yeni ihracat stratejisi oluşturulması da yine kaynak geliştirme açısından önemli bir olanaktır.

- Gümrük Birliği Anlaşması başta olmak üzere emperyalizme bağımlılığı artırıcı tüm anlaşmalar, uluslararası emperyalist kuruluşlarla ilişkiler sonlandırılacaktır. Sanayi üretim yapısının emperyalizme bağımlılığı artırıcı doğrultudaki dönüşümünde en büyük etkiyi yapan Gümrük Birliği Anlaşmasının sonlandırılmasının sağlayacağı faydalar, doğurabileceği pazar kaybının çok ötesindedir.
- Zorunlu enerji kaynakları, hammadde, ara malları, yatırım malları ithalatında Türkiye ölçeğinin, dostane ilişkilerin avantajı kullanılarak uzun vadeli ve düşük maliyetli alım koşulları sağlanması mümkündür.

TÜRKİYE'DE ENERJİNİN DURUMU

- Türkiye'nin toplam nihai enerji talebi 2001 yılından bu yana iki kattan fazla artış göstermiştir. 2023 yılı itibarıyla enerji arzı içinde fosil yakıtlar (petrol ve türevleri, doğalgaz ve kömür) %82, yenilenebilir enerji kaynakları %18 pay almaktadır. Enerji talebinin yaklaşık %79'u tamamı fosil yakıtlardan oluşan ithal enerji kaynaklarıyla karşılanmakta ve enerji ithalatı Türkiye'nin dış ticaret açığının önemli bölümünü oluşturmaktadır. Ham petrolün %87'si, doğalgazın %98'i ve kömürün %61'i ithal edilmektedir. 2023 yılında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretimin tarihi zirveye ulaşmasına rağmen ithal kaynakların payında 2000'lerin başından bu yana kayda değer bir düşüş görülmemiştir.
- 2023 sonunda Türkiye'nin toplam enerji arzının %25,3'ü kömür, %30,2'si petrol, %26,2'si doğalgaz ve %18,3'ü yenilenebilir ve diğer kaynaklardan oluşmaktadır. 2000'lerin başından bu yana kömürün payı 4 puan, petrolün payı 12 puan azalırken, doğal gazın payı 11 puan artmıştır. Yenilenebilir kaynakların payında ise 5 puan artış olmuştur. Hızla artan enerji talebinin karşılanmasında petrolün yerini doğalgazın ve kısmen yenilenebilir kaynakların alması dışa bağımlılığın azalmayıp şekil değiştirmesi sonucunu doğurmuştur.
- Diğer taraftan son 20 yılda maliyetleri giderek azalan yenilenebilir enerji kaynakları, özellikle rüzgâr ve güneş enerjisi Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığının azaltılması için önemli bir potansiyel haline gelmiştir. Her iki kaynak da rasyonel bir talep planlamasıyla birlikte Türkiye'nin gelecekteki enerji ihtiyacının büyük bölümünü karşılayabilecek yeterlilikte bulunmaktadır.
- Yenilenebilir enerji kaynakları genellikle elektrik enerjisine dönüştürülerek kullanılmaktadır. Dolayısıyla, enerji tüketiminde fosil yakıtların yerini elektriğin alması, yani elektrifikasyon, enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için başlıca strateji olarak değerlendirilebilir. Halihazırda elektrik enerjisi Türkiye'nin enerji talebinin ancak %20'sini karşılamaktadır. Dünya ortalamaları da benzer seviyededir. Gelişmekte olan teknolojiler sanayi, ulaştırma ve ısıtmada elektrik kullanımına ilişkin çeşitli alternatifler sunmaktadır. Önümüzdeki 20 yılda elektriğin nihai enerji tüketimindeki payının %50 ve üstündeki seviyelere ulaşabilmesi mümkündür.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının yeni bağımlılıklar yaratmayacak şekilde değerlendirilmesi bu bağlamda hayati önem taşımaktadır. Halihazırda yenilenebilir enerji teknolojilerinde ve

ekipmanların yapımında kullanılan nadir minerallerin temininde yaşanmakta olan uluslararası rekabet ekipmanların ve madenlerin yerli üretimine yönelik strateji ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Halihazırda yenilenebilir enerji ekipmanlarında Türkiye'nin önemli sayılabilecek üretimi olmasına rağmen, bu alanda bağımsızlıktan söz edilebilecek noktada değiliz.

- Dolayısıyla, arz tarafındaki stratejilerden daha önemlisi enerjideki talep yapısının mercek altına alınması ve toplumsal refahı sağlarken enerji tüketiminin mümkün olan en düşük seviyede tutulabilmesi, yani enerji verimliliği önem kazanmaktadır.
- 2023 yılı itibarıyla Türkiye'nin nihai enerji kaynakları tüketiminin %30,3'ü sanayi, %27,4'ü ulaştırma, %21,8'i konut, %10,5'i ticaret ve hizmetler, %4,5'i tarım ve hayvancılık, %5,4'ü enerji dışı kullanımlardan (çoğunlukla petrokimya) oluşmaktadır.
- Enerji tüketiminde sanayi yalnız doğrudan payıyla değil, aynı zamanda tetiklediği hizmetler ve taşımalarla da öne çıkmaktadır. Bu şekilde değerlendirildiğinde enerji tüketiminin neredeyse yarısının sanayi kaynaklı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, yukarıda ele aldığımız sanayi politikaları enerjinin rasyonel kullanımı açısından kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda yukarıda söz ettiğimiz elektrifikasyon da enerji verimliliğinin sağlanması açısından kilit role sahiptir.
- Ulaştırma enerji tüketiminde, özellikle petrol ürünleri tüketiminde önemli paya sahiptir. Ulaştırmanın ve özellikle ticari ürün taşımalarının karayolundan deniz ve demiryoluna kaydırılması, yine yukarıda ele alınan sanayi stratejisi çerçevesinde hacimli ve gereksiz taşımaların azaltılması enerji tüketimindeki artışın durdurulmasında önemli rol oynayacaktır. Yolcu taşımacılığında raylı sistemlere dayalı toplu taşımaya yönelim ve kent planlamasıyla karayolu taşımacılığına ihtiyacın azaltılması önem taşımaktadır. Türkiye'de bireysel otomobil sahipliği benzer gelişmişlik düzeyindeki ülkelere kıyasla düşük seviyededir. Politikaların bunu artırmaktan ziyade paylaşımlı sistemlerin geliştirilmesi ve elektrikli binek araç kullanımının teşvikini içermesi önemlidir.
- Diğer taraftan konutlarda da enerji tüketimi giderek artmaktadır. Konutlarda en fazla tüketilen enerji kaynağı %53'le doğalgazdır. Konutların yaklaşık üçte biri katı yakıtlarla çalışan sobalarla ısıtılmaktadır. Bu konutların ivedilikle daha sağlıklı ısıtma sistemlerine (ısı pompası, elektrikli kombi, mümkün değilse doğalgaz) geçişi sağlanmalıdır. Konutlarda oldukça verimsiz olan enerji tüketimine ilişkin başlıca sorun yapıların önemli bölümünün ısı ve su yalıtımından yoksun olması, sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi sorunların hanelerin üçte birini etkilemesidir. Konutlar için geliştirilecek enerji politikalarının barınma hakkını içeren konut politikasıyla bir arada ele alınması, enerji tüketiminin bu çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu alanda yalnız enerji tüketimine yönelik, bütünlüklü olmayan bireysel müdahaleler hem yetersiz kalacak hem de parasal kaynak israfına yol açacaktır.
- Enerji başlığında ele alınması gereken diğer bir sorun, enerji tüketiminin iklim değişikliğine olan etkisidir. Türkiye'nin sera gazı salımının %74'ü enerji kaynaklıdır. İklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkelerden biri olan Türkiye'nin yukarıda önerilen ekseninde bir enerji dönüşümüne yönelmesi sera gazı salımı ve hava kirliliğini de azaltacaktır.
- Yapılan çalışmalar, rasyonel talep planlamasını merkeze alan söz konusu enerji dönüşümünün önümüzdeki 20 yıl içinde Türkiye'nin toplam enerji tüketimini azaltırken, toplumsal refahı

artırabilmesinin ve sera gazı emisyonlarını sıfıra yakın seviyeye getirmesinin mümkün olduğunu gösteriyor. Söz konusu dönüşümün önemli bölümünün enerji depolama ve dijitalleşme teknolojileriyle desteklenerek mevcut ve yaygın kullanımda olan teknolojilerle yapılabilmesi mümkün. İhtiyaç duyulacak yeni yatırımların ise büyük ölçüde akılcı bir kaynak planlaması ile birlikte mevcut sistemin devamına tahsis edilecek kaynakların dönüşüme aktarılması yoluyla finanse edilebilmesi mümkün.

EK-3 KURTULUŞ VE YENİDEN KURULUŞ İÇİN TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: SAĞLIK POLİTİKASI

Genel Sağlık-İş

GİRİŞ

Cumhuriyetimizin kamucu, halkçı ve sosyal devlet karakteri, son yıllarda uygulanan piyasacı sağlık ve sosyal hizmet politikaları nedeniyle ciddi biçimde aşınmıştır. Siyasi iktidar, sağlık ve sosyal hizmetleri kamu yararı temelinden uzaklaştırarak özel sektör mantığına göre yeniden şekillendirmiş, kamu kurumlarını sermayeye teslim etmiştir.

Sağlık sistemi, bir hak olmaktan çıkarılmış, parayla alınıp satılan bir meta haline getirilmiştir. Hastalar “müşteri”, hastaneler “ticarethane”, sağlık emekçileri ise sistemin “köle”si konumuna itilmiştir. Bu yaklaşım, Cumhuriyetin temel ilkeleriyle, yani eşit yurttaşlık, sosyal adalet ve kamusal hizmet anlayışıyla tamamen çelişmektedir.

1. TÜRKİYE’NİN KAYNAK POTANSİYELİ

Türkiye, ekonomik ve toplumsal kalkınmasını sağlamak için gerekli tüm doğal kaynaklara, insan ve üretim kaynaklarına sahiptir.

İnsan kaynağı: Genç ve üretken nüfus, bilimsel ve teknik eğitim kapasitesiyle yüksek potansiyele sahiptir.

Doğal kaynaklar: Tarımsal üretimden enerji kaynaklarına, madenlerden su varlıklarına kadar geniş bir çeşitlilik sunmaktadır.

Jeopolitik konum: Üç kıtanın kesişim noktasındaki stratejik konum, ticaret, sanayi ve enerji açısından büyük avantaj sağlamaktadır.

Ancak bu kaynaklar, kamu yararı yerine rant ve özel çıkar odaklı politikalarla yönetilmektedir. Ülkenin tüm bu zenginliklerinin yeniden halkın hizmetine sunulması, Cumhuriyetin kurucu ilkelerine dönüşün en somut gereğidir.

2. SAĞLIKTA PİYASACI POLİTİKALAR VE ŞEHİR HASTANELERİ MODELİ

Son yıllarda yürürlüğe konan şehir hastaneleri modeli, kamu kaynaklarının özel şirketlere aktarılması anlamına gelen bir yap-işlet-devret sistemidir.

Bu model sonucunda:

Pek çok devlet hastanesi kapatılmış, şehir hastanelerine yönlendirme yapılmıştır.

Kamu kaynakları, kira ve işletme bedelleri adı altında uzun vadeli taahhütlerle özel sermayeye aktarılmıştır.

Bu kaynaklarla yüzlerce yeni devlet hastanesi yapılabileceği, mevcut hastanelerin modernizasyonunun tamamlanabileceği ve binlerce sağlık personelinin istihdam edilebileceği açıktır.

Dolayısıyla, halkçı, ulusal ve kamucu bir sağlık sisteminin yeniden tesis edilmesi, toplumsal refahın önkoşuludur.

3. SGK ÜZERİNDEN ÖZEL HASTANELERE YAPILAN ÖDEMELER

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), özel hastanelerle yaptığı anlaşmalarla milyonlarca TL’yi bu kurumlara aktarmıştır. Böylece vatandaşın kamu hastanelerinde alması gereken sağlık hizmeti, özel hastaneler üzerinden “paralı bir biçimde” sunulmaktadır.

Kamu-Özel İşbirliği (KÖİ) / Şehir Hastaneleri modeli:

Devletin kendi hastanelerini inşa edip işletmesi yerine özel şirketlere uzun vadeli kira ve hizmet garantileri vermesi, kamu kaynaklarının sistematik biçimde özel sektöre aktarılmasının en belirgin örneğidir. Bu modelde şirketler hem kira hem de hizmet bedeli olarak milyarlarca lira kamu bütçesinden pay alır.

Vergi indirimleri, teşvikler ve muafiyetler:

Özel hastanelere tanınan vergi avantajları, verilen yatırım teşvikleri ve kamusal arazilerin düşük bedellerle tahsisi, iktidarın yandaşlarına dolaylı destek mekanizmalarıdır.

Sağlık hizmetinin ticarileştirilmesi:

Kamu hastanelerinin performans sistemiyle piyasalaşması, sağlık çalışanlarının emeğinin de “hizmet üretimi” üzerinden ölçülmesi, özel sektörün lehine bir dönüşüm yaratmıştır.

Sonuç olarak:

Kamu kaynaklarının özel hastanelere aktarılması, halkın vergilerinin kamusal sağlık sistemini güçlendirmek yerine sermayeye yönlendirilmesi anlamına gelir. Bu durum, **sağlık hizmetlerine erişimde eşitsizlikleri derinleştirir**, kamu hastanelerinin kapasitesini zayıflatır ve **sağlığı bir hak olmaktan çıkarıp bir meta haline getirir**.

Sosyal Güvenlik Kurumu, 2023 yılında sağlık harcamaları kapsamında 553 milyar 143 milyon TL harcamış; bu tutarın yüzde 66,4’ünü tedavi giderleri oluşturmuştur.

Bu tutar içinde özel hastanelere yapılan ödeme 34 milyar 525 milyon TL olarak belirtilmiştir.

Özel hastanelerdeki birim hasta başı ödeme 2012-2024 arasında yaklaşık %940 oranında artmıştır.

Şehir hastaneleri kapsamında, 2020 yılında kira + hizmet bedeli toplamı 8.738. 868.650,60 TL olarak gerçekleşmiştir.

4. KAMUCU SAĞLIK SİSTEMİ VE SOSYAL DEVLETİN YENİDEN TESİSİ

Cumhuriyetin kuruluş felsefesi, eşit yurttaşların sosyal haklarını güvence altına alan kamucu bir devlet anlayışına dayanır.

Bugün bu anlayışın yeniden hayata geçirilmesi için:

- Sağlık hizmetleri tamamen kamusal temele oturtulmalı; özel sektörün belirleyici rolü son bulmalıdır.
- Şehir hastaneleri tamamen kamuya devredilmeli, kamu zararına neden olan sözleşmeler iptal edilmelidir.
- Koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilmeli; yurttaşın yaşam hakkı temel bir devlet sorumluluğu olarak ele alınmalıdır.
- Sağlık bütçesi, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleriyle yeniden düzenlenmelidir.

5. GENEL SAĞLIK-İŞ'İN TUTUMU VE ÇAĞRISI

Genel Sağlık-İş olarak bir kez daha açıkça ilan ediyoruz:

- Halkın sağlığından kesilen her kuruşun hesabı verilmelidir.
- Sarayın şatafatına ve yandaş harcamalara kaynak aktarmaktan vazgeçilmelidir.
- Bütçenin tek sahibi halktır. Bütçe; yurttaşın sağlığı, eğitimi ve sosyal hakları için kullanılmalıdır.
- Sağlık hakkı kutsaldır; hiçbir siyasi iktidarın tasarruf malzemesi olamaz.
- Cumhuriyetin ulusal, kamucu, halkçı politikaları yeniden hayata geçirilmelidir.

SONUÇ

Cumhuriyetimizin yüz yılı geride kalırken, ülkemizin kurtuluşu için en büyük güç kendi kaynaklarımız ve halkımızın emeğidir.

Türkiye, üreten, paylaştan ve halkın yararına yöneten bir devlet anlayışına yeniden kavuşmalıdır.

Bu rapor, Cumhuriyetçi, halkçı ve sosyal bir Türkiye'nin yeniden inşası için bir çağrıdır.

EK-4 IMF VE DB TARIM PROGRAMLARI VE TÜRKİYE’NİN BAĞIMLILIKTAN KURTULUŞ YOLU

Oğuz Oyan

21. Yüzyılın şafağında IMF ve DB’nin Türkiye’de istikrar ve yapısal dönüşüme yönelik programları 9 Aralık 1999 tarihli Niyet Mektubu ile başladı. Yürürlüğe giriş tarihi olan 1 Ocak 2000’den itibaren alınırsa tam 26 yıl öncesinden geliyor. Birçok düzenlemesi artık tarihi değerde olsa da tarıma ilişkin kimi araçları ve müdahalelerinin sonuçları etkisini sürdürmeye devam ediyor.

KOŞULLAR 1990’LARDA HAZIRLANDI

Gerçekte 2000’li yılların hazırlığı 1990’larda yapılmıştı. Dünya ölçeğindeki değişim, GATT denilen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması’nın 1994’te WTO’ya yani Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) dönüştürülmesiyle başladı. DTÖ’nün ilk işi, GATT döneminde başlatılan “Tarım Anlaşması” koşullarını üye ülkelere dayatmak için harekete geçmek olmuştu. “Üçüncü Gıda Rejimi”nin yani gıda emperyalizminin temel müdahale aracı olan bu “Tarım Anlaşması”, tarımda korumacılıktan, ihracat desteklerinden ve en önemlisi iç tarımsal desteklerden vazgeçme veya bunları esaslı ölçüde sınırlandırma dayatmaları getirdiği için tarımsal ekonomilerini yeterince geliştirememiş çevre ülkeleri bakımından yıkıcı sonuçlar doğurabilecekti. Bu nedenle çok büyük tepkilere neden oldu ve bu şekliyle tam olarak gerçekleşemedi. Bunun yerine ikili anlaşmalarla, IMF/DB gibi uluslararası finans kuruluşlarının programlarıyla veya çok uluslu ekonomik örgütlenmeler (AB, NAFTA) aracılığıyla yürürlüğe sokulmaları hedeflendi ve büyük ölçüde başarıldı.

Türkiye, uluslararası finans kuruluşlarının programları üzerinden “Üçüncü Gıda Rejimi” çerçevesi içine alınmaya çalışıldı. Bunun ilk alıştırması da 1990’larda yapıldı. 1994’te IMF ile başlatılan ama iktidar koalisyonlarının sık değişmesi nedeniyle uzun ömürlü olmayan istikrar programını daha esaslı iç müdahaleler izledi: 1996-2000 dönemini kapsayan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çiller Hükümeti tarafından IMF telkinlerine uyularak hazırlandı. Bu Planda 2000’lerde uygulanacak olan Doğrudan Gelir Desteği (DGD) modelinin ayrıntılı önerileri bulunmaktaydı. 1996 yılında AB ile yapılan Gümrük Birliği (GB) düzenlemesi de “tarımda liberalizasyonun” önemli bir düzeneği idi. Esasen, GB’nin tarım ürünlerini kapsamadığı iddiası, ancak kısmen geçerliydi. 1998 yılında ise herhangi bir ekonomik gerekçesi olmaksızın IMF ile Yakın İzleme Anlaşması imzalanacak ve IMF’ye birçok “reforma” müdahil olma olanakları tanınacaktı. Sosyal güvenlik sisteminin bugün dahi sancıları süren piyasacı yönde reforme edilmesi de bu dönemin ürünlerinden biriydi.

2000’LER: EN KAPSAMLI YAPISAL DÖNÜŞÜM TARIMDA

Niyet Mektubu’nun yapısal dönüşüm tarafından, özellikle de Tarımda Reform Uygulama Programından (TRUP) Dünya Bankası (DB) sorumluydu. Yapısal dönüşümler bağlamında KİT’lerin özelleştirilmesi de en çok tarımı ilgilendirmekteydi, çünkü tarıma girdi (gübre, yem, ilaç, tohum, damızlık) üreten, kredi desteği veren ve tarımsal desteklemede rol oynayan KİT’lerin ve Tarım Satış Kooperatif Birliklerinin (TSKB) hepsi topun ağzına konulacaktı.

Tarıma ilişkin daha hızlı bir altüst oluş ise DGD modelinin henüz 2000’de bir pilot uygulamayla başlatılıp 2001’den itibaren de tüm ülkeyi kapsamasıydı. DGD modeli, tüm desteklerin tasfiye edilip yerine sisteme kayıtlı çiftçilere **geçici** bir doğrudan gelir desteği verilmesi anlamına geliyordu. Mülkiyet esaslı olduğu için birçok çiftçi destekleme dışına itiliyordu. Ayrıca büyük işletme sahipleri kollanmış olduğu için tarımdaki eşitsizlikleri pekiştirici, üst sınırı (200 dönüm ve sonradan 500 dönümü) aşan büyük mülkiyetleri resmen veya hülle yoluyla parçalayıcı etkiler taşıyan bir destekleme modeli dünyada örneği görülmemiş bir hız ve yaygınlıkta Türkiye laboratuvarında uygulanmış oluyordu. Öyle ki henüz 2002 yılında DGD ödemelerinin toplam destek harcamaları içindeki payı yüzde 69 oranına ulaşmıştı ve bu pay 2003’te rekor düzey olan yüzde 81’e kadar çıkacaktı! Uygulama 2007 yılında sonlandırılacak (gecikmeli olduğu için ödemeler 2009’a kadar sürecek) ama bu arada yürürlükteki destekleme modelinin tahrip edilmesi görevi “başarıyla” tamamlanmış olacaktı.

Tarıma böylesine bir müdahale dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemişti (Meksika’da DGD uygulaması çok daha dar kapsamlı olarak uygulanabilmişti). IMF-DB programı gerçi 57. Hükümet (Ecevit Koalisyonu) döneminde başlamış, birçok yasal düzenleme (15 günde 15 yasa) yapılmış ve DGD uygulaması 2000-2002 döneminde yürürlüğe konulmuştu ama özelleştirmelerin hız kazanması, IMF programına aşırı sadakatle bağlı ve üstelik koalisyonlara özgü iç fren-denge düzenekleri hiç olmayan AKP döneminde olmuştu. 2004-2009 döneminde 30 milyar doları aşkın özelleştirme yapılmıştı bile ve bunlar tarıma dönük girdi/destek kurumlarını tasfiye etmeye yeterli olmuştu. Bu arada TSKB’lerin iplik fabrikası, pamukyağı kombinası gibi ileri sınıai kuruluşlarını ve Tarışbank gibi finans kuruluşlarını tamamen tasfiye eden, ürün alım dönemlerinde devletin mali desteklerini sonlandırarak TSKB’lerin destekleme işlevlerini de büyük ölçüde aşındıran hatta sona erdiren DB güdümlü bir yasa da Haziran 2000’de yürürlüğe girmişti. Böylece kamunun mali desteklerinden yasa gücüyle yoksun bırakılan TSKB’lerin, özelleştirilen KİT’lerle birlikte destekleme alımı ve fiyat regülasyonu alanlarındaki olumlu katkılarına son verilmişti. Tarım korumasız bir biçimde tamamen dışa açılmıştı.

PROGRAM RESMEN BİTİYOR AMA FİİLEN SÜRÜYOR

Şubat 2005’te biten IMF programı Mayıs 2008’e kadar (hiçbir ekonomik gerekçesi olmadan ama mali emperyalizmin AKP’ye siyasi desteği bağlamında) uzatılmıştı. Ancak tarım programının yerine yeni bir şey konmadığı için 2008 sonrasında da bu programın tortuları kalıcı olacaktı. Neydi bu tortular?

- Tarıma yönelik destek kurumları (KİT, TSKB ve çeşitli tarımsal kooperatifler) artık sahnede olmayacaktı.
- Özelleştirilmesi tamamlanamayan Ziraat Bankası’nın kredi havuzu ise daha fazla tarım dışına döndürülecekti. Tarımsal kredilerin ZB toplam kredi hacmindeki payı yüzde 22’ye gerileyecek ve tarımsal kredilerin faiz vb. maliyetleri de çok yükselecekti.
- Tarımsal desteklerin eski biçimleri kısmen de olsa geri dönecekti; alan bazlı destekler (DGD türü ama kişiye/mülkiyete değil tarımsal faaliyete bağlı destekler) bir şekilde sistem içinde tutulacaktı.
- 2000’lerdeki dönüşümün en yıkıcı ve kalıcı etkisi ise tarıma dönük desteklerin köklü bir biçimde azaltılması olacaktı. 2006 yılında AKP’nin IMF gözetiminde çıkardığı Tarım Kanunu, sözde bir alt limit koyarak desteklerin sürmesini güvenceye alır gibiydi. Buna göre, tarımsal destekler

GSYH'nin yüzde 1'inden az olamayacaktı. Bunu “demek ki daha fazla olabilir” diye iyimser şekilde yorumlayanlar yanıldıklarını kısa sürede anlayacaklardı. Bu aslında bir tavandı! İlk yıllarda bu oranın yarısı civarında bir destek bütçesi ayrılırken, son yıllarda bu destek binde 2 dolaylarına gerileyecekti! Tarım desteği/GSYH oranı 2024 için 91,5 milyar TL/44.587 milyar TL= %0,21 düzeyinde kalacaktı. Ancak bundan daha anlamlı bir oranlama, tarımsal desteklerin tarımsal katma değer içindeki payı bakımından yapılmaktadır. Buradan bakıldığında daha vahim bir durumla karşılaşmaktadır. Tarımsal desteklerin tarımsal katma değere göre oranı 2020'de yüzde 6,2 gibi zaten çok düşük bir düzeydeyken, 2021'de bunun yüzde 5,7'ye ve izleyen yıllarda yüzde 3'ler platosuna indiği ve nihayet 2024'te yüzde 3,5 düzeyine kadar gerilediği görülmektedir. Geleceğe dönük iyimser bir beklentinin olmadığını da bize 12. Kalkınma Planı (2024-2028) söylemektedir. Bu planın (s. 104) söz konusu oran için 2028 yılı öngörüsü yüzde 5'ten ibarettir ki bu gidişle ivmenin tekrar yukarı döndürülmesi zor görülmektedir.

Şu saptama yapılabilir: Türkiye'de uygulanan “destek aşındırıcı” tarım programı amacına ulaşmış ve tarımsal desteklerin tarımsal katma değere oranı yüzde 3'ler seviyesine geriletilenmiştir. Türkiye'ye destekleri azaltmasını söyleyen gelişmiş ülkelerde ise (ki bunlar DTÖ'nün Tarım Anlaşması'nın mimarlarıdır) tarımsal katma değer yarısına yakını tekrar tarıma destek olarak döndürülmektedir. Amaç çiftçiye yaşatılabilmek ve tarımda gıda egemenliğinin daha fazla gerilemesini önlemektir. Yürürlükteki 12. Kalkınma Planının geleceğe dönük umutlu bir öngörü içinde olamaması da Türkiye tarımının ve çiftçisinin acze düşürülmesinin bilinçli politikaların eseri olduğunun bir başka kanıtıdır. Bu yıkım politikalarında en büyük sorumluluk bu programa en uzun süre sadık kalan AKP iktidarındadır.

BAZI SONUÇLAR

2000'li yıllarda Türkiye tarımını sürüklediği yer bakımından şu sonuçların altı çizilebilir:

1. Tarımsal desteklerden yoksun bırakılan çiftçi artan oranda mali sistemden ipotekli borç almaya yönelmektedir. Çiftçi borçları 2025'te 1,2 trilyon liraya dayanmış ve bu çiftçinin üretim araçlarını yitirdiği bir mülksüzleşme girdabına yol açmıştır.
2. 2001'den itibaren DGD etkisiyle üretim dışında bırakılan alanlar sorunu kalıcı olacaktır. 35 milyon dönüme ulaşan bu alanların üretime kazandırılması için 2025 yılında başlatılan bir uygulamayla 2 yıldır ekilmeyen tarım alanlarının mülkiyet sahibinin rızası aranmaksızın kiraya verilmesi gibi bir Ortaçağ pratiğine dönüş hamlesidir; ama aslında hem bir çaresizliğe hem de büyük kapitalist işletmeciliğin teşvikine denk düşmektedir.
3. Tarımdan kopuşlar 3 milyonu aşkın çiftçinin tarımsal üretimi terk etmesiyle yeni bir boyut kazanacaktır. Tarımdaki istihdamın yaş ortalamasının 57'yi aşması ise, gençleri tarımda tutamamak bakımından bir geleceksizliğe işaret etmektedir. Bunun arkasında tarımın ve kırsal yaşamın destek dışı bırakılması bulunmaktadır.
4. Girdiler bakımından dışa bağımlılığı iyice artan ve dünya tarım tekellerinin tam güdümüne giren Türkiye tarım sektörü, nihai tarım ürünleri bakımından da bu dönemde net ithalatçı bir konuma gelmiştir.

5. En kötüsü de şudur: Tekelci piyasalarda belirlenen girdi fiyatları üzerinde ne tarımsal üreticinin ne de onun (varsa) kooperatif örgütünün herhangi bir müdahale olanağı kalmamıştır. Devlet kurumlarının koruyucu/fiyat düzenleyici müdahaleleri de gündem dışıdır. Çiftçinin ürettiği ürünü sattığı piyasada da fiyatları etkileme gücü yoktur. Orada da alıcı tekelleri (içerde zincir marketlerin temsil ettiği oligopson piyasaları, dışarda -fındık, çekirdeksiz kuru üzüm, incir-büyük alıcıların fiyat dayatma güçleri) veya sözleşmeli tarım firmaları hâkim konumdadır.

Sonuçta çiftçi üretirken de satarken de zayıf konumdadır. Eline geçen fiyatlar maliyetini çoğunlukla karşılayamamakta, kendi aile işgücünün maliyetini bile fiyata tam yansıtamamaktadır. Buna karşılık, başta yüksek ulaşım giderleri ve zincirleme ticari kâr marjları gibi çeşitli nedenlerle çarşı pazarda satılan tarımsal ürünlerin fiyatları ile üreticinin eline geçen fiyatlar arasındaki bağ kopmaktadır. Üretici emeğinin karşılığını alamazken yoksullaştırılmış bulunan geniş kentli tüketici kitlesi için de birçok tarım ürünü ulaşılamaz duruma gelmektedir.

Bu kısır döngülerin bugünkü kapitalist piyasa koşulları altında ve bugünkü iktidar yapısında çözümü yoktur.

NELER YAPILABİLİR?

- 1) Mevcut tarım politikalarını köklü bir biçimde değiştirmeye yönelebilmek için ilk koşul siyasidir. Bu tür bir dönüşümün doğuracağı büyük dış tepkilere karşı kararlı bir mücadeleyi göze alacak bir iktidar yapısı gerekir. Böyle bir iktidar sadece tarım değil, tüm ekonomik politikalarda bağımsızlığı benimsemek zorundadır. Böyle bir iktidar ancak güçlü bir halk desteğiyle ayakta durabilir. Hatta uluslararası desteklere de ihtiyaç duyabilir.
- 2) Tarım alanında gıda egemenliğinin benimsenmesi esas meseledir. Tarımsal destekleme modelleri bu amaca yönelik olmalı, arz açığı olan stratejik ürünler özellikle desteklenmelidir.
- 3) Ancak gıda egemenliğinin tek meselesi dış ticari ilişkiler değildir. İkinci mesele, ülke çiftçisinin yeniden üretime dönmesini ve kalıcı olmasını sağlamaktır. Çiftçi ailesinin kırsalda ve tarımsal üretimde kalmasını sağlamak için onun emeğinin karşılığını alabilmesini, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik koşullarının güvenceye alınması gerekecektir. Bu büyük bir toplumsal dönüşümdür.
- 4) Çiftçiye yapılan bugünkü güdük desteklerin tamamının dolaylı vergilerle geri alındığı bir sistemde gerçek anlamda “destekten” bahsetmek dahi mümkün değildir. Burada iki şey yapılmalıdır: Bir, tarımsal destekler tarımsal katma değerün üçte birinin altında kalmamalıdır; yani bugünkü destekler en az 8-9 katına çıkarılmalıdır. İki, tarımsal girdiler üzerindeki dolaylı vergiler sıfırlanmalıdır.
- 5) Çiftçinin en çok ihtiyaç duyduğu bir girdi kalemi de tarımsal kredilerdir. Gerçi asıl ulaşılması gereken hedef, çiftçinin krediye muhtaç olmayacak şekilde üretim ve dağıtım aşamalarında desteklenmesi, bu aşamalarda kendi kooperatifleri aracılığıyla sorunlarını çözmesidir. Ama bu hedefe varılana kadar kredi düzenineğin çalıştırılması gerekebilir. Bunun için bir devlet bankası olarak korunacak Ziraat Bankası'nın kredilerinin en az dörtte üçünün çiftçiye dönük olması ve tarımsal kredilerin çiftçiye negatif reel faizlerle yani önemli bir sübvansiyonla verilmesi şarttır.

Tarım Kredi Kooperatifleri de yeniden yapılandırılmalı ve Ziraat Bankası gözetiminde faaliyetlerine devam etmelidir.

- 6) Çiftçinin ürününü maliyetlerini karşılayamayan bir fiyattan satmak durumunda kalması önlenmelidir. Bu da piyasa egemenliğinden kurtulana kadar, fark ödemesi sisteminin devrede olmasını gerektirebilir. Buna göre, çiftçinin piyasada eline geçen fiyatların maliyetlerinin altında kalması durumunda aradaki fark kadar çiftçiye ödeme yapılması gerekecektir.
- 7) Bütün ürünleri kapsayacak ve çiftçi lehine çözümler üretecek bir mekanizma, çiftçinin üretim, kredi, girdi ve satış aşamalarını denetleyebileceği bir kooperatif örgütlenmesi içine girmesinin teşvik edilmesi ve bu arada TSKB gibi kooperatif kurumların yeniden yapılandırılması olacaktır.
- 8) Mutlaka devletin müdahale ettiği yeni bir girdi-üretim-pazarlama yapısının kurulmasına gereksinim vardır. Başlangıç olarak bütün özelleştirilmiş tarımsal KİT'ler yeniden devletleştirilmeli, eğer tamamen yok edilmişlerse acilen yenileri kurulmalıdır. Daha radikal düzenlemeler de bundan sonrası için devreye alınmak üzere hazırlanmalıdır.

Bütün bu düzenlemelerin yapılabilmesi ve tarımı, çiftçiyi ve gıda tüketicilerini uluslararası tekellerin ve yerli piyasanın acımasız sömürsünden kurtarabilmenin yolu, kamucu ve bağımsızlıkçı politikaları her alanda ilke edinen bir iktidar yapısının oluşturulmasından geçmektedir. Böyle bir iktidarın ise tanım gereği sermayeden bağımsız sol karakterli bir yapıda olması kaçınılmazdır.

EK-5 TÜRKİYE’NİN KAYNAKLARI: HAYVANCILIĞIN STRATEJİK ROLÜ

Veteriner Hekimler Derneği

Prof. Dr. Hazım Gökçen- Dr. Gülay Ertürk (Genel Başkan)

GİRİŞ

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girerken Türkiye’nin karşı karşıya bulunduğu temel mesele, yalnızca ekonomik kalkınma değil, aynı zamanda halkımızın gıda güvencesini sağlamak, emekçi sınıfların refahını artırmak ve ülkemizin bağımsızlığını pekiştirmektir.

Küresel kapitalist sistemin dayattığı bağımlılık ilişkileri içinde sanayi üretiminde gelişmiş ülkelerle rekabet etme şansımız sınırlıdır. Ancak Türkiye, eşsiz coğrafi konumu, dört mevsimi aynı anda yaşayan iklim çeşitliliği, bereketli toprakları, su kaynakları ve bin yılı aşkın hayvancılık geleneği ile kendi kalkınma modelini inşa edebilecek güçtedir.

Kurtuluş ve kalkınmanın en önemli dayanağı, tarım ve hayvancılığın stratejik bir devlet politikası haline getirilmesidir. Çünkü ekonomik bağımsızlık, öncelikle gıda bağımsızlığından geçer. Bugün paramız olsa bile dışa bağımlı hale gelirsek gıda bulamayabiliriz. Cumhuriyetin kuruluş felsefesine uygun biçimde, kendi kendine yeten bir ülke olmak zorundayız. Bunun yolu da hayvancılığı geliştirmekten geçmektedir.

TÜRKİYE’NİN POTANSİYELİ

Türkiye, Avrupa kıtasının tamamından daha zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Anadolu, tarih boyunca birçok evcil hayvan ırkının gen merkezi olmuş; koyundan keçiye, sığırdan tavuğa kadar yerli ırklarımız bin yıllar boyunca halkın emeğiyle şekillenmiştir. Bu genetik zenginlik, yalnızca ulusal kalkınmamız için değil, dünya için de paha biçilemez bir kaynaktır.

Bugün nüfusumuz 85 milyondur. Ancak sahip olduğumuz toprak, su ve mera varlıkları ile 200 milyona yakın insanı besleyecek kapasiteye sahibiz. Buna rağmen ithalata mahkûm hale gelmemiz, uygulanan yanlış politikaların sonucudur.

TÜRKİYE’DE HAYVANCILIĞIN GERİLEME NEDENLERİ

1. İthalata dayalı politikalar: Ucuz et ve süt sağlama gerekçesiyle yapılan ithalat, yerli üreticiyi tasfiye etmiştir.
2. Mera alanlarının daralması: Sanayileşme, imar politikaları ve yanlış arazi kullanımı meraları yok etmiş, hayvancılığın doğal dayanağını zayıflatmıştır.
3. Küçük üreticinin korunmaması: Kooperatifleşme desteklenmediği için küçük üretici piyasanın insafına terk edilmiştir.
4. Planlama eksikliği: Stratejik bir “hayvancılık master planı” olmayışı, günübirlik çözümleri beraberinde getirmiştir.
5. Küresel bağımlılık: Çokuluslu yem ve ilaç tekellerine bağımlılık, maliyetleri yükseltmiş, üretici emeğini değersiz kılmıştır.

İLAÇ VE AŞI BAĞIMSIZLIĞI: ULUSAL GÜVENLİK MESELESİ

Hayvancılık yalnızca et ve süt üretmekten ibaret değildir. Sağlıklı hayvan, sağlıklı gıda ve sağlıklı toplum demektir. Bunun temeli ise aşı ve ilaç üretiminde bağımsızlıktır.

Türkiye, dünyada kuduz aşısını üreten üçüncü ülke olma başarısını göstermiştir. Ancak bugün tablo ne yazık ki iç açıcı değildir:

- Pet aşılarının, balık aşılarının ve at aşılarının tamamı yurtdışından ithal edilmektedir.
- Büyükbaş ve küçükbaş hayvan aşılarının ancak bir kısmı ülkemizde üretilebilmektedir.
- Veteriner ilaçlarının büyük çoğunluğu dışa bağımlıdır.
- Toplamda aşıların %75'i ithal, yalnızca %25'i yerli üretimdir.

2004 yılında Manisa'daki kanatlı aşı üretim tesisinin kapatılması, bu bağımlılığın dönüm noktalarından biridir. 2011 yılında çıkarılan Veteriner Tıbbi Ürünler Yönetmeliği ile üretim yerlerine GMP (İyi Üretim Uygulamaları) şartı getirilmiş, ancak bu koşulların hayata geçirilmesi için devlet yeterli yatırım yapmamış, özel sektör ise ithalata yönelmiştir.

Sonuç: Ülkemiz, en stratejik alanlardan biri olan hayvan sağlığı ürünlerinde tamamen dışa bağımlı hale gelmiştir. Bu durum yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ulusal güvenlik riskidir. Çünkü bir kriz anında ithalat kesildiğinde, hayvancılığımız çökecek, gıda güvenliğimiz doğrudan tehlikeye girecektir.

BAĞIMSIZ VETERİNER OTORİTESİ İHTİYACI

Hayvancılığın sürdürülebilirliği, yalnızca üretim ve piyasa koşullarına değil, aynı zamanda güçlü ve bağımsız bir veteriner otoritesine bağlıdır.

- 1936 yılında Veteriner İşleri Müdürlüğü, Tarım Bakanlığı'na bağlı olarak çalışıyordu.
- 1984 yılında ise Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü kapatıldı. Bu kapatma, Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı bir durum yarattı. Çünkü bu sözleşmeye göre hayvan sağlığı, salgın hastalıklarla mücadele ve gıda güvenliği, tek merkezden idare edilen bağımsız bir veteriner teşkilatı ile yürütülmelidir.
- Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde, 2010 yılında 5996 sayılı yasa yürürlüğe girdi ve sonrasında 34 farklı yönetmelik yayımlandı (Muayenehane Yönetmeliği, Süs Hayvanları Yönetmeliği vb.). Ancak bu yönetmelikler dağınık ve parçalı bir yapı oluşturdu; güçlü ve bağımsız bir veteriner otoritesi yerine karmaşık bir bürokratik düzen doğurdu.

Bugün Tarım ve Orman Bakanlığı'nda çalışan veteriner hekimler, maalesef çoğunlukla büro elemanı gibi sisteme küpe numarası kaydı giren memurlar konumuna indirgenmiştir. Oysa veteriner hekimin asli görevi; sahada, merada, ahırda ve çiftlikte hayvan sağlığını korumak ve gıda güvenliğini teminat altına almaktır.

EMPERYALİST MÜDAHALELERİN TARİHSEL SEYRİ

1. Kurtuluş Savaşı'ndan Cumhuriyet'e (1915–1930)

Çanakkale Savaşı ve Kurtuluş Mücadelesi, halkın üretim gücüyle kazanılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yerli ırkların ıslahı için hara ve inekhaneler kurulmuş, 1923–1930 arasında 35 milyon baş hayvan ihraç edilerek 2,7 milyon dolar döviz elde edilmiştir. Hayvancılıktan sağlanan gelirle Osmanlı borçları ödenmiş, köylünün refahı yükselmiştir.

2. Marshall Dönemi (1948–1950)

ABD'nin “yardım” adı altındaki müdahalesiyle hibrit tohum, zirai ilaç ve tarım makineleri getirilmiş, meralar sürülmüş, hayvancılık ağır darbe almıştır.

3. Tarım Ürünleri Anlaşması (1956)

Demokrat Parti'nin ABD ile yaptığı bu anlaşma, Türk tarım ve hayvancılığını eşitsiz rekabete açmıştır. ABD, Türkiye'ye et, konserve, yağ ve tahıl satarken Türkiye'nin ihracatını dahi denetlemiştir.

4. Holstein ve Hibrit Dayatması (1954–2000'ler)

Amerikan ve Avrupa kaynaklı projelerle yerli ırklar geriletilmiş, Karacabey Esmeri gibi dayanıklı ırklar yok olmuştur. Holstein gibi yüksek verimli ama kısa ömürlü ve hastalığa duyarlı ırklar ithal edilmiştir.

5. 1980 Darbesi ve Neoliberal Dönüşüm

Darbe sonrası uygulanan neoliberal politikalarla hayvancılıkta dışa bağımlılık kalıcı hale gelmiştir. Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü kapatılmış, KİT'ler dağıtılmış, veteriner hekimlik kamusal görev olmaktan çıkarılmıştır.

6. Gümrük Birliği (1996) ve IPARD Projeleri

Türkiye AB üyesi olmadan Gümrük Birliği'ne alınmış, hayvansal ürün ithalatı serbestleşmiştir. AB destekli projelerle ülkeye pahalı ithal hayvanlar getirilmiş, beton ahırlar boş kalmıştır.

7. 2008 Sonrası İthalat Sarmalı

Kuraklık sonrası başlayan kırmızı et ve besilik hayvan ithalatı 2010'dan beri sürmektedir. Son 14 yılda yaklaşık 10 milyar dolar döviz, yabancı üreticilere aktarılmıştır. Bu politikalar sonucunda Türkiye, sığırılıkta tamamen dışa bağımlı hale gelmiştir.

Küresel Tehditler ve Gıda Savaşları

Günümüzde gıda, emperyalist ülkeler için yeni bir silah haline gelmiştir. Henry Kissinger'ın 1970'lerde söylediği gibi: “Petrolü kontrol edersen ulusları, gıdayı kontrol edersen insanları yönetirsin.”

Bill Gates, Rothschild ve Rockefeller vakıflarının desteklediği yapay et ve süt projeleri, doğal hayvancılığın sonunu getirmeyi hedeflemektedir. Avrupa'da bazı ülkeler, sera gazı bahanesiyle hayvan sayısına kotalar koymakta; “et tüketimini sıfırlayacağız” söylemleriyle gıda bağımlılığını dayatılmaktadır.

ÇÖZÜM VE YOL HARİTASI

Cumhuriyetçi bir kalkınma modeli için hayvancılığın yeniden inşası şarttır. Bu, yalnızca bir ekonomik tercih değil ulusal güvenlik, halk sağlığı ve toplumsal refah meselesidir.

1. Küçük aile işletmelerini korumak: Düşük faizli krediler, yem ve veteriner hizmetlerinde devlet desteği.
2. Kooperatifleşme: Üreticilerin örgütlü gücünü artırmak, pazarlama zincirini denetlemek.
3. Mera ıslahı ve koruma: Meraları anayasal güvenceye almak, ıslah projeleriyle verimliliği artırmak.
4. Yerli ırkların korunması: Anadolu'nun bin yıllık genetik mirasını geliştirmek.
5. Katma değerli üretim: Et ve süt ürünlerinde markalaşma, işlenmiş ürünlerle ihracat odaklı büyüme.
6. Veteriner otoritesi: Bağımsız bir Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü yeniden kurulmalı.
7. İlaç ve aşıda millileşme: Devlet yatırımıyla modern üretim merkezleri kurulmalı, AR-GE teşvik edilmeli.
8. Sürdürülebilirlik: Çevreye duyarlı, iklim krizini gözetken, karbon ayak izini azaltan modern hayvancılık modelleri benimsenmeli.

CUMHURİYETÇİ PERSPEKTİF

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyeti kurarken tarım ve hayvancılığı kalkınmanın temeline koymuştur. 1930'lu yıllarda kurulan Etibank, Şeker Fabrikaları, Ziraat Bankası ve kooperatifler, yalnızca üretimi değil, üreticinin refahını da güvence altına almıştır.

Bugün yeniden Cumhuriyetin kuruluş felsefesine dönmek, üretim ekonomisini inşa etmek demektir.

Hayvancılık, yalnızca köylünün değil, bütün milletin meselesidir. Çünkü gıda güvencesi olmadan bağımsızlık olmaz. Aç halk özgür olamaz. Bu yüzden hayvancılığın stratejik önemi, Cumhuriyetçiliğin ekonomik boyutunun merkezinde yer almalıdır.

SONUÇ

Türkiye'nin kurtuluşu, gelişmiş ülkelerle rekabet edemeyeceği sanayi alanlarında değil, kendi doğal ve tarihsel kaynaklarını değerlendireceği tarım ve hayvancılıkta yatmaktadır.

Paramız olsa bile gıdamız olmayabilir. Ama üretim gücümüzü doğru yönlendirirsek yalnızca kendi halkımızı değil, bölgesel bir gıda gücü olarak komşu halkları da besleyebiliriz.

Cumhuriyetçi kalkınma için yol bellidir:

- Küçük işletmeleri koruyan,
- Yerli üretimi destekleyen,
- İlaç ve aşıda millileşmeyi sağlayan,
- Bağımsız veteriner otoritesini yeniden kuran,
- Sürdürülebilir ve planlı bir hayvancılık politikası.

Atatürk'ün bıraktığı mirası yaşatmak, Cumhuriyetimizi yeniden inşa etmek ve bağımsız Türkiye'yi kurmak için bu yol haritası önümüzde durmaktadır.

EK-6 EMEĞİN CUMHURİYETİ – EMEK KAYNAKLARIMIZ: İNSAN GÜCÜ

Gamze YÜCESAN ÖZDEMİR – Hülya KÜÇÜKARAS

SAPTAMALAR

1. Genel Durum

- Türkiye'nin işgücü kaynakları -özellikle genç nüfus dikkate alındığında- nicel açıdan yeterli düzeydedir; bununla birlikte çağın gerektirdiği bilimsel-teknolojik bilgi ve becerilerle yetişmiş, sorunlara çözümler üreten yaratıcı, tasarımcı ve geliştirici nitelikli insan gücü açısından yetersizlik olduğu gözlemlenmektedir.
- Sanayi yatırımları artan bir ivmeyle azalmakta, işsizlik oranı büyümekte, çıkan krizlerin sık ve dayanılmaz boyutları yoksullaşmayı artırmaktadır. Ekonomik göstergelerde gözlemlenen iyileşmelerin temelinde yatırım, teknolojik gelişmeler gibi nedenler değil, işgücü üzerindeki baskılar yer almaktadır. İstihdam daralmakta, işsizlik artmakta ve ücretler gerilemektedir.
- Çalışanlar, yaka renklerine göre birbirlerinden koparılmaktadır. Böylece birbirlerine yabancılaşan emekçiler, "küresel yedek işgücü ordusu"nu elinin altında tutan sermayeye karşı örgütlenerek birlikte hareket etme gücünü de yitirmektedir. Sanayi kesiminde belli bir düzeyde de olsa sendikalaşma görülürken hizmet kesiminde sendikalaşma ve işçi örgütlenmesi yok denecek kadar azdır. İşsizlik tehdidi altındaki emekçiler örgütlenmekten ve sendika üyeliğinden kaçınmaktadır.
- Kariyer planlanması, girişimcilik, yenilikçilik, çekişme ve yarışma anlayışı göklere çıkarılırken emekçilerin yakınlaşması ve dayanışma yok edilmektedir. İşyerindeki emekçiler arasında ast-üst ilişkileri oluşturan kademelendirme ve patronun sesi -hatta zaman zaman yumruğu- olma zorunluluğunun yarattığı baskıyla yardımlaşmanın, alçakgönüllülüğün, açık yürekliliğin, dürüst davranmanın gitgide daha zorlaştığı iş ortamları doğmaktadır.
- Özellikle işçi örgütlülüğünün belirleyici olmadığı iş kesimlerinde emekçiler, yasal mesai sürelerinin üzerinde sürelerle çalıştırılmakta, fazla mesai ücretleri de ödenmemektedir; işsiz kalma korkusu yaşayan emekçiler, sosyal güvenceden ve sosyal haklardan da yoksun kalmaktadır.
- İşçi sağlığı ve güvenliği ile işyeri hekimliği uygulamaları emekçilerin sağlıklı yaşam sürmeleri için yeterli olmadığı gibi iş ortamlarında sağlıklarını olumsuz etkileyen koşullar altında çalışmalarına da engel olmamaktadır.
- Çalışanların hem iş yaşamları hem de özel yaşamları işverenlerce biçimlendirilmektedir. Özellikle çocuklular ya da bakım sorumlulukları olanlar için işyeri dışındaki hayatın niteliği olumsuz etkilenmektedir. Yeterli sayıda kreş ve bakımevi olanağı bulunmadığından çocuk ve yaşlı bakımı, çalışanların iş yaşamından uzaklaşmasına neden olmaktadır.
- Emperyalizmin, sosyal devletin küçültülmesi ve özelleştirme politikaları ve uygulamaları sonucunda sağlık, eğitim, iletişim, enerji, ulaşım gibi devlet aracılığıyla örgütlenmesi gereken kamusal hizmet alanları yok edilmektedir. Kamusal alanın piyasaya açılmasıyla doğan sömür, emekçi sınıfları ve emeklileri yaşamsal sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

2. Eğitim

- Eğitim, toplum çıkarlarına göre değil, emperyalist iş bölümüne ve bu bağlamda Türkiye’ye verilen role göre biçimlenmiştir. Sermaye bunu “ara eleman eksikliği” olarak ifade etmektedir.
- Her düzeydeki okul ve üniversiteler şirketleşmiş, eğitim ve öğretim hizmetleri piyasa ve sermayeye açılarak eğitim metalaştırılmıştır. Sömürü düzeninin devamını sağlamak için itaat eden, soru sormayan kuşaklar yetiştirilmesi hedeflenmektedir.
- Ülke gereksinimi, iş ve istihdam olanakları düşünülmezsizin açılan üniversiteler, sayıları her yıl artan fakülte ve bölümler, kontenjan artışları, altyapı ve laboratuvar eksiklikleri, öğretim kadrosu yetersizlikleri ve niteliksizliği, müfredatın niteliği ve işlevselliği, öğrencilerin düşen nitelikleri, üniversiteler arası birliktelik, akreditasyon, denklik, yeterlilik, meslek içi eğitim, lisans sonrası eğitim, öğretme yol ve yöntemleri gibi konular eğitimde sorun yumağı oluşturmaktadır.
- Eğitim, istihdam ve üretim ilişkileri bir planlamaya dayanmadığından lisans eğitiminde edinilen bilgilerin önemli bir bölümü çalışma yaşamında karşılığını bulamamaktadır. Bu durum, mesleğe karşı yabancılaşmanın yanı sıra mesleki körelmeye, emek gücünde niteliksizleşmeye, diplomalı işsizliğe, kamu kaynaklarının israfına da neden olmaktadır.
- Eğitimde dinselleşme ile emek gücünde niteliksizleşme bir arada ilerlemektedir. İlk ve ortaöğretim müfredatının bilimsel ve kamucu anlayıştan uzaklaşması, Türkiye’nin kalkınması ve sanayileşmesi için gerekli emek gücünde gerilemeye sebep olmaktadır.
- Örgün eğitimle karşılanamayan bilgi-beceri kazandırma, “yaşam boyu öğrenim” pazarlamasıyla piyasaya açılmıştır. Örgün eğitimin bu açığı, başta Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) olmak üzere kurumsal yapılarla da büyütülmektedir. Emekçiler, ticari işletmelerin sağladığı mesleki yeterlilik belgelerine, çokuluslu şirketlerin dayattığı eğitim ve sertifikalara zorunlu kılınmıştır.
- Zorunlu eğitim kapsamına alınan MESEM’lerde okuyan öğrenciler 9. sınıftan itibaren okuldan koparılarak haftanın 4 veya 5 gününü staj adı altında sanayi kuruluşlarında, fabrikalarda ya da gönderildikleri işyerlerinde geçirmekte yalnızca bir gün okula gidebilmektedir. Bu uygulamayla eğitimden, sağlıktan ve sosyal gelişim olanaklarından yoksun olarak ağır sömürü koşulları altında çocuk işçilik resmileştirilmektedir. Öğrencilere asgari ücretin üçte biri ya da yarısı kadar ücret ödenmektedir.
- Bilimsel araştırmalara yeterli kaynak ayrılmayarak bilimsel gelişmelerin önüne geçilmektedir. Sanayi ile bilimsel araştırma kurumları arasındaki ilişkiler ulusal çıkarlara ve toplumun gereksinimlerine göre değil, sermayenin hedeflerine göre yapılanmakta; bilim ve teknik, piyasa ekonomisinin belirlediği amaca yönelik kullanılmaktadır. Bu anlayış, üretim kesimleriyle üniversite arasındaki ilişkileri ticarileştirmektedir.

3. Sanayi Sektörü

- Sanayi kesimindeki mühendislik hizmetleri, gereksinimleri karşılayan çözümlerin her açıdan (bilimsel, teknolojik, çevre ve toplum sağlığına duyarlı) düşünülerek tasarlanması ve geliştirilmesine yönelik değildir. Mühendislik hizmetleri, neredeyse tamamı yurtdışından edinilen

üretim ekipmanları ve teknolojilerinin uygulamaya konması, işletimi, bakım ve onarımına yöneliktir.

- Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli, yetişmiş teknisyen/tekniker açığı çok büyüktür. Günümüzde teknisyen yetiştirilmesi, teknik eğitimin güçlendirilmesi gerekirken mevcut teknisyen ve teknikerlerin iki yıllık eğitimlerine 160 saatlik kurs eklenerek mühendislik diploması verilmesi uygulaması getirilmiştir.
- Sanayi tesisleri Avrupa'nın, ABD'nin taşeronu olarak düşük katma değerli ürünlerle ihracata zorlanmaktadır. Teknoloji düzeyini artıracak, AR-GE çalışmalarını hızlandıracak, yeni ürünler üretmeye ya da ürün geliştirmeye dayalı bir araştırma politikası belirleyip uygulamaya geçirecek yetişmiş insan gücünü verimli, üretken ve söz sahibi kılacak bir yapılanmaya engel olunmaktadır.

4. Hizmet Sektörü

- Hizmet kesiminin çoğunda işler alt süreçlere, bütünler birimlere bölünüp standartlaştırılmıştır. Bilgi birikimi, uzmanlık ve deneyim görmezden gelinip standart, tekdüze (rutin), paketlenmiş işleri - hızlıca- görebilen ucuz işgücü aranmaktadır.
- Hizmet kesimindeki emekçiler genellikle sonuca (çıktıya) dayalı ya da proje tabanlı çalışmakta, çoğunlukla da süreli (geçici) iş sözleşmeleri yapmak zorunda kalmaktadır. Esnek (başlangıcı-bitişi belirsiz) çalışma saatleri içinde herhangi bir fazla mesai ödeneği almaksızın çalışan emekçiler sosyal güvence haklarından da yeterince yararlanamamakta, sigorta (SGK) primleri, emeklerinin karşılığı olan ücretlere göre yatırılmamaktadır.
- Kamusal nitelik taşıyan hizmetler (imar planları, maden arama, sağlık hizmetleri, mühendislik-mimarlık uygulamaları vb.) kamu tarafından yürütülmek yerine özel sektöre gördürülür hale gelmiştir. Kamu denetimi gerektiren bu hizmetlerin denetimi de ticarileşmiş, piyasaya terk edilmiştir. Bu alanlarda görev üstlenen çalışanlar, işverenlerin kâr hedefli anlayışıyla baskı altında kalmakta, mesleki ve kamusal sorumluluklarını göz ardı etmek zorunda bırakılmaktadır.
- Sağlık/tıp kesiminde yararlanılan tüm araçlar, bunların yedek parçaları ve sarf malzemelerinde, ayrıca ilaç ve medikal ürünlerde hammadde ve ara mallarda dışa bağımlılık çok yüksek düzeydedir. Ulusal çıkarlarla ve toplum sağlığıyla doğrudan ilgili olan bu alanda yurtiçi kaynaklardan yararlanmak yerine tekelleşmiş firmalardan dışalım (ithalat) yoluna gidilmektedir. Daha çok temsilcilik/dağıtıcılık (distribütör) yapan şirketlerin çalışanları ise üretim ve çözüm geliştirmeden koparak satıcı (plasiyer) işlevini üstlenmektedir.
- Dijital emek küreselleşmekte, özellikle mimari tasarım, endüstriyel tasarım, bilişim uygulamalarının geliştirilmesi ve bakımı-desteği gibi alanlarda yerden ve zamandan bağımsız uzaktan istihdam öne çıkmaktadır. Bu tür işleri yerine getirenler, çokuluslu şirketlerin geçici emek gücü olarak güvenceden yoksun biçimde uzaktan çalışmaktadır.
- Bireysel girişimciler, "kitlesel fonlama" diye anılan yöntemle kendi ürün ve hizmetleri için sosyal medya gibi ortamlardan yatırımcılar bulmakta, çok sayıda kişiden küçük tutarla topladıkları parayla bağımsız ürün ve hizmetler geliştirip küresel düzeyde pazara açılmaktadır. Sürdürmesi çok zor olan

bu yöntem, çoğu kez büyük hayaller peşindeki bireysel girişimcilerin yaratıcılıklarının küresel düzeyde tekellere pazarlanmasına neden olmaktadır.

- Platform ekonomisi, bireysel girişimciliği (bağımsız işçilik-gig ekonomisi) özendirip emekçilerin hizmetlerini pazarlayarak küresel çapta sömürüye yol açmakta, rekabet içindeki emekçiler dayanışma ve örgütlü mücadeleden uzaklaşmaktadır.

5. Tarım Sektörü

- Tarım sektörü, Türkiye’de önemli bir istihdam alanı olmakla birlikte, büyük ölçüde düşük gelirli ve güvencesiz işlerle karakterizedir. Kayıtdışılık oranı yüksek, sosyal güvenceye erişim sınırlıdır.
- Mevsimlik tarım işçiliği, emek sömürsünün en yoğun biçimlerinden biridir. İşçiler uzun çalışma süreleri, kötü barınma koşulları ve yetersiz ücretlerle karşı karşıyadır.
- Çiftçilerin yaş ortalaması 57’yi geçmekte, çiftçi çocukları tarım dışı ücretli işler kovalamaktadır. Tarımda devlet desteğinin sonlanması ve tarımın serbest piyasaya bırakılması, yaşları ilerleyen çiftçi nüfusu zor çalışma koşullarıyla baş başa bırakmakta ve gençlik içinde istihdam sorunları ortaya çıkarmaktadır.
- Kadınlar tarımsal üretimde önemli bir paya sahiptir ancak çoğunlukla “ücretsiz aile işçisi” statüsünde olup görünür kılınmazlar. Bu durum, kadın emeğinin hem ekonomik hem de sosyal açıdan değersizleştirilmesine yol açar.

6. Bilişim, İletişim ve Dijitalleşme

- Ülkemizdeki bilişim ürünleri, iletişim altyapısı ve araçları ile sanayide kullanılan otomasyon ürünlerinin hemen tümü çokuluslu şirketlerin ve tekelleşen büyük teknoloji şirketlerinin ürünleridir. Bu ürünlerin yatırım maliyetlerinin yanı sıra işletme maliyetleri de çok yüksektir.
- Türkiye’de iletişim altyapısı özelleştirmeye ve serbestleştirmeye piyasaya teslim edilmiştir. Dijitalleşmenin zorunlu altyapısı haline gelen veri merkezleri yok denecek denli azdır ve özellikle çevreye verdikleri zarar açısından denetimden uzaktır.
- Dijital ekonominin temel bileşenlerini ileri robotik ve fabrika otomasyonu, nesnelerin interneti, bulut bilişim, büyük veri analizi ve yapay zekâ uygulamaları oluşturmaktadır. Dijital ekonominin ürün ve hizmetlerinde başta ABD ve Çin kökenli firmalar olmak üzere, çokuluslu tekellere bağımlılık yüksek düzeydedir.
- Bu kesimin çalışanları yüksek öğretim görmüş, nitelikli iş gücü olmalarına karşın yeni çözümlerin ve ürünlerin tasarlanması ve geliştirilmesinden uzaklaşarak yabancı firmaların ürünlerinin satışına, uyarlanmasına, uygulamaya konmasına, işletimine ve bakımına yönlendirilmiştir.

7. Kadın Emeği

- **Kadın emeği**, ücretli istihdamın dışında kalan kalmakta, ev içi ücretsiz bakım ve yeniden üretim faaliyetlerinde yoğunlaşmaktadır.
- **Kadınların işgücüne katılım oranı düşük ve istihdam yapısı güvencesizdir.** Özellikle hizmet, tekstil ve tarım gibi sektörlerde kayıtdışı çalışma, düşük ücret ve sosyal güvenceden yoksunluk yaygındır.

- **Bakım emeğinin kamusal olarak örgütlenmemesi, kadınların istihdam olanaklarını sınırlamaktadır.** Devletin yetersiz bakım politikaları, bakım sorumluluğunu bireysel ve aile temelli biçimde kadına yüklemektedir.

8. Genç Emeği

- Genç işsizlik oranı Türkiye’de genel işsizlik oranının belirgin biçimde üzerindedir. Eğitimle istihdam arasındaki kopukluk, gençlerin istihdam piyasasına geçişini zorlaştırmakta ve nitelikli işgücü atıl hale gelmektedir.
- Gençler çoğunlukla güvencesiz ve geçici işlerde istihdam edilmektedir. Esnek çalışma biçimleri, düşük ücretler ve sendikasızlık, genç emeğin piyasa içinde kolayca ikame edilebilir hale gelmesine neden olmaktadır.
- Eğitimli gençlerde işsizlik, yapısal bir sorun niteliği taşımaktadır. Üniversite mezunu gençlerin önemli bir kısmı kendi alanı dışında, düşük nitelikli işlerde çalışmakta ya da iş bulamadığı için kayıtdışı sektörlere yönelmektedir.
- Gençlerden, emek piyasasına girmeden önce “ücretsiz iş deneyimi” edinmeleri beklenmektedir. Sosyal medya, ücretsiz çalışıp karşılığında deneyim kazanılmasını sağlayacak “gönüllü işçi” ilanlarıyla doludur. İşe alımlardaki sınav ve mülakatlarda “kısa liste”lere kalma yarışı veren gençler, yinelenen reddedilmelerle hayata küsmekte; iş görüşmelerinde (mülakatlarda) “başarısız” (!) bulunanlar ise “kara liste”lere alınmaktadır.

9. Çocuk İşçilik

- **Çocuk işçiliği, yoksulluk ve sosyal eşitsizliklerin sürekliliği içinde yeniden üretilmektedir.** Gelir yetersizliği, kırdan kente göç ve eğitim sistemindeki eşitsizlikler, çocukları erken yaşta işgücü piyasasına itmektedir.
- **Çocuk işçiliği en çok kayıtdışı ve güvencesiz alanlarda yoğunlaşmaktadır.** Tarım, küçük ölçekli sanayi, atölye ve hizmet sektörlerinde çalışan çocuklar uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerle sömürülmektedir.
- **Eğitimden kopuş, çocuk işçiliğini kalıcı hale getirmektedir.** Özellikle mevsimlik tarım ve göçmen işçiliği koşullarında, çocuklar eğitim hakkından mahrum kalarak yoksulluğun kuşaklar arası aktarımına maruz kalmaktadır.

EMEĞİN CUMHURİYETİ İÇİN NELER YAPILMALI?

- 1) Emekçilere, emeğin cumhuriyetinin kuruluşu coşkusuyla ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunma duygusuyla sömürsüz, tüm hakları sağlanmış bir iş yaşamında dayanışma ve güçbirliği içinde çalışma inancı aşılanmalıdır.
- 2) Emekçiler, daha az ve daha iyi çalışma koşulları için bilinçlendirilmeli, teknolojinin verimli ve doğru kullanımıyla yaşam/hayat işten özgürleşebilmelidir. Otomasyon ve dijitalleşme, çalışma süresinin kısaltılmasını ve işin toplum içinde dengeli dağılımını sağlayan, yaratıcı faaliyetleri besleyen, yaşam niteliğini artıran bir araç olarak kullanılmalıdır.

- 3) Tüm yurttaşlar çalışma hakkına sahip olmalıdır. İnsanların, geçimlerini sağlayabilmeleri için üretmeleri gerekir. Çalışma yaşı gelmiş tüm emekçilerin çalışma hakkı olmalıdır.
- 4) Tüm yurttaşlar insan onuruna yakışır iş ve ücret hakkına sahip olmalıdır. Çalışma arası dinlenme ve vardiyalar insan onuruna yaraşır koşullarda düzenlenmelidir. İş yasasında esnek çalışma hükümleri (çalışma süreleri, esnek istihdam tipleri vb.) olmamalı, güvenceli çalışma tanımlanmalıdır.
- 5) Esnek ve güvencesiz çalışma uygulamalarına son verilmeli, tüm emekçiler sosyal güvenceye kavuşturulmalıdır. Sosyal güvenlik uygulamaları ve sağlık sigortası, lise ve üniversite çağındaki genç kuşaklar için de geçerli kılınmalıdır.
- 6) Tüm yurttaşların güvenli yaşam ve gelecek hakkı tanınmalıdır. Hastalık, analık, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalığı, işsizlik gibi durumlarda emekçilerin güvende olacağı sosyal güvenlik hakları tanınmalıdır.
- 7) Kadın emekçilere eşit çalışma hakkı tanınmalıdır. Çalışma yaşamında kadın-erkek eşitliğinin sağlanabilmesi için yaptırımlar ve cinsiyet eşitliğine ilişkin sosyal politikalar düzenlenmelidir.
- 8) Tüm çocukların ve gençlerin gelecek hakkı tanınmalıdır. Çocuk işçilik yasaklanmalıdır. Eğitim çağındaki tüm çocuklara ve gençlere eğitim hakkı tanınmalı ve devlet güvencesinde olmalıdır.
- 9) “İşbaşında eğitim” adı altında öğrencilerin ucuz işgücü haline getirilmesine ve çocuk işçiliğine son verilmelidir. Yoksul halk kesimlerinin çocuklarını öğrencilik çağında işçiliğe mahkûm eden yoksulluk koşulları ortadan kaldırılmalıdır. Tüm çocukların ilkokuldan üniversiteye kadar eşit, parasız, bilimsel ve nitelikli eğitim hakkına erişmesini sosyal devletin asli görevi olmalıdır.
- 10) Eğitim planlaması, ülke ve toplum çıkarları, kalkınma planlaması kapsamında ele alınmalıdır. Toplumcu eğitim-öğretim planlaması; uzmanlaşmış, bilimsel araştırma yapabilecek, bilimsel ve özgür düşünebilme yeteneğine sahip insanlar yetiştirme ilkesiyle ve dönüştüreceği topluma ve doğaya yabancılaşmamış insan gücü eğitimi hedefiyle oluşturulmalıdır.
- 11) Sanayide ve hizmet kesiminde çalışanların/çalışacakların vasıfsızlaşmasına yol açan, meslek okullarında angaryaya neden olan uygulamalar sonlandırılmalıdır. Eğitim, piyasanın elinden kurtarılmalı, devlet tarafından parasız ve herkes için erişilebilir olmalıdır. Tüm eğitim kurumları (her düzeydeki okul, teknik liseler, üniversite bölümleri vb.) nitelik ve nicelik açısından gözden geçirilip yeni kalkınma planları uyarınca yapılandırılmalıdır.
- 12) Bilim, teknoloji ve eğitim altyapılarına, temel bilimlere, bilimsel araştırmalara ve AR-GE çalışmalarına kaynak ayrılmalı; özellikle sanayinin gelişmesi, ulusal güvenlik ve toplum sağlığına yönelik çözümlerin geliştirilmesine öncelik verilmelidir.
- 13) Öğretim kurumlarında üretilen bilginin, ülke ve halkın gereksinmelerinin karşılanması için kullanılması sağlanmalıdır. Öğretim izlenceleri (müfredat) ve ders kitapları, her türlü sömürüye karşı dayanışmacılığı, gericilik ve ayrımcılık karşısında aydınlanmacılığı ve kamuculuğu işleyen bir içeriğe kavuşturulmalıdır.

- 14) Çalışan kitlelerin, özellikle kırsal kesimde yaşayanların temel eğitimden geçirilmesi için yaygın bir eğitim kampanyası başlatılmalı, eğitim kurumları ülke düzeyinde yaygınlaştırılmalı, çağdaş teknolojilerden yararlanılarak uzaktan öğretim altyapıları kurulmalıdır. Çalışanlar için bilgi ve beceriyi artırmaya yönelik meslek içi eğitim olanakları yaratılmalıdır.
- 15) Eğitim kampanyasına eşlik etmek üzere okullar, işyerleri ve mahallelerde bir aydınlanma seferberliği örgütlenmelidir. Seferberlik eğitsel olmanın yanı sıra örgütlü bir toplum yaratmayı hedeflemelidir. Eğitsel yönüyle ülkenin ve dünyanın sorunlarına ilişkin akılcı ve bilimsel bir kavrayış, yurtla kurulan bağın pekiştirilmesi, aydınlanmanın kazanımlarının çok yönlü olarak yurttaşlara kazandırması amaçlanmalıdır. Örgütleyici yönüyle yurttaşların serbest zamanlarında siyasal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılmaları özendirilmelidir.
- 16) Bilginin evrenselliği ve kamusalılığı ilkesinden hareketle toplum ve doğa yararına üretilen bilgi, teknik, teknolojik çözümlerin uluslararası alanda emperyalist dayatmalara direnen kesimlerle paylaşımını sağlayan ortamlar oluşturulmalı; aynı anlayıştaki ülkeler ve bağımsız girişimlerle işbirlikleri yapılmalıdır.
- 17) Barınma, kentsel altyapı, sağlık, eğitim, iletişim, enerji gibi temel kamusal hizmet alanları insanlığın temel hak ve özgürlükleriyle belirlenmiştir; hiçbir biçimde devletin “kamu yararı” anlayışının dışına çıkmamalı ve daraltılmasına izin verilmemelidir. Bunun için eğitim süresince kitap, kırtasiye, beslenme, yurt gibi gereksinimler ile basamaklı sağlık hizmetine eşlik etmesi gereken her türlü tahlil ve ilaç devlet tarafından öncelikle finanse edilerek yurttaşlara sağlanmalıdır. Diğer kamusal ihtiyaçlar da kâr ve rant kapısı olmaktan çıkarılmalıdır.
- 18) Sanayide üretilen ürünleri kullananlar ve hizmet kesiminde üretilen hizmetlerden yararlananlar tüm enerji, madencilik, altyapı ve sanayi yatırımlarında söz sahibi olmalı; tesislerin bulunduğu bölgelerde yaşayanlar karar alma süreçlerinde ve kamu adına denetimde etkin kılınmalıdır.
- 19) Dışa bağımlılığa ve çokuluslu şirketlerin tekelleşmesine neden olan patent, fikri mülkiyet hakları, lisans ve standartlar gibi kısıtlayıcı uygulamalar, bilginin evrenselliği ve kamu yararı ilkesi temel alınarak gözden geçirilmeli; yurtiçinde üretimi engelleyici uygulama ve yaptırımlar sonlandırılmalıdır. Bu bağlamda, tekellerin kısıtlayıcılığına karşı politikalar uygulayan ülkelerle güçbirliği yapılmalıdır.
- 20) Sanayide kullanılan/kullanılacak üretim araçlarının (makine, tezgâh, robot vb.) ve bunların yedek parçaları yurtiçinde ülke kaynaklarıyla üretilmeli; tüm ekipmanların bakım-onarım hizmetlerinde dışa bağımlılıktan kurtulunmalı, bu hizmetler yurtiçindeki yetişmiş insan gücü tarafından sağlanmalıdır.
- 21) Sanayi ve hizmet kesimlerinde yararlanılacak bilişim ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi ve işletilmesinde yararlanılacak tüm donanım ürünlerinin ülke kaynaklarıyla (nadir/ender elementler, madenler, makine ve elektronik sanayi, yazılım endüstrisi) üretilmesi yoluna gidilmelidir. Gerekli hammadde ve ara malların ülke kaynaklarından sağlanamadığı durumlarda tekelleşmeye karşı çözümler geliştiren diğer ülkelerle işbirliği yapılmalıdır.

- 22) Bilişim uygulamaları ve çözümleri (otomasyon, dijitalleşme, robotik), çalışma sürelerinin kısaltılması ve emekçilerin toplumsal, kültürel, sportif etkinliklerde kendilerini gerçekleştirmesine olanak verecek biçimde geliştirilip yaşama geçirilmelidir.
- 23) Sanayide ve hizmet kesiminde kullanılacak tüm araçların otomasyon ve dijitalleşme girişimlerinde ve işlemlerinde örgütlenmiş emeğin görüşleri alınmalı; görevlerin yerine getirilmesinde kullanılan, insan-bilgisayar etkileşimi gerektiren uygulamalar, işçilerin önerileri doğrultusunda tasarlanıp geliştirilmelidir.
- 24) Üretim sanayisi, ağır sanayiye/metal sanayisine görece olarak yatırım ve lojistik maliyetleri düşük, ancak bilimsel araştırma ve AR-GE yönüyle nitelikli insan gücü gerektiren bilişim-iletişim, biyomedikal/biyomühendislik gibi alanlarda teknoloji, çözüm ve ürünlerin geliştirilmesine kaydırılmalıdır.
- 25) Sanayide ve hizmet kesiminde yararlanılacak otomasyon ve bilişim ürün ve hizmetlerinin, bu bağlamda yazılımların geliştirilmesinde özgür yazılımların (açık kaynak kodların) kullanılması yoluyla tekelleşmiş çokuluslu şirketlerin dayatmalarından kurtulunmalı; bilginin ve verinin paylaşıldığı uluslararası üretim kooperatifleri ve dayanışma ağlarının bileşenleri olunmalıdır.
- 26) İnsan sağlığını olumsuz etkileyen, yaşamsal sorunlara yol açabilen tehlikeli çalışma ortamlarında (madenler, inşaatlar, altyapı bakım-onarımı, sualtı ve yeraltı işlemleri, yangın söndürme, afetlerde arama-kurtarma vb.) teknolojinin olanaklarından en üst düzeyde yararlanılmalı; bu ortamlarda kullanılmak üzere otomasyon, robotlar, vinçler, uzaktan kumandalı araçların geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- 27) Bireysel girişimlerle ürün ve hizmet geliştirmek yerine üretici kooperatifleri oluşması sağlanmalı, platform ekonomisi uluslararası dayanışma ağları modeliyle işletilmelidir.
- 28) “Önce işçi sağlığı ve güvenliği” kuralı ancak emeğin cumhuriyetinde mümkündür. İşçilerin sağlıklı ve güvenli koşullarda çalışması için tüm işyerleri denetlenmelidir. Sermayenin kâr hırsıyla, insan hayatını hiçe saydığı çalışma koşulları ve bunların yol açtığı iş cinayetleri son bulmalıdır.
- 29) Yeterli sayıda ve kolay erişilebilir kreş ve yaşlı bakımevi olmalı, buralarda 7 gün 24 saat kesintisiz hizmet sağlanmalı, sağlık hizmetleri sunulmalıdır.
- 30) Emekçiler sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabilmelidir. İşyerlerinin kümелendiği yerleşkelerde 7 gün 24 saat hizmet veren sağlık birimleri (hastane, acil servisler, aile hekimliği vb.) kurulmalı, çalışanlara yönelik dönemsel sağlık taramaları yapılmalıdır. Sağlık hizmetlerine, teknolojik olanaklardan yararlanılarak uzaktan erişim altyapısı kurulmalıdır.